

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı

**ÇOCUK MECLİSİ UYGULAMALARININ BAZI DEĞİŞKENLERE
GÖRE ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN ALGI GELİŞİMİNE
ETKİSİ**

Hazırlayan

Erdem HAREKET

Tez Danışmanı

Prof.Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAMSUN, 2015

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı

**ÇOCUK MECLİSİ UYGULAMALARININ BAZI DEĞİŞKENLERE
GÖRE ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN ALGI GELİŞİMİNE
ETKİSİ**

Hazırlayan

Erdem HAREKET

Tez Danışmanı

Prof.Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAMSUN, 2015

KABUL VE ONAY

Erdem HAREKET tarafından hazırlanan *Çocuk Meclisi Uygulamalarının Bazı Değişkenlere Göre Çocuk Haklarına İlişkin Algı Gelişimine Etkisi* başlıklı bu çalışma, 18/05/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof.Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN

Üye: Doç.Dr. Enver SARI

Üye: Doç.Dr. Yücel ÖKSÜZ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../....

Prof. Dr. Mehmet AYDIN
Müdür

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım yüksek lisans tezinde, proje aşamasından sonuçlanmasına kadar ki süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet ettiğimi, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu taahhüt ederim.

18/05/2015

Erdem HAREKET

TÜRKÇE ÖZET

Öğrencinin Adı-Soyadı	Erdem HAREKET
Anabilim Dalı	Sınıf Öğretmenliği
Danışmanın Adı	Prof.Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN
Tezin Adı	Çocuk Meclisi Uygulamalarının Bazı Değişkenlere Göre Çocuk Haklarına İlişkin Algı Gelişimine Etkisi

ÖZET

Bu çalışma, Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisine kayıtlı öğrencilerin, çocuk haklarına ilişkin algılarının gelişimi ve değişimi ile çocuk meclisinde gerçekleştirilen uygulamalar arasındaki ilişkiyi ortaya koyma amacı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi 2014-2015 dönemi meclis üyesi 68 kız, 58 erkek olmak üzere toplam 126 çocuk katılmıştır. Betimleyici tarama modelinde hazırlanan çalışmada, araştırma problemi doğrultusunda çocuk meclisi üyesi çocuklardan konu ile ilgili nitel ve nicel veriler elde edilmiştir. Araştırma verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan ve kişisel bilgi bölümü ile birlikte üç bölümden oluşan ‘Çocuk Meclisi Algı Anketi’ ile elde edilmiştir.

‘Çocuk Meclisi Algı Anketi’ nde yer alan maddelere verilen cevapların ve araştırmaya katılan çocukların demografik özelliklerinin betimlenmesi amacı ile frekans ve yüzde hesaplamaları gerçekleştirilmiştir. Nicel verilerin analizinde, anket maddelerine verilen cevaplar ile değişkenler arasındaki anlamlılık durumlarını belirlemek amacı ile non-parametrik bir test olan Kay-Kare testi kullanılmıştır. Bu istatistik işlemlerin gerçekleştirilmesinde SPSS 15.0 paket programından yararlanılmıştır.

Nitel verilerin analizi ise içerik analizi yöntemiyle yapılmıştır. Araştırmanın nicel bulguları incelendiğinde, bazı anket maddelerine verilen cevapların; cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, okul türü ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdikleri görülmüştür. Araştırmanın nitel bulguları incelendiğinde ise; çocuk meclisi uygulamalarının; çocuk haklarına ilişkin bireysel gelişimde, yaşam becerileri gelişiminde ve çocuk haklarına ilişkin kavramsal gelişimde olumlu etkiye sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırma sonucunda uygulayıcılara ve diğer araştırmacılara bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çocuk Meclisleri, Çocuk Hakları

İNGİLİZCE ÖZET

Student's Name and Surname	Erdem HAREKET
Department's Name	Elementary Education
Name of the Supervisor	Prof.Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN
Name of the Thesis	The Effect of Children Council Applications to Perceptual Development of Children Rights According to Some Variables

ABSTRACT

The study aims to reveal the relationship between the perceptual improvement of students who are the members of Ankara Metropolitan Municipality Children Council about children rights and practices conducted in children council. There are 126 child participants as council members from the 2014-2015 period of Ankara Metropolitan Municipality Children Council in total. 68 of these children are female and 58 of them are male. In this study which was prepared with descriptive survey model, qualitative findings and quantitative findings about this subject were obtained from children who are member of children council in the direction of search problem. The study findings were obtained from children council perception survey which was prepared by researcher and has three parts with the part of personal information.

Frequency and percent is figured up in order to describe demographic charactes of children who join the research and demographic features of given answers of substances in children council perception survey. In the analysis of quantitative datas Kay-Kare test which is non-parametric test is used in order to determine the significance levels between given answers in the survey and variances SPSS 15.0 packaged software is used in process of statistic.

Analysis of qualitative findings is conducted by content analysis method. When quantitative findings of the search is examined, it's clear that answers given to some survey items, have showed meaningful difference in terms of gender, maternal education status, parental education status, school type and class level variables. When qualitative findings of the study is examined it's clear that children council applications has effected positively to personal development about children rights, development of life skills and conceptual development through to children rights. Also some suggestions are submitted to practitioners and other researchers in the end of the study.

Key Words: Children, Children Councils, Children Rights

ÖNSÖZ

“Dünyada bir tane çocuk dahi mutsuz olduğu sürece, büyük icatlar ve ilerleme yoktur.”

Albert EİNSTEİN

Çocuklar toplumların geleceklerine ışık tutan aynalara benzer. Çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmayı amaç edinen; hak, demokrasi ve eşitlik kavramlarını merkeze alarak politikalar geliştirmeyi hedefleyen ve insan hak ve düşünce özgürlüğü bağlamında ilerlemeci bir vizyona sahip olmak isteyen uluslar, şüphesiz bu amaçlar doğrultusunda inşa edilecek olan bir ülkenin; haklarının bilincinde, demokratik değerlere sahip, bilime ve akla değer veren, çağdaş ve engin düşünebilen ve evrensel bir insan olma yolunda sorumluluklarının bilincinde bireylerin yetiştirilmesi ile mümkün olabileceği gerçeğini unutmamalıdır.

Bu bilinç ile hareket edecek uluslar, çocuklarının değerini bilerek ve onların; haklarının farkında, sorumluluk sahibi, kendini geliştirmeye dönük, katılımcı, demokratik ve çağdaş birer vatandaş olarak yetişmelerini sağlayacak her türlü imkânı sunmakta tereddüt etmeyeceklerdir. Ülkemiz adına bu bilincin uygulama alanına en güzel yansımalarından birisini Çocuk Meclisleri oluşturmaktadır.

Çocukların; haklarının farkındalığına ulaşmış, olumlu demokratik tutumlara sahip, özgüven sahibi, sosyal ve girişimci bireyler olarak kendilerini geliştirmeleri noktasında uygun bir zemin olan, ülkemiz şehirlerinde açılmaya devam eden ancak yeterli düzeyde faaliyet ve uygulama alanına ulaşamamış olan çocuk meclisleri; çocuk hakları konusundaki farkındalığı artırma ve bu konuda yeterli bilince sahip çocukların yetiştirilebilmesi noktasında büyük bir role sahiptir.

Çocuk haklarına, bu haklara dikkat çekilmesinin gerekliliğine, yaygınlaştırılmasının önemli olduğuna ve bu konuya ilişkin farkındalık oluşturma gücüne sahip olan çocuk meclislerinin bilimsel bir çalışmaya konu olması gerektiğine inancın bir getirisi olarak bu çalışmayı ortaya koymaktan büyük bir mutluluk duymaktayım.

Tez çalışmam süresince danışmanlığımı üstlenen sayın Prof.Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN hocama teşekkürlerimi sunarım. Yine tez hazırlığım süresince akademik birikimi ile bana rehber olan ve her konuda destekçim olan kıymetli hocam Doç.Dr. Hakan DÜNDAR' a, yüksek lisans eğitimim süresince bana birçok konuda katkı sağlayan Doç.Dr. M. Kasım KIROĞLU' na ve Doç.Dr. Yücel ÖKSÜZ' e saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca beni bilimin aydınlığına yönelten ve nitelikli bir akademisyen olmam gerektiği felsefesini uzun zaman önce bana aşıl原因an çok değerli hocam Doç.Dr. Uğur BÜYÜK' e, yüksek lisans eğitimim süresince bana sağladığı destekten dolayı TÜBİTAK' a, çalışmalarım süresince her türlü kolaylığı ve imkanı bana sunan Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi çalışanlarına, yüksek lisans eğitimim süresince her konuda bana destek olan değerli arkadaşlarım Arş.Gör. Ayça KARTAL' a, Arş.Gör. Elif GÜVEN' e, Arş.Gör. Melek BABA'ya, Arş.Gör. Erdi ERDOĞAN' a, ve Arş.Gör. Yunus HAYRAN' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, beni bu günlere getiren ve her koşulda yanımda olan çok kıymetli aileme sonsuz teşekkürlerimi ve minnetlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xiii
BÖLÜM I : GİRİŞ	1
1.1.Problem Cümlesi	22
1.2.Alt Problemler	22
1.3.Sayıtlar	23
1.4.Sınırlılıklar	23
1.5.Tanımlar	23
1.6.Araştırmanın Gerekçesi ve Amacı	25
1.7.Araştırmanın Önemi	27
BÖLÜM II: İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	29
2.1.Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	29
2.2.Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	40

BÖLÜM III: YÖNTEM	43
3. 1.Araştırma Deseni	43
3. 2.Çalışma Grubu	43
3. 3.Veritoplama Araçları	46
3. 4.Verilerin Toplanması ve Analizi	47
3. 4. 1.Nicel Verilerin Analizi	48
3. 4. 2.Nitel Verilerin Analizi	48
BÖLÜM IV: BULGULAR	49
4. 1.Nicel Verilere İlişkin Bulgular	49
4. 2.Nitel Verilere İlişkin Bulgular	61
BÖLÜM V: TARTIŞMA VE YORUM	65
BÖLÜM VI: SONUÇ VE ÖNERİLER	70
6. 1.Sonuçlar	70
6. 2.Öneriler	71
KAYNAKÇA	73
EKLER	81
ÖZGEÇMİŞ	133

TABLULAR LİSTESİ

1-Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımları.....	44
2-Tablo 2: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Dağılımları.....	44
3-Tablo 3: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Dağılımları.....	45
4-Tablo 4: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okul Türü Değişkenine Göre Dağılımları.....	45
5-Tablo 5: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Dağılımları.....	46
6-Tablo 6: Öğrencilerin Anket Maddelerine Verdikleri Cevapların Cinsiyet Değişkenine Göre Kay-Kare Testi Sonuçları	51
7-Tablo 7: Öğrencilerin Anket Maddelerine Verdikleri Cevapların Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kay-Kare Testi Sonuçları	53
8-Tablo 8: Öğrencilerin Anket Maddelerine Verdikleri Cevapların Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kay-Kare Testi Sonuçları	56
9-Tablo 9: Öğrencilerin Anket Maddelerine Verdikleri Cevapların Okul Türü Değişkenine Göre Kay-Kare Testi Sonuçları.....	59
10-Tablo 10: Öğrencilerin Anket Maddelerine Verdikleri Cevapların Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Kay-Kare Testi Sonuçları	61

11-Tablo 11: “Çocuk Haklarına İlişkin Bireysel Gelişim” Temasına İlişkin Bulgular	62
12-Tablo 12: “Çocuk Haklarına İlişkin Kavramsal Gelişim” Temasına İlişkin Bulgular	63
13-Tablo 13: “Çocuk Haklarına İlişkin Yaşam Becerilerindeki Gelişim” Temasına İlişkin Bulgular.....	64

KISALTMALAR LİSTESİ

AB: Avrupa Birliği

ÇHS: Çocuk Hakları Sözleşmesi

ABÇM: Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı

BÖLÜM I

GİRİŞ

Çocuk Kavramı ve Çocukluk Dönemi

Zamanın farklı dönemlerinde ve farklı kültürlere sahip medeniyetlerinde, çocuk ve çocukluğa ilişkin bakış birçok açıdan farklılık göstermiştir. Bunun bir sonucu olarak, çocuk ve çocukluk dönemine ilişkin getirilen yorumlar birçok farklı unsur tarafından şekillenerek, farklı uluslarca farklı tanımlanmıştır. Çocukluk, hem evrensel bir deneyimdir hem de kültürle özgüdür (Ahioğlu, 2004). İlk çağlardan günümüze kadar ki geçen sürede çocuğa ve çocukluk kavramına bakıştaki farklılıklar kültürel, ekonomik, sosyal ve siyasal alanlardaki değişimlerle beraber süregelmiştir. Sözer (2003)' ünde belirttiği üzere; antik çağlarda çocuk imajı, çocuğun toplumun yasaları ve kültürü tarafından eğitilmesi gereken küçük bir yurttaş olduğu biçimindeydi. Ortaçağda çocuklar, küçük yetişkinler; çocukluk da çabucak biten ve unutulmuş, geçici bir çiraklık evresi olarak görülmüştür (Turanlı, 2004). On yedinci yüzyıldan itibaren ise çocukların temiz ve saf duygu, düşünce ve davranışları bünyesinde barındıran ve onların birçok olumsuzluğa açık halleri dolayısı ile korunmaya gereksinim duyan bireyler oldukları yaygın görüş olmaya başlamıştır. İnsanlık tarihi kadar eski olan bir gerçekte, çocukların bir kısmının biçim ve şiddeti değişmekle beraber zalimce muameleye maruz kalmalarıdır (Şimşek, 2013). Ancak Avrupa modernleşmesi sürecinde, çocukluk bir merak ve inceleme nesnesi olarak gündeme gelmiş, çocukluğa dair anlayış ve söylemler bu süreçte oluşmaya başlamıştır. Dolayısıyla çocuğun yetişkin olarak kabul edilen bireylerden herhangi bir farkının olmadığı, çocukların her işi yapabilecekleri, çocukların sadece fizyolojik anlamda bazı sınırlılıklarının olduğu gibi görüşler yerini; zamanla birçok açıdan gelişime muhtaç, korunma ve pozitif ayrımcılığa gereksinim duyan, psikolojik ve gelişimsel açıdan zamana ihtiyaç duyan, sınırlı işlevsel potansiyele sahip, eğitime, yönlendirilmeye açık, hassas duygu dünyasına ve geniş hayal gücüne sahip bireyler oldukları doğrultusunda ki görüşlere bırakmıştır. Bu noktada, çocuk kavramına ilişkin geliştirilen farklı bakışlara yer verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Yalçın (2013)'e göre çocuklar, fizyolojik, sosyal ve psikolojik özelliklerinden dolayı

sağlığı değiştirebilecek olumsuzluklardan ilk etkilenen; aynı zamanda ortaya çıkan sağlık sorunları için özel önlemlere gereksinim duyan gruptur. Aktürk (2006)'ya göre ocuk, doğumdan ergenliğe kadar süren hayat dilimine ait olan insan yavrusu olarak tanımlanabilir. Albayrak (2013)'e göre ocuk, renk tayfaları arasında bizler için sonsuzluk elçisi ve hayatın merkezinde kk ayaklarıyla yürümeyi göze alabilen büyük bir varlıktır. Nacaroğlu (2011)' e göre çocuklar korunmaya muhtaç olmakla beraber, hakları olan özel insanlardır.

Çocukluk dönemi; ocuk olarak nitelendirebiledeğimiz bireylerin, yetişkin olarak nitelendirilmelerini mümkün kılacak kriterleri sergilemelerine kadarki ve birçok önemli gelişimsel dönemi içinde barındıran bir süreci tarif etmektedir. Çocukluk dönemi bir btnmş gibi algılansa da, kendi içinde farklılıklardan oluşan i içe geçmiş pek çok yeti ve kazanımın gözlendiği kk aralıklı dönemlerden oluşur (Ertürk, 2011). Ancak birçok medeniyette, çocukluk dönemine gerekli önemin verilmediği ve bu dönemin ayrı bir yaşam evresi olarak ele alınmadığı görülmektedir. Bu dönem, ruhsal ve bedensel olarak insanın en güçsüz olduğu çok özel bir dönemini kapsamaktadır. Geleneksel kültürlerde böyle bir dönem ya hiç yoktur ya da hızla geçiştirilmesi gereken bir dönem olarak algılanır. Çünkü bu toplumlarda asıl olan yetişkinliktir (Aktürk, 2006). Ancak gelişim evreleri ve yaşantı türleri göz önüne alındığında çocukluk döneminin insan yaşamının büyük bir öneme sahip evresi olduğu görülmektedir. Avşar ve ğtoğulları (2012)'e göre insanlığın gelişim evresinde çocukluk önemli bir yer tutar. Bu dönemdeki yetişme koşulları ve alınan eğitimin yetişkinlik evresindeki yaşam kalitesi üzerinde büyük katkısı vardır. Toplumsal yaşamın kalitesi ve refahı açısından bakıldığında da çocukluk döneminin önemi ortaya çıkmaktadır. Bilinmektedir ki sosyal ve kişisel normların birçoğu çocukluk evresinde şkillenir ve bu normların şkillendirilmesi yaşamın ilerleyen dönemlerinde zorlaşabilmektedir. Akyüz (2013) tarafından belirtildiği üzere; çocukluk bedensel, zihinsel, ruhsal ve toplumsal değişikliklerin çok yoğun ve hızlı yaşandığı bir dönemdir. Evrensel belgelerde yer alan ve Birleşmiş Milletler tarafından yapılan tanımda ise çocukluk dönemi, 18 yaşına kadar ki sürece ilişkin bir dönemi kapsamaktadır.

Çocukluk döneminin özellikleri ve önemi göz önüne alındığında; bu dönem içerisinde birçok becerinin, tutumun, değer, yaşantı ve düşünce biçiminin eğitim yolu ile çocuklara kazandırılabilmesi mümkün görülmektedir. Toplumlar kendi ideallerini çocuklar yoluyla geleceğe taşıdıkları için çocukların eğitimine her zaman önem vermişlerdir (Gurbetoğlu, 2007).

Bu nedenle toplumların çocuk kavramına ve çocukluk dönemine atfettikleri değerlerin niteliği, o toplumların geleceklerine ve medeniyetler arasındaki düzeylerine ilişkin tahminlerin yapılmasına olanak sağlayacaktır. Bu durumun bilincinde olan toplumlar, kendi geleceklerini de gözönüne alarak; çocuklarına ve onların haklarına en iyi düzeyde ilgi ve önemi gösteren politikalar geliştireceklerdir.

Ulusal ve Uluslararası Belgelerde Çocuk Hakları

Tarihsel süreç içerisinde, çocukların sahip olduğu kapasitenin göz ardı edilerek, bir araç ve iş gücü kaynağı olarak görülüp; makul olmayan şartlarla karşı karşıya oldukları dönemler olmuştur. Özellikle batı dünyasında, çocukların maruz bırakıldığı bazı uygulamalar incelendiğinde; çocuk haklarının gelişimi ve bu hakların evrensel çerçevede ve ülkelerin kendi iç hukuk kurallarınca korunması amacına yönelik gerçekleştirilen reformların önem derecesi daha net görülmektedir. Bu noktada, çocuk hakları alanında atılan ilk adımlarında; gereklilikler neticesinde Batı dünyasında atıldığı görülmektedir. Çocuk hakları konusunda ilk yasal düzenlemeler İngilterede işçi çocuklar için yapılmıştır. Madencilik gelişmesiyle ucuz işçi sıkıntısı, çocukların çalıştırılmasıyla aşılmaya çalışılmıştır. Ancak zor çalışma şartları altında çocuklar ezilmekteydi. Bu nedenle 1831 yılında İngiliz Parlamentosu çıkardığı bir yasa ile 9-21 yaşları arasındaki çocuk ve gençlerin gece çalıştırılmalarını yasaklamıştır (Kaya, 2011). Çocukların ve maruz kaldıkları şartların ciddi anlamda dikkate alınmaya başlandığı bu dönemden itibaren, çocukların ve çocuk haklarının gözetilmesi yolunda birçok gelişme yaşanmıştır. Aşağıdaki bölümde, bu konuda atılan ciddi adımlardan bazıları alt başlıklar halinde verilmiştir.

✓ **Washington Kararları**

Uluslararası Çalışma Örgütü [ILO], kuruluş misyonu itibariyle çocuk haklarının korunması ve yaygınlaştırılması noktasında; çocuk işçiliğine dikkat çekme ve bu konudaki mevcut standartları revize etme amacı ile hareket etmiştir. ILO, varlığı süresince çocuk işçiliğini tanımlama ve düzenleme ölçütü olarak istihdama kabulde asgari bir yaş belirlemeyi esas almıştır (Musayeva, 2013). Çocuk işçiliği, çocuk işgücünün istismarı ve bu konulara ilişkin çocukların haklarını gözetici düzenlemelerin gerçekleştirilmesi amacıyla 1919 yılında Washington'da bir iş konferansı gerçekleştirilmiş ve bu konferansta bazı kararlar alınmıştır. Uluslararası Çalışma Örgütü [ILO] ve Milletler Cemiyeti, çocukların çalışmasıyla ilgili onaylamayı kabul eden tüm milletleri ilgilendirecek şekilde bir anlaşma hazırlamak üzere Washington'da toplanmıştır (Peker, 2012). Konferansta alınan kararlar şöyledir:

1. 14 yaşından küçük çocuklar işe sokulmamalıdır.
2. 15 yaşından küçük çocukların geceleri iş yerlerinde çalışmaları yasaklanmalıdır.
3. Daha büyük, yeniyetmelik çağındakilerin çalışmaları günde 8 ve haftada 48 saatten fazla olmamalı, az olmalıdır (İnan, 1968).

✓ **Çocuk Hakları Cenevre Bildirisi**

I.Dünya Savaşı sırasında birçok aile yok olmuş, birçok çocuk fiziksel ve ruhsal açıdan zarar görmüş ve korunmaya muhtaç hale gelmiştir. Bu nokta da kurulmuş olan Milletler Arası Çocuklara Yardım Fonu'nun amacını da; savaştan zarar gören ülkelerin çocuklarının acil ihtiyaçlarını karşılamak ve onların refahının sürekliliğini sağlamak oluşturuyordu (Fazlıoğlu, 2007 ; Musayeva, 2013). Bu amaçla çocukların korunmasına, yetişkinlerden ayrı bir kategoride değerlendirilmelerine, her türlü istismardan uzak tutulmaları gerektiğine ve bazı haklara sahip olduklarına temas eden uluslararası temel alınan ilk evrensel belge olarak 26 Eylül 1924 yılında Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilen ve "*Tüm ulusların erkek ve kadınları, insanlığın ırk, uyrukluk ve*

din ayrımı gözetmeksizin sahip olduğu en iyi şeyi çocuğa vermekle yükümlü bulduklarını 'Cenevre Bildirisi' denilen bu Çocuk Hakları Bildirisi ile tasdik ederler” önsözü ile başlayan Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi karşımıza çıkmaktadır. Çocukların yaşatılmaları, gelişmeleri ve korunmalarının uluslararası bağlamda ilk kez temel ilke olarak ele alındığı; çocuğun gelişmesi, korunması, tedavi görmesi, eğitilmesi, istismardan korunması, en önce yardım görmesi, kardeşlik ve barış ruhu içerisinde büyütülmesi prensiplerini içeren bu 5 maddelik bildirgeyi imzalayan devlet büyüklerinin arasında, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal de yer almıştır (Peker, 2012). Bildirinin maddeleri şu şekildedir:

1. Vücutça ve ruhça tabii bir gelişme her çocuğun hakkıdır.
2. Aç çocuk doyurulmalı, hasta çocuk bakılıp tedavi edilmeli, zihinsel olarak geri kalmış çocuk imkânı derecesinde ilerletilmeli, sapkın davranışlar sergileyen çocuk doğru yola getirilmeli, öksüz ve kimsesiz çocuklar kabul ve bakım görmelidir.
3. Sıkıntı ve zorunluluk zamanlarında ilk yardım çocuğun hakkıdır.
4. Çocuk kendi hayatını kazanmaya, geçimini sağlamaya yetenekli hale getirilmeli fakat aynı zamanda her türlü sömürüye ve istismara karşı korunmalıdır.
5. Çocuk etkin insan sevgisi ile eğitilmelidir. Aynı şekilde her çocuğun mutlu ve huzurlu bir çocukluğu olmalıdır (Akyüz, 1980).

Ancak 1939 yılında II. Dünya Savaşının başlamasıyla, Milletler Cemiyeti işlevini yerine getiremez hale gelmiş ve sonuç itibariyle Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi uygulama alanı bulamadan geçerliliğini kaybetmiştir.

✓ **Çocuk Hakları II. Cenevre Bildirisi**

II. Dünya Savaşı sonrasında Birleşmiş Milletlerin yeniden kurulmasıyla, dünya üzerinde yer alan devletlerin yakın ilişkiler kurma ve bütünleşme çabalarına sahne olmuştur. Bu doğrultuda atılan adımlardan biriside, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Haklar Konseyi'ne iletilen "bütün dünya milletlerini birbirine bağlamak amacıyla "Cenevre Beyannamesi" nin yeniden hayat bulmasına yönelik talebi olmuştur. Bu doğrultuda, 1948 yılında kabul edilen II. Çocuk Hakları Bildirisi yayınlanmıştır. Bu bildiri:

1. Çocuk ırk, milliyet ve din gibi hiçbir fark ve ayırım gözetilmeden tüm insan haklarına sahip olmalıdır.
2. Çocuğa, aile bütünlüğüne saygı göstermek suretiyle yardım edilmelidir.
3. Çocuğun, toplumsal güvenliğe, tıbbi hizmetlere ve sağlık bakımına hakkı vardır.
4. Bedensel, zihinsel ve toplumsal yönden özürülü olan çocuğa eğitim verilmelidir.
5. Tüm çocuklar, eğitim ve gelişme yönünden eşit haklara, olanaklara sahip olmalıdır.
6. Çocuk her türlü ihmal, zulüm ve özellikle erken yaşta işe alınması ile ilgili sömürüye karşı korunmalıdır.
7. Her çocuğun sevgi şefkate gereksinimi vardır. Dernek ve yönetsel kuruluşlar, kimsesiz ve muhtaç çocuklara özel ilgi göstermekle yükümlüdür (Kaya, 2011).

✓ **Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi**

II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan tabloya bakıldığında, sosyal yaşamı ve aile kurumunu oluşturan unsurların ağır tahribata uğradıkları görülmüştür. Bu unsurlar içerisinde ise; en savunmasız, korunmaya muhtaç, sağlıklı bir yetişme sürecine ihtiyaç

duyan, eğitime aç, anne bakıma gereksinimi olan ve gerek biyolojik gerekse de zihinsel olarak savaşın an ağır zararlarına açık bir konumda bulunan çocuk olgusu göze çarpmaktadır. Bu noktada 1959 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul edilen bu bildirgenin, belirtilen zamanda ve belirtilen hususlardan dolayı büyük bir yaraya tampon görevi gördüğü yadsınamaz bir gerçek olmuştur. II. Dünya Savaşı, birincisine oranla çocukları daha fazla şiddet ve felâketlere maruz bırakması sonucunda bu durumun önlenmesi amacı ile 1959 Çocuk Hakları Bildirgesi'nde çocuğun fiziksel ve ruhsal olarak olgunlaşmamış olduğu göz önünde tutularak, doğum öncesi ve sonrasında özel bakıma ve korunmaya muhtaç olduğu belirtilmiş, bundan sonra çocuklar arasında ayırım yapılmaması, çocukların gelişmelerini sağlayacak tüm imkân ve olanaklardan yararlanmaları gerçeği vurgulanmıştır (Peker, 2012). Bildiriyi oluşturan maddeler incelendiğinde; bu bildiriden önce çocuk haklarının korunmasına yönelik olarak hazırlanmış bildirilerin geliştirilmiş bir modelinin olduğu ve diğer bildirilere göre daha kapsayıcı nitelikte olduğu görülmektedir. Bu özelliğinden dolayı, bildiri birçok ülkenin iç hukuk kuralları arasında kendisine yer bulmuş ve 1989 yılında kabul edilecek olan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesine kadar çocuğun ve çocuk haklarının korunması konusunda ülkelere rehberlik etmiştir. Bu Bildirge, 1959 yılında Birleşmiş Milletler tarafından benimsenerek "*İnsanlık çocuklara kendisi için en iyi olanı vermelidir*" ilkesinden hareketle on ilke geliştirilmiştir. Bildirgede yer alan ilkeler, özel ve kamusal nitelikli girişimler açısından kılavuz görevi görmüştür. Bu bildirilerde yer alan ilkeler, üye ülkelerin iç hukuklarıncı da benimsenmiştir (Kaya, 2011). Bildiri maddeleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Tüm dünya çocukları bu bildirgedeki haklardan din, dil, ırk, renk, cinsiyet, milliyet, mülkiyet, siyasi, sosyal sınıf ayrımı yapılmaksızın yararlanmalıdır.
2. Çocuk özel olarak korunmalı, yasa ve gerekli kurumların yardımı ile fiziksel, zihinsel, ahlâki, ruhsal ve toplumsal olarak sağlıklı normal koşullar altında özgür ve onurlu biçimde yetişmesi sağlanmalıdır.
3. Her çocuğun doğduğu anda bir adı ve bir devletin vatandaşı olma hakkı vardır.

4. Çocuk sosyal güvenlikten yararlanmalı, sağlıklı bir biçimde büyümesi için kendisine ve annesine doğum öncesi ve sonrası özel bakım ve koruma sağlanmalıdır.
5. Fiziksel, zihinsel ya da sosyal bakımdan özürlü çocuğa gerekli tedavi, eğitim ve bakım sağlanmalıdır.
6. Çocuğun kişiliğini geliştirmesi için anlayış ve sevgiye gereksinimi vardır. Çocuk anne ve babasının bakım ve sorumluluğu altında her durumda sevgi ve güvenlik ortamında yetişmelidir. Küçük yaşlarda çocuğu annesinden ayırmamak için bütün olanaklar kullanılmalıdır. Ailesi ve yeterli maddi desteği olmayan çocuklara özel bakım sağlamak toplumun ve kurumların görevidir. Çocuk sayısı fazla olan ailelere devlet yardımı yapılmalıdır.
7. Çocuğa genel kültür ve yeteneklerini, bireysel karar verme gücünü, ahlâki ve toplumsal sorumluluğunu geliştirecek ve topluma yararlı bir üye olmasını sağlayacak eğitim verilmelidir. Bu eğitimde sorumluluk önce ailenindir. Eğitimin ilk aşamaları parasız ve zorunlu olmalıdır.
8. Çocuk her koşulda ilk koruma ve yardım gören olmalıdır.
9. Çocuk her türlü istismar, ihmal ve sömürüye karşı korunmalı ve hiçbir şekilde ticaret konusu olmamalıdır.
10. Çocuk ırk, din ya da başka bir ayrımcılığı teşvik eden uygulamalardan korunmalıdır. Anlayış, hoşgörü, insanlar arası dostluk, barış ve evrensel kardeşlik ortamında enerji ve yeteneklerini diğer insanların hizmetine sunulması gerektiği bilinciyle yetiştirilmelidir (Akyüz, 2012).

✓ **Türk Çocuk Hakları Bildirgesi**

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesinin kapsamı temel alınarak hazırlanan altı maddelik Türk Çocuk Hakları Bildirisi, 28 Haziran 1963 günü Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı [UNESCO] Türkiye Milli Komisyonu 7. Genel Kurulunda kabul edilmiştir. Bildiri içeriği incelendiğinde, Türk çocuklarının haklarına yönelik ayrıntılı maddelerin yer aldığı görülmektedir. Bildiride yer alan maddeler şu şekildedir:

1. İyi bakım, iyi yetiştirilme ve çocuğa uygun bir eğitim, her yerde ilgi, sevgi ve yardım görme her Türk çocuğunun hakkıdır. Resmi, özel her kurum, her yurttaş bu çocuk hakkını tanımak, eldeki olanaklarla onu gerçekleştirmek yükümlülüğündedir. Sıkıntı içinde bulunan çocuğun kurtarılmasına öncelik verilir.
2. 16 yaşından önce hiç bir çocuk resmi öğrenimden alıkonularak özel işlerde çalıştırılmaz. Hiçbir şekilde sömürülemez.
3. Her ana baba çocuğuna bakmak, onu bilgili, becerili ve en iyi şekilde yetiştirmekle yükümlüdür. Orta dereceli öğrenime devam etmeyen, edemeyenlerin gerekli bilgi ve becerileri kazanmaları için devlet kurslar açar. Ana babanın yeterli olmadığı durumlarda bu görev çocuğun birinci derece yakın akrabalarına ve devlete düşer.
4. İlköğrenimden sonra orta dereceli okullara devam etmeyenler, edemeyenler için teknik, tarımsal bilgi ve beceri kazandıran kurslar açılması ve bu kurlardan çocukların yararlanması için Milli Eğitim Bakanlığı, Belediye Başkanlığı ve muhtarlar işbirliği yapmakla yükümlüdür.
5. Sakat ve uyumsuz çocukların iyileştirilmeleri, yaşama zorluğu çeken çocukların kurtarılmaları, durumlarına uygun bir meslek için kendi

yaşamlarını kazanacak derecede başarılı ve güçlü yetiştirilmeleri ana baba ile birlikte devletin ve bu amaçla kurulmuş örgütlerin ödevidir.

6. Çocuğun korunması ile ilgili yasalar öncelikle hazırlanıp çıkarılmalı, geciktirilmeden uygulanmalıdır.

Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

Çocuk haklarının evrensel anlamda korunmasının ve yaygınlaştırılmasının; ülkelerin çocukların birçok konuda söz sahibi olmalarına, nitelikli yaşam koşullarına ulaştırılmalarına, kendilerine tehlike unsuru olabilecek durumlardan korunmalarına ve çağdaş yaklaşımlara uygun imkânlarla kendilerini geliştirmelerine yönelik fırsatların sunulması şartlarının yerine getirilmesi ile mümkün olacağı düşüncesi ile hazırlanan Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi, evrensel nitelikte dünya çocuklarının haklarını dikkate alan ve bu doğrultuda sözleşmeyi imzalayan ülkelere çeşitli alanlarda ciddi sorumluluklar getiren geniş ve iradeli bir kapsama sahiptir. Sözleşme, uluslararası hukuk açısından çocuklara yönelik tutum ve davranışlara ilişkin evrensel standartları düzenleyen ve bağlayıcı güce sahip hukuksal bir metindir (Aktürk, 2006). Çocukların Manga Carta'sı olarak nitelendirilen Sözleşme dünyanın neresinde yaşarlarsa yaşasınlar bütün halklar için aynı anlamı taşımaktadır ve ırk, dil, cinsiyet, din, etnik ya da toplumsal farklılık, mülkiyet, özrürlük, doğum ya da başka farklılık gözetilmeksizin bütün çocuklar için geçerlidir (Washington, 2010). Evrensel nitelikte ki bu sözleşme, 1989 yılının Kasım ayı içerisinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul edilmiş ve bu tarihten itibaren bir yıl içerisinde 80 den fazla ülke tarafından resmi olarak kabul edilmiştir. Ülkemiz 9 Aralık 1994 tarihinde 17., 29. ve 30. maddelerini, T.C. Anayasası ve 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun yorumlama hakkına ilişkin çekince koyarak imzalamıştır. Sözleşme 27 Ocak 1995 günü Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Peker Ünal, 2010).

➤ Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesinin Yapısı

Dünya çocuklarının haklarını gözetmeye ve evrensel anlamda bütün ülkelerin iç hukuk yapısına nispeten adapte olabilecek bir nitelik gösteren bu sözleşmenin hazırlanması on yılı aşkın bir sürede, düşünülmesi gereken bütün boyutların ciddi bir şekilde ele alınması ve birçok ülkenin işbirliği içinde yürüttüğü kapsamlı çalışmalar ile gerçekleşmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuk hakları için evrensel kural olarak kabul edilmiş 54 maddeden oluşur. Bu, tüm sivil, ekonomik, sosyal ve kültürel hakları kapsayan en geniş kapsamlı tek uluslararası insan hakları anlaşmasıdır (Washington, 2010). Sözleşme içeriği incelendiğinde, sözleşmenin başlangıç dahil olmak üzere dört bölümden oluştuğu görülmektedir. Sözleşme metninin ön söz bölümü taraf devletlerin, hatırd tutması ve anımsaması gereken bildirgelerden ve kabul edilen ilkelerden söz etmektedir. Çocuğun dünyaya gelmeden önce ve geldikten sonra her açıdan korunması gerektiği, çocuğun içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerine saygı duyulması gerektiği, çocuk haklarının güvenceye alınmasında uluslararası işbirliğinin öneminin önsözde belirtilmektedir (Peker Ünal, 2010).

Sözleşmede sunulan ilk 41 maddenin bulunduğu I. Bölümde, çocuk haklarına ilişkin kapsama ve bu hususta sözleşmeye destek veren ve onaylayan devletlerin yerine getirmekle yükümlü olacakları noktalara değinilmiştir. Sözleşmenin bu bölümünde Çocuk haklarına ilişkin bir çerçevenin belirlendiği görülmektedir. Bu noktada, Çocukların hakları; yaşamsal haklar, gelişme hakları, korunma hakları ve katılma hakları olmak üzere dört ana başlık altında toplanmaktadır.

- Yaşamsal haklar; çocuğun yaşama ve uygun yaşam standartlarına sahip olma, tıbbi bakım, beslenme, barınma gibi temel gereksinimlerinin karşılanmasını öngören haklardır.
- Gelişme hakları, çocuğun kendini en üst düzeyde gerçekleştirebilmesi için gerekli olan eğitim, oyun ve dinlenme, bilgi edinme hakkı, din, vicdan ve düşünce özgürlüğü gibi haklardır.

- Korunma hakları, çocuğun her türlü ihmâl, istismar ve sömürüye karşı korunmasını sağlayan haklardır. Bunlar yargı sisteminde, silahlı çatışmada, çocuk işçiliğinde, fiziksel, duygusal ve cinsel istismarda, ilaç bağımlılığı ve mülteci çocuklar için özel bakıma ilişkin konularda çocukların korunmasını sağlayan haklardır.
- Katılma hakları ise, çocuğun ailede ve toplumda aktif bir rol kazanmasını sağlamaya yönelik haklardır. Bu haklar, görüşlerini açıklama ve kendisini ilgilendiren konularda karara katılma, dernek kurma ve toplanma hakkıdır (Peker Ünal, 2010).

Sözleşmenin II. Bölümünde, 4 maddenin yer aldığı (42., 43., 44. ve 45.) ve bu maddelerde Sözleşmenin taraf devletlerce uygulanmasına yönelik gerçekleştirilecek denetleme süreçlerinden, yine sözleşme doğrultusunda yürüttükleri faaliyetleri sunmakla yükümlü olacakları detaylı raporların hazırlanması süreçlerinden ve Çocuk Hakları Komitesinin görev ve gerçekleştireceği faaliyetlerden bahsedildiği görülmektedir. Sözleşmeye göre, taraf devletlerin yükümlülüklerini yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeyi incelemek amacıyla Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur. Çocuk Hakları Komitesi, çocuk hakları alanında yetenekleri ile tanınan ve yüksek ahlak sahibi gizli oyla ve dört yıllığına seçilen on uzmandan oluşmaktadır (Yurtsever, 2009).

Sözleşmenin son 9 maddesinin yer aldığı III. Bölümde ise, sözleşmenin kabul edilmesi ve sözleşmeye ilişkin değişiklik yapılmasının istenmesi durumlarında ki yol haritaları gibi hususların açıklandığı görülmektedir.

➤ **Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesinin Amacı**

Evrensel nitelik taşıyan Sözleşmenin hazırlanış amaçları şu şekilde özetlenebilir:

- Dünyada yaşayan bütün çocukların yaşam standartlarının belirlenmesi ve bu standartların iyileştirilmesine yönelik bir kılavuzun oluşturulması.

- Dünya çocuklarının sahip oldukları hakların belirgin hale getirilmesi, korunması ve bu hakların yaygınlaştırılması.
- Hükümetler tarafınca, çocukların ve çocuk haklarının dikkate alınmasının ve gözetilmelerinin sağlanması.
- Her hal ve koşulda çocukların pozitif ayrımcılığa sahip olmaları gerektiğine ilişkin farkındalığın yaratılması.

➤ **Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesinin İlkeleri**

İnsan hakları çerçevesini temele alan bir yaklaşımla; çocuk haklarının evrensel bir zemine tutunmasının sağlanmasına yönelik bir görüşün Sözleşme içeriğinde hakim olduğu görülmektedir. Sözleşmenin ön sözünde ve diğer üç bölümünde bazı ilkelerin göz önüne alınarak sözleşme içeriğinin oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Uçuş (2009)' a göre Sözleşme ilkeleri şu şekildedir:

- Birleşmiş Milletler Antlaşmasında ilan edilen ilkeler uyarınca insanlık ailesinin tüm üyelerinin, doğuştan varlıklarına özgü bulunan haysiyetle birlikte eşit ve devredilmez haklara sahip olmasının tanınmasının dünyada özgürlük, adalet ve barışın temelini oluşturduğu düşünülerek,
- Birleşmiş Milletler halklarının, insan temel haklarına ve bireyin insan olarak taşıdığı haysiyet ve değere olan kesin inançlarını hatırd tutarak,
- Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesi gerekliliğini kabul ederek,
- Hak ve özgürlüklerden ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuştan veya başka durumdan

kaynaklanan ayrımlar dâhil, hiç ayırım gözetilmeksizin yararlanma hakkına sahip olduklarını benimsediklerini ve ilan ettiklerini kabul etmek,

- Çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğunu anımsamak, gerekli yardım ve korunmanın
- Çocukların toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda ilan edilen ülkeler ve özellikle barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğinin göz önünde bulundurmak,
- Çocuğun doğum sonrasında olduğu kadar doğum öncesinde de uygun yasal korumayı içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğunu hatırd tutmak,
- Çocuğun korunması ve uyumlu gelişmesi bakımından her halkın kendine özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerin taşıdığı önemi göz önünde tutmak,
- Her ülkede ki, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşama koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin taşıdığı önemin bilincin de olmak.

➤ **Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesinin Çocuklara Tanıdığı Haklar**

Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi, çocukların yaşama dair bütün konularda haklarını ortaya koyan ve bu hakların korunması ve yaygınlaştırılması serüvenini evrensel bir zemine oturtan bir yapıya sahiptir. Sözleşme bu bağlamda, sahip olduğu 54 madde ile çocukların sahip oldukları hakları geniş bir kapsamla tanımlamaktadır. Ay Zöğ (2008)' e göre Sözleşmenin çocuklara tanıdığı haklar ve bu hakların ilgili sözleşme maddeleri ile sınıflandırılması şu şekildedir:

Sözleşme'nin Çocuklara Tanıdığı Kişisel Haklar

- *Madde 1:* Çocuğun Tanımı
- *Madde 2:* Ayrımcılık Yasağı
- *Madde 3:* Çocuğun Yüksek Yararı
- *Madde 5 ve Madde 18:* Çocuğun Ana-Babası Tarafından Yetiştirilme Hakkı
- *Madde 6:* Yaşama ve Gelişme Hakkı
- *Madde 8:* Çocuğun İsim, Vatandaşlık ve Kimlik Hakkı
- *Madde 12:* Görüş ve Düşüncelerini Açıklama, Bilgi Alma Hakkı
- *Madde 13 ve Madde 14:* Düşünce, Düşünceyi Açıklama, Vicdan ve Din Özgürlüğü
- *Madde 15:* Dernek Kurma ve Barışçı Toplanma Özgürlüğü
- *Madde 16:* Özel Yaşam, Aile, Konut, Haberleşme Özgürlüğü
- *Madde 37:* Kötü Muamele ve İşkenceye Tabi Tutulmama (İstismardan Korunma) Hakkı

Sözleşme'nin Çocuklara Tanıdığı Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar

- *Madde 24 ve Madde 25:* Sağlık Hakkı
- *Madde 26:* Sosyal Güvenlik Hakkı
- *Madde 28 ve Madde 29:* Eğitim Hakkı

Sözleşme'nin Çocuklara Tanıdığı Korunma Hakları

- *Madde 5, Madde 18 ve Madde 19:* Çocuğun Ana-babası Tarafından Yetiştirilme ve Ana-babasına Karşı Korunma Hakkı
- *Madde 9, Madde 10 ve Madde 11:* Çocukları Ana-babadan Ayırma Yasağı
- *Madde 20 ve Madde 21:* Çocuğun Ailesi Dışında Korunması
- *Madde 22, Madde 23, Madde 30 ve Madde 38:* Özel durumdaki çocukların korunması

- *Madde 19, Madde 32, Madde 33, Madde 35, Madde 36, Madde 39 ve Madde 40: İstismara Karşı Korunma*
- *Madde 40: Suça İtilmiş Çocukların Korunma Hakkı*
- *Madde 38: Savaş Ortamındaki Çocukların Korunması*

Türkiye’de Çocuk Meclisleri

Çocuk haklarının gelişimi, yaygınlaştırılması ve bu konunun eğitiminin verilebilmesi noktasında ciddi bir uygulama olarak ülkemizde, çocuk meclislerinin varlığı önemli bir gelişme olarak nitelendirilmelidir. Buldukları illerde ki yerel belediyelere bağlı olarak kurulan ve kendi iç tüzük esasları çerçevesinde bir karar alma organı olarak hareket eden çocuk meclisleri ilk olarak 1995 yılında Ankara Büyükşehir Belediyesine bağlı bir çocuk meclisinin kurulması ile Türkiye gündemine gelmiştir. İlerleyen yıllarda da, diğer illerimize bağlı belediyelerimizde çocuk meclislerinin açılmasına ilişkin adımların atıldığını görmek mümkündür.

Bu noktada, bireylerin haklarının farkında insanlar olarak yetişmeleri, demokrasi kültürünü solumaları, bu kültürü benimsemeleri ve evrensel konjektüre uygun sosyal ve kişisel niteliklere sahip kişiler olarak hayata atılmalarını ülke olarak vizyon edindiğimiz bu dönemde, çocuk meclislerinin varlığı bu konudaki arayışlarımızın ve ihtiyaçlarımızın giderilmesinde bir çözüm merkezi olarak karşımızda durmaktadır.

Çocuk meclislerine ilişkin herhangi bir literatürün bulunmamasından dolayı konu ile ilgili aşağıdaki bölümde yer alan içerikler, Türkiye’de ilk olarak kurulan ve merkez olarak kabul edilen Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisine ait yazılı ve görsel içerikli belge ve dokümanlar referans alınarak hazırlanmıştır.

❖ Çocuk Meclislerinin Amacı

Günümüzde bireylerin haklarının bilincinde, sorumluluk sahibi, demokratik değerlere sahip, evrensel bir insan, gerçek anlamda kendini geliştirmiş ve sosyal ve kişisel anlamda birçok niteliğe sahip kişiler olarak hayatta yer almaları son derece önemlidir.

Bu durumda bu amaca hizmet edecek eğitimlerin küçük yaşlardan itibaren bireylere verilmeye başlanması gerekmektedir. Verilmesi gereken bu nitelikteki bir eğitim için gerekli olan vizyon, amaç ve altyapı özelliklerini bünyesinde barındıran ABÇM, çocukların problemlerini, taleplerini özgürce ifade etmeleri, yaşadıkları kentle ilgili alınacak kararlarda söz sahibi olmaları, çözüm önerileri geliştirmeleri hedefiyle kurulmuş olup; geleceğin inşasında çocukların öncülük ettiği projelere de yer vermek; kendi oylarıyla seçme-seçilme deneyimini yaşayan, demokrasi kültürünü özümsemiş, geleceğe güvenle bakan, yeni nesiller yetiştirilmesine katkı sağlamak amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir (Çocuk Meclisi, 2014).

Bu bağlamda yapılabilecek değerlendirmeler sonucunda, çocuk meclislerinin amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Çocukların katılım haklarını desteklemek ve bu haklarını kullanabilecekleri ortamlar oluşturmak.
- Çocukların demokrasiyi özümsemelerini sağlamak ve çocuklara demokrasinin gerektirdiği davranışları sergileme imkânı sunmak.
- Çocukların çocuk hakları konusundaki algı ve farkındalıklarını artırmak.
- Çocuklara kendi haklarını uygulayarak öğrenebilecekleri yaşantı imkânları sağlamak.
- Çocuklara sosyal ve kişisel yönden gelişimlerini destekleyecek olanaklar sağlamak.
- Çocukların işbirliğine ve ekip çalışmasına ilişkin becerilerini geliştirmek.
- Çocukların problem çözme, eleştirel düşünme ve sorgulama becerilerini desteklemek.
- Çocukların kendilerini ifade etme, tartışma, değerlendirme ve karar alma becerilerini desteklemek.
- Çocuklara özgüvenlerini artırmaya yönelik faaliyetler sunmak.
- Çocukların geniş ufuklara ve düşünce yapılarına sahip bireyler olarak yetişmelerini desteklemek.
- Çocukları her alandaki katılımlara teşvik etmek.
- Çocukların sorumluluk bilincine sahip bireyler olarak gelişmelerini desteklemek.

❖ Çocuk Meclislerinin Yapısı ve İşleyişi

Çocuk meclisleri buldukları illerde ki belediyelere bağlı olarak kurulup, kendi iç tüzük çerçevesinde karar alma merci olarak hareket eden merkezlerdir. Çocuk meclisi kendi iç tüzük esaslarına göre hareket eder ve bu tüzük çocuk meclisinin çalışma düzenini, meclis organlarının seçimini, faaliyet kollarını ve meclis organlarının çalışma esaslarını belirler (Çocuk Meclisi, 2014). Bu noktada çocuk meclisi üyesi çocukların gerçekleştireceği çalışmalar özgür ve bağımsız bir zeminde gerçekleşmektedir. Bu çalışmaların istenen niteliklerde gerçekleştirilebilmesi noktasında bağlı olunan belediyenin, kendi çocuk meclisi üyelerine belirli olanakları sunmak ve bu çalışmaların sağlıklı şekillerde gerçekleşmesini sağlamak gibi bir görevi bulunmaktadır. Çocuk meclisi üyesi çocuklar, diğer çocuklarla eşit konumda olmakla beraber çalışmalarında Belediyenin tüm imkânlarından yararlanabilirler. Belediye de, Çocuk Meclisi'nin çalışmalarını kolaylaştırıcı ve tanıtıcı her türlü çalışmayı yapar (İç Tüzük, 2014).

Kendi iç tüzük esaslarına göre hareket eden çocuk meclislerinde, çalışmalar çeşitli içeriklerde oluşturulan komisyonlar sayesinde gerçekleştirilir. ABÇM' de çalışmaları yürüten komisyonların isimleri şöyledir:

- Çocuk Hakları Komisyonu
- Kültür-sanat Komisyonu
- Eğitim Komisyonu
- Çevre-Sağlık Komisyonu
- Barış-Kardeşlik Komisyonu
- Yardımlaşma Komisyonu
- Basın-Yayın Komisyonu
- Spor Komisyonu

Meclis ve komisyonlar haftalık, aylık ve yıllık faaliyet planları kapsamında hazırlanan çalışma takvimine göre hareket ederler.

Mevcut bu komisyon çalışmalarının yürütülmesi için en az 8 ve en çok 19 kişi olabilecek şekilde çocuk meclisi üyesi çocuk, çalışmaları yürütmek üzere bu komisyonlara seçilir. Her komisyon kendi içerisindeki üyeleri ile bir Başkan, iki Başkan Yardımcısı ve bir Sözcü seçimi yaparak kendi komisyonlarının sistematik yapısını inşa ederler.

Komisyon çalışmalarını yürüten çocuk meclisi üyesi çocuklar, belirli sürelerde ve belirli konular üzerine toplanarak bu konulara ilişkin çeşitli öneriler hazırlarlar. Toplantı gündeminde yer alan konularda, ayda iki kez toplanarak komisyonlarının çalışma alanlarıyla ilgili önerileri hazırlayan çocuklar, komisyonlarda aldıkları kararları ayda bir kez yapılan Genel Kurul toplantılarına taşırlar (Çocuk Meclisi, 2014). Genel Kurul Toplantısı'nda değerlendirilen ve oylanarak kabul edilen öneriler, bir tavsiye karar olarak Büyükşehir Belediyesi Meclisi'ne sunulur.

❖ Çocuk Meclisi Uygulamaları

Çocuk haklarının ve demokratik davranışların uygulanarak içselleştirilmesine olanak sağlayan Çocuk Meclisleri, bu amaca yönelik uygulamalarının yanı sıra; çocukların sosyalleşmelerini, düşüncelerini özgürce ifade edebilmelerini, sorumluluklarının bilincinde olmalarını, iyi bir vatandaş olma yolunda ilerlemelerini, evrensel değerler hakkında farkındalığa sahip olmalarını, çevreye ve dünyanın farklı yerlerinde ki gelişmelere duyarlı olmalarını ve sosyal yaşamda kendisini bilen ve bulunduğu toplumda kendini mutlu hisseden bireyler olmalarını sağlamaya yönelik olarak da tasarlanmış geniş bir uygulama yelpazesine sahiptir. Çocuk Meclisi; toplantılar, şölenler, kampanyalar, bilgilendirme ve araştırma-inceleme gezileri, kurum ziyaretleri; özel gün kutlamaları, röportajlar, kültür-sanat gezileri kadar, almış olduğu tavsiye kararları ile katılımcılığın en güzel örneğini sergilemektedir (Çocuk Meclisi, 2014).

Çocukların birçok alanda gelişimini desteklemeyi ve birçok konuda da farkındalığını artırmayı vizyon edinen ABCM si, her yıl meclis çalışmaları öncesi hazırladığı çalışma takviminde bu vizyonu gerçekleştirmeye yönelik uygulamalara geniş çapta yer vermektedir. Çocuk Meclisi çalışma dönemi boyunca, özel günler takvimi de göz

önünde bulundurulmuş olarak düzenlenen aktivitelerde, tanıyarak ve anlayarak aktif katılımlı bir karar alma süreciyle hareket eder. Ayrıca, davet aldığı kurumların toplantı ve etkinliklerinde, katılımcı ya da gözlemci konumunda da bulunabilir (Çocuk Meclisi, 2014).

Günümüz teknolojik ve bilim dünyasında, çocukların bilime değer veren, merak duygusuna sahip, akli benimseyen, farklı düşüncelerden beslenmeyi ve onlara saygı duymayı prensip edinen, çağdaş fikirler üretebilen ve araştırmacı bir ruha sahip olarak büyümelerinde hiç kuşkusuz Çocuk Meclislerinin de katkısı olacaktır. Çocuk Meclisi, bilginin ışığını takip ederek pek çok müzeyi, bilim ve araştırma merkezini, dernekleri, sağlık kuruluşlarını, üniversiteleri ve basın merkezlerini ziyaret ederek, farklı deneyimler yaşamakta; bilgi ve tecrübelerini artırmaktadır (Çocuk Meclisi, 2014).

Kendi iç tüzük esaslarına göre hareket etme hakkına sahip olan ve bir karar merci olarak çalışan Çocuk Meclislerinde; üye olan çocukların resmi kurumlara ulaşabilmeleri ve bu kurumları tanımaları, yönetim kademelerini incelemeleri ve tanımaları ve nispeten de olsa ülkemizdeki mevcut siyasi kişilikleri ve buldukları makamları gözlemlenmeleri Çocuk Meclislerinin vizyonu göz önüne alındığında önemli gerekliliklerdir. Çocuk Meclisi, bilgilenme, araştırma ve inceleme gezilerinin yanı sıra; çeşitli kurumlara, bakanlıklara ve makamlara ziyaretler gerçekleştirir (Çocuk Meclisi, 2014).

Çocuk haklarının içselleştirilmesi ve yaygınlaştırılması noktasında Çocuk Meclislerinin önemi ne derece yadsınamaz bir durum ise, Çocuk Meclislerine ilişkin gerçekleştirilecek kamuoyu faaliyetlerinin gerekliliği ve önemi de aynı ölçüde yadsınamaz bir gerçektir. Bu noktada Çocuk Meclislerinde gerçekleştirilecek bazı uygulamaların; meclis hakkında bilgi yayma, çocuk hakları konusunda farkındalık yaratma, çocuk meclislerinin yaygınlaşmasını sağlama ve buldukları illerde ki bütün çocukların bu meclislerden haberdar olmalarını sağlamaya yönelik amaçlara hizmet etmesi gerekmektedir. Diğer taraftan çocuk hakları eğitimi açısından bakıldığında, ailelerin, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin konu ile ilgili bazı faaliyetleri iş birliği içerisinde yürütmeleri gerekmektedir. Çocuk Meclisinde görevli çocuklar; çeşitli kampanyalar ve yarışmalar düzenleyerek, okullara ziyaretlerde bulunmakta; Çocuk

Meclisi'nin çalışmaları hakkında bilgiler verirken yepyeni tecrübelerde kazanmaktadır (Çocuk Meclisi, 2014).

Çocukların buldukları toplum içerisinde ve dünyadaki diğer toplumlar ile ilgili bilgi düzeylerini artırıcı, sosyal yaşamın gerektirdiği yaşam becerilerini geliştirici, iletişim ve katılım düzeylerini yükseltici ve kişilik gelişimlerini olumlu yönde etkileyecek faaliyetlerde bulunmaları son derece önemlidir ve bu durum Çocuk Meclislerinin de vizyon çerçevesinde bulunmaktadır. Çocuk Meclislerinde gerçekleştirilecek uygulamalarla çocukların sosyal becerilerinin desteklenmesi, karar verme ve karara katılma becerilerinin geliştirilmesi, doğal yaşam konusunda bilinçlenmeleri, demokratik davranış örüntülerini özümsemeleri, farklı kültürlere sahip insanları tanımaları ve toplumda iyi bir vatandaş olmanın gerekleri hususlarında gelişimlerinin desteklenmesi amaçlanmaktadır. Çocuk Meclisi üyeleri, almış oldukları kararlar doğrultusunda, çeşitli seminerlere katılarak, yeni bilgiler ve uygulamalar hakkında bilgi edinmektedirler. İlk yardım, temel afet bilinci, trafik, bilinçli tüketim, sağlık çevre vb. konularda uzman kurumlar tarafından verilen seminerler çocuklar için bilinçlendirici olduğu kadar, alacakları yeni kararlar içinde yol gösterici nitelik taşımaktadır (Çocuk Meclisi, 2014).

❖ **Çocuk Meclisine Katılım Süreci ve Kabul Şartları**

Kuruldukları illerde ki Çocuk Meclislerinin, bulunduğu şehirdeki bütün çocukların katılımına açık merkezler olmaları ve bütün çocuklara meclise katılım noktasında eşit olanaklar sunmaları son derece önemlidir. Bu nedenden dolayı Çocuk Meclislerinde, üye çocukların yenilenmesi ve her çocuğun bu hizmetten faydalanabilmesi adına her dönem için Çocuk Meclisi üyesi seçimleri gerçekleştirilmektedir. Bulduğu ildeki bütün çocukların meclise katılımı noktasında eşit hakka sahip olduğu prensibi ile hareket eden ABÇM si, üyelerinin seçimi için belirli kayıt merkezleri belirlemekte, bu merkezlerde bütün çocukların oy kullanmasını ve hem çocuk meclisine katılacak kişileri hem de kendisinin meclise katılımını sağlayacak seçme seçilme işleminin çocuklar tarafından il genelinde gerçekleşmesini mümkün kılmaktadır. Ankara Büyükşehir Belediyesinin bu amaçla belirlemiş olduğu seçim merkezleri şu şekildedir:

- Eryaman Aile Yaşam Merkezi Çocuk Kulübü
- Altındağ Çocuk Kulübü
- Batıpark Çocuk Kulübü
- Keçiören Çocuk Kulübü
- Mamak Çocuk Kulübü
- Sincan Çocuk Kulübü
- Sincan Aile Yaşam Merkezi Çocuk Kulübü
- Pursaklar Aile Yaşam Merkezi Çocuk Kulübü

Çocuk Meclisi, her yıl seçim döneminde başvurularını yapan ve aday konumunda ki, 9-14 yaş grubu binlerce çocuk arasında gerçekleşen seçimlerle oluşur. Üyelik için başvuruda bulunan ve uygun yaş aralığında bulunan aday çocuk, resmi olarak duyurulan seçim gününde, başvuru formunu teslim ettiği merkeze gelerek, kendisiyle birlikte Çocuk Meclisi'nde görev almasını istediği üç çocuk için oy kullanır (Çocuk Meclisi, 2014). Gerçekleştirilen seçimler sonucunda asil 150 çocuk ve yedek 150 çocuk olmak üzere 300 kişiden oluşan bir meclis üye listesi oluşturulur. Ayrıca Çocuk Meclisi içerisinde görev alabilmeleri için engelli, korunmaya muhtaç veya kimsesiz çocuklar içinde belirli sayıda kontenjana yer verilmektedir.

Yeni dönem için asil üyelerin isimlerinin duyurulmasından sonra Başkanlık Divan Seçimleri gerçekleştirilir. Bu seçimlerde aday olan ve en çok oyu alan ilk altı çocuk Başkanlık Divan Üyeliğine getirilir (Çocuk Meclisi, 2014). Seçim sonuçları doğrultusunda oyların 2/3 'ini alan çocuk Meclis Başkanı olarak seçilir. Sıralamada Meclis Başkanından sonra ki en çok oyu alan ilk üç kişi Başkan Yardımcılığına sonraki en çok oyu alan iki kişide Katip Üyesi görevine getirilir.

Çocuk meclisi üyelerinin belirlenmesi ve mazbataların alınmasından sonra meclisin çalışma süresi bir yıldır. Bu sürenin bitiminde yeni dönem meclis üyelerinin seçimi gerçekleştirilir ve bir önceki dönem seçilen üyelerin görevleri sona erer.

Çocuk meclislerine ilişkin yukarıda belirtilen bilgi ve görüşler ışığında, çocuk meclislerinin çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde önemli uygulamalara sahip

merkezler oldukları düşünülmektedir. Bu bağlamda, çocuk meclislerinde gerçekleştirilen uygulamaların, çocukların çocuk haklarına ilişkin algı gelişimine etkisinin belirlenmesi amacıyla hareketle bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu noktadan hareketle çalışmanın ana problemi ve alt problemleri oluşturulmuştur.

1.1. Problem Cümlesi

Çocuk meclisi uygulamaları, çocuklarda çocuk haklarına ilişkin algı gelişimini etkilemekte midir?

1.2. Alt Problemler

Araştırma problemine dayalı olarak aşağıdaki alt problemlere cevap aranacaktır:

1. Çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde; çocuk meclisi uygulamaları, çocukların cinsiyetine göre farklılık oluşturmakta mıdır?
2. Çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde; çocuk meclisi uygulamaları, çocukların annelerinin eğitim düzeyine göre farklılık oluşturmakta mıdır?
3. Çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde; çocuk meclisi uygulamaları, çocukların babalarının eğitim düzeyine göre farklılık oluşturmakta mıdır?
4. Çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde; çocuk meclisi uygulamaları, çocukların okul düzeylerine göre farklılık oluşturmakta mıdır?
5. Çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde; çocuk meclisi uygulamaları, çocukların sınıf düzeyine göre farklılık oluşturmakta mıdır?

1.3. Sayıtlar

1. Ölçme aracının yeterli sayıda uzman tarafından incelendiği ve onaylandığı varsayılmıştır.
2. Veri toplama aracının güvenilir bir şekilde veri topladığı varsayılmıştır.
3. Araştırmaya katılan öğrencilerin, konu ile ilgili yeterli farkındalık düzeyine sahip oldukları varsayılmıştır.
4. Verilerin uygun zaman ve koşullarda öğrencilerden edinildiği varsayılmıştır.

5. Araştırma verilerinin uygun istatistiksel yöntemlerle analiz edildiği varsayılmıştır.
6. Araştırmaya katılan öğrencilerin, ölçme aracındaki soruları içtenlikle ve ciddi bir şekilde cevapladıkları varsayılmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışmanın sınırlılıklarını şu unsurlar oluşturmaktadır:

1. Çalışma grubu, 2014-2015 yıllarında ki Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisine kayıtlı öğrenciler ile sınırlı tutulmuştur.
2. Çalışmadan elde edilen veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen ‘Çocuk Meclisi Algı Anketi’ ne verilen cevaplar ile sınırlı kalmıştır.
3. Çalışmadan elde edilen verilerin analizi, kullanılan istatistiksel yöntemlerle sınırlı kalmıştır.

1.5. Tanımlar

- **Çocuk:** Doğumdan ergenliğe kadar, kız ve erkek bütün insan yavrularını içine alan genel bir kavramdır (Peker, 2012).
- **Çocuk Hukuku:** Çocuk hukuku devletçe tanınmış ve herkesçe uyulması yine devletçe zorla sağlanmış olan toplumsal davranış kuralları anlamına gelen ‘hukukun’ çocuklara özgü dalıdır (Serozan, 2005).
Çocuk hukuku, en geniş anlamıyla; özel hukuk, ceza hukuku, sosyal hukuk ve kamu hukuku ile uluslararası bildiri ve sözleşmelerde bulunan ve çocuk haklarını düzenleyen kuralların bütünüdür (Öz, 2013).
- **Demokrasi:** Demokrasi, halkın egemenliğine dayalı bir yönetim sistemidir. Demokrasi, bireylerin eşit haklara sahip olduğu ve siyasi, sosyal ve ekonomik kararların çoğunluk tarafından alındığı ve aynı zamanda azınlık haklarını koruyan bir sistemdir (Gömleksiz ve Cüro, 2011).

- **Hak:** Hak, bir şeyi yapma veya başkalarından bir şey yapmalarını, belirli bir şekilde davranmalarını isteme yetkisidir (Örün ve Tatlı, 2012).
Hak kavramı, yaygın kabul gören bir yaklaşımla özgürlükleri koruyan, onu kurumsallaştıran, yani yapma ya da yapmama konusunda herhangi bir baskının yokluğu biçiminde somutlaşan bir özgürlüğün hukuksal kimlik altında görünmesidir (Öz, 2013).
- **İnsan Hakları:** İnsan hakları yada, özgürlükleri genel olarak, insan onurunu korumayı, maddi ve manevi gelişmesini sağlamayı amaçlayan haklardır (Doğan, 2004).
- **Çocuk Hakları:** Çocuk hakları, insan hakları çatısı altında özel bir hak kavramsallaştırması olarak ve üçüncü kuşak haklar çerçevesinde doğmuştur (Erbay, 2012).
- **Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS):** Çocuk hakları konusunda sadece ülkelerin iç hukukuna bırakılmaktan öteye geçmiş ve bu konuda uluslararası belgeler hazırlanmıştır. Bu belgelerin en önemlisi kuşkusuz Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca 1989 yılında kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşmedir (Kepenekçi ve Baydık, 2009). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde benimsenen sözleşme 2 Eylül 1990 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Türkiye de dahil olmak üzere yaklaşık 142 ülke sözleşmeyi imzalamış ya da onay ve katılma yoluyla taraf devlet durumuna gelmiş bulunmaktadır (Fazlıoğlu, 2007).
- **Çocuk Hakları Eğitim:** Çocuk hakları eğitimi, çok genel olarak çocukların hangi haklara sahip olduklarının bilinmesini ve bu haklara uygun davranılmasını sağlayacak faaliyetlerin tümüdür (Peker Ünal, 2010).

1.6. Araştırmanın Gereksesi ve Amacı

Toplumsal gelişimin, evrensel çerçevede istenilen düzeyde sağlanmasını isteyen ülkeler, bu sürecin çocuklar için yapılacak yatırımlar ile mümkün olabileceğinin farkında olmalıdırlar. Erken yaşlardan itibaren; gerekli düzeyde yaşam koşullarına sahip, nitelikli eğitim ortamlarına ulaşabilen, her türlü sömürüden ve istismardan korunan ve ayrıca her türlü konuda kendini gerçekleştirme olanakları ile iç içe bir ortamda büyüme fırsatına sahip olan çocukların; gerek içselleştireceği toplumsal değerler ile gerekse evrensel anlamda kazanacakları perspektif ile dünya gelişimine katkı sağlayan birer birey olmaları belirtilen şartların sağlanması ile söz konusu olabilecektir. Bu amaçla hükümetler, ülke çocuklarının hem niceliksel hem de niteliksel yönü ile yaşamsal konularda ideali aramaları ve bunları ülke çocuklarının hizmetine sunma gayreti içerisinde bulunmaları son derece önemlidir.

Bu bağlamda verilecek hizmetlerin kuşkusuz en önemlilerinden birisi; ülke çocuklarına kendi haklarını öğrenmelerini ve bu hakları yaşamlarına içselleştirmiş bir vaziyette aktarmalarını sağlama amacına yönelik gerçekleştirilecek eğitim faaliyetleridir. Bu noktada çocukların özgürce fikirlerini dile getirmelerine olanak tanıma, demokratik değerler ile iç içe bulunmalarına imkân sağlama, kendi hakları ile ilgili yeterli farkındalığa ulaşmış ve bu hakları gerçek yaşantılarla pekiştiren, sosyal ilişkilerinde becerilerini geliştirme fırsatına erişen ve evrensel anlamda iyi insan olma yolunda ilerlemeci bir profile sahip olunması noktasında uygun yaşantılar sunabilecek ve çağdaş değerlerin farkındalığına erişebilecek ortamların çocuklara sunulması amacı ile açılmasına devam edilen çocuk meclislerinin; dolayısıyla bu hususta ki öncü kabul edilebilecek ABCM' nin yukarıda belirtilen hususlardan dolayı akademik nitelikli bir çalışmada ele alınması amacı ile bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

Karaman Kepenekçi ve Baydık (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışma ile çocuk haklarının korunması, yaygınlaştırılması ve konuya ilişkin farkındalığın oluşmasında eğitimsel faaliyetlerin nedenli önemli olduğu sonucunu ortaya konmuştur. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, insan hakları yada çocuk haklarına ilişkin ders alan katılımcıların çocuk haklarına ilişkin tutumlarının, ders almayan katılımcıların

tutumlarına göre daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada çocuklara sağlayacağı imkânlar ve yaşantılar göz önüne alındığında çocuk haklarının gelişimi açısından çocuk meclisinin ne kadar önemli bir merkez olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, çocuk haklarına ilişkin farkındalığın artırılması ve çocuk meclisinin bu noktada nasıl bir etkiye sahip olabileceğini otaya koymaya yönelik amaçlarla gerçekleştirilen bu çalışmanın da özgün bir yanını ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan, Erbay (2012) tarafından ele alınan bir makalede, yerel yönetimlerin ilk elden çocuklara dokunabilecek yapılanmalar olduğu; ancak yerel yönetimlerde çocuk hakları bilincinin çok fazla yerleşik olmadığı ve çocuk meclislerinin birçok özne tarafından göstermelik yapılar olarak nitelendirildiği belirtmiştir. Bu nedenden dolayı, çocuk meclislerinin akademik nitelikteki çalışmalarda ele alınması durumunda, bu meclisin nicelik ve nitelik olarak gelişiminin sağlanmasının mümkün olabileceği düşüncesi, bu çalışmanın en temel gerekçelerinden birisini oluşturmaktadır.

Özer (2013) tarafından ele alınan bir makalede de, çocuk meclislerinin; çocukların talep ve beklentilerini karar alma mekanizmalarına aktaracak ve kararlara etki edecek ana katılım mekanizmaları olarak faaliyet göstermeleri gerektiği üzerinde durulmuş ayrıca bu meclislerin her şehirde kurulamadığı ve kurulanların ise işlevsel anlamda yeterli düzeyde olmadığına dikkat çekilmiştir. Bu tez çalışması ile de çocuk meclisinin amaç, içerik ve yetkilerine nispeten de olsa dikkat çekilmek istenmesi çalışma gerekçelerinden bir diğerini oluşturmaktadır.

1.1. Araştırmanın Önemi

Günümüz bilim dünyasına gelene kadar ki süreçte, insanların yaşam tarzlarında, kurdukları sosyal ilişki türlerinde ve bu ilişkileri kurma şekillerinde, demokrasi algılarında, değer yargılarında, toplumsal ritüellerin işlevi hakkındaki düşüncelerin de ve birçok evrensel anlamda kabul edilebilecek sosyal değerlere bakışında değişimler meydana gelmiş ve bu değişim süreci dinamik bir yapının gerektirdiği üzere devam etmektedir.

Bu değişim sürecine bakıldığında, insan hak ve özgürlüklerinin, insana verilen değerin, çocuğa verilen kıymetin ve dünyanın insanların yaşaması için daha iyi bir yer haline getirilmesi hususundaki çalışmaların günümüze kadar artarak geldiği görülmektedir. Bu bağlamda, her dönemde ve koşulda insan toplumun temel hücrelerini oluşturan bir unsur olarak görülmekle birlikte, insanların sosyal hayat içerisindeki yaşamlarını ve ilişkilerini devam ettirebilmeleri için bazı farkındalıklara sahip olmaları gerektiği ve bu noktada da insanın birçok konuda eğitime ihtiyaç duyan bir canlı olduğu akla gelmektedir.

İnsanın sosyal bir varlık olması, sosyal yaşam içerisinde bazı algılara ve değerlere sahip olmasını gerekli kılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, demokrasi kültürünün hakim olduğu, insanların haklarının bilincinde olan, saygı ve hoşgörü değerlerinin benimsendiği, kişilerin başkalarının haklarına saygı duyduğu bir toplumsal dokunun oluşturulmasında ve yine bu sürecin çocuklara erken yaşlarda vermeye başlanılacak nitelikli formal ve informal eğitim süreçleri ile mümkün kılınabileceği göz önüne alındığında; çocuk haklarına, bu hakların korunmasına ve çocuk hakları eğitimine büyük çapta önem verilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Ülkemizde bu hususta ki ciddi çalışmalardan birisi olarak ortaya konan Çocuk Meclisi; çocuk haklarının gelişiminde, çocukların kendi haklarının bilincinde bireyler olarak yetişmeleri noktasında ve çocuk haklarının yaygınlaştırılmasında önemli role sahip bir merkez olarak karşımıza çıkmaktadır.

Konuya ilişkin ulaşılabilen yurt içindeki ve yurt dışındaki çalışmalar incelendiğinde, çocuk haklarına ilişkin bilgi düzeyinin, düşüncelerin ve tutumların incelendiği; çocuk hakları eğitimine ilişkin bazı uygulamaların ve ders içeriklerinin değerlendirilmesine dönük, bu eğitim için bazı yöntem ve materyallerin oluşturulmasına yönelik önerileri içeren bilimsel çalışmaların gerçekleştirildiği görülmektedir. Ancak yaklaşık on dokuz yıllık bir geçmişe sahip olan, kuruldukları illerde ki yerel birimlere bağlı olarak hizmet veren, kendi iç tüzükleri çerçevesinde karar alma merci olan, çocuk haklarının gelişiminde ve eğitiminde çocuklara ve ailelere büyük bir potansiyel sunan Çocuk Meclisleri ile ve özellikle bu konuda ilk olma özelliği taşıyan ABÇM ile ilgili yapılmış

olan bilimsel bir çalışmanın bulunmayışı, bu çalışmanın önemini ve özgünlüğünü ortaya koymaktadır.

Bu noktada; yapılan bu çalışma sayesinde, ocuk haklarının gelişiminde, ocuk hakları eğitiminde ve ocuk haklarının yaygınlaştırılması konularında yeni bir odak olarak ocuk Meclislerine ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Yapılan bu çalışmanın gerek ocuk haklarına ilişkin geliştirilecek politikalara, gerek konuyla ilgili olan kişi ve kurumlara, gerekse de konuya ilişkin yapılacak yeni bilimsel temelli çalışmalara kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir.

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

2.1. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, araştırma problemi ile ilgili olan bilimsel çalışmalara ve yayınlara tarih sırasına göre yer verilmiştir.

2.1.1. Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Tümkiye (2006) tarafından gerçekleştirilen ‘Çocuk Üniversitesi Projesinin Çocukların Üniversite Algısına Etkisi’ isimli çalışmada, Türkiye’de ilk kez uygulanan çocuk üniversitesi projesinin çocukların üniversite algılarına etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma verilerinin elde edilmesinde öncelikle araştırmacı tarafından çocukların üniversite algılarını belirlemeye yönelik olarak hazırlanmış 12 ifadeden oluşan bir üniversite algısı anketi kullanılmıştır. Anket 9-11 yaş aralığında bulunan 220 çocuğa uygulanmış ve elde edilen verilerin analizi SPSS 10.0 paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde; kız bireylerin ve merkez okullardan gelen öğrencilerin başlangıçtaki üniversite algılarının erkek bireylere ve ilçe okullarından gelen öğrencilere göre daha iyi olduğu görülmüştür. Proje kapsamında verilen eğitimin çocukların sonuçtaki üniversite algıları üzerinde olumlu bir katkı yarattığı da edinilen diğer önemli bulgulardan birisidir.

Neslitürk ve Ersoy (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, okulöncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarının öğretimi amacıyla geliştirdikleri uygulamalara ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma verileri, öğretmen adaylarıyla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerle elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış yapıdaki görüşmeler, 13 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma neticesinde elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının çocuk hakları öğretiminde çoğunlukla drama, anadili ve oyun etkinliklerinden yararlandıkları ve öğretmen adaylarının tamamının,

çocuklardaki davranış gelişmesine katkıda bulunma, ileride haklarını bilen kişiler olma, kendilerini savunabilme, empati geliştirme gibi nedenlerle okulöncesi dönemde çocuk haklarının öğretimine yer verilmesi gerektiğini düşündükleri görülmüştür. Ayrıca öğretmen adaylarının okulöncesi dönemde, çocuk hakları öğretiminin çocukların düzeyine uygun etkinlikler yoluyla gerçekleştirilebileceğini ifade ettikleri görülmüştür.

Kavak ve Ergen (2007) 'Türkiye'de İlköğretime Katılım ve Okula Gidemeyen Çocuklar' başlıklı çalışmalarında, Türkiye'deki zorunlu eğitim çağındaki çocukların ilköğretime katılım düzeylerinin ve eğilimlerinin belirlenmesini, okul dışında kalmış çocukların sayısal boyutlarının ortaya konmasını ve bu bulgulara dayalı olarak, çocukların eğitim hakkını kullanma düzeyleri konusunda bir değerlendirmenin yapılmasını amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda, zorunlu eğitim yaşı grubundaki tüm çocukların eğitime kavuşturulması hedefine henüz ulaşamadığı, kız çocuklarının daha fazla ihmal edildiği gibi sonuçlara ulaşılmış ve bu konuda çeşitli öneriler sunulmuştur.

Gömleksiz ve Arkadaşları (2008) yılında gerçekleştirdikleri çalışma ile yönetici ve öğretmenlerin, okul bahçesinde öğrencilere yönelik davranışlarını çocuk hakları açısından incelemeye çalışmışlardır. Araştırma Adana ili Seyhan ve Yüreğir ilçelerindeki alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeylerde bulunan 7 ilköğretim okulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, veri toplama süreci iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada, araştırmacılar tarafından gerçekleştirilen yapılandırılmamış gözlem, ikinci aşamada ise yarı yapılandırılmış gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, içerik analizi yapılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin fiziksel ihmallerle karşı karşıya oldukları, okul disiplini sağlamak amacıyla insan onurunu zedeleyici cezaların uygulandığı, öğrencilerin sağlıklı ve güvenli ortamlarda eğitim alma hakkının gözardı edildiği, genel olarak da çocuk haklarının öğretmen ve yöneticiler tarafından istismar ve ihmal edildiğini öne çıkaran bulgulara ulaşılmıştır. Bu sonuçlara dayalı olarak da, konuya ilişkin çözüm niteliği taşıyan çeşitli öneriler ileri sürülmüştür.

Karaman Kepenekçi ve Baydık (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın amacı, zihin engelliler öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarını cinsiyete, sınıf

düzeyine, insan hakları ya da çocuk haklarına ilişkin bir ders alma durumuna ve yaşa göre incelemek ve ayrıca zihin engelliler öğretmen adaylarının anılan tutumlarının, sınıf öğretmeni, okul öncesi öğretmeni ve bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmeni adaylarının tutumlarından farklılaşıp farklılaşmadığını test etmektir. Araştırma verilerinin elde edilmesinde Karaman Kepenekçi (2006) tarafından geliştirilen Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 5’li likert formunda olup, çocukların yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım haklarına ilişkin 22 madde içermektedir. Belirtilen ölçek Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi’nin Zihin Engelliler Öğretmenliği lisans programı 1. ve 4. sınıflarına devam eden 85 öğrenciye uygulanmıştır. Ayrıca ölçek, bölümler arasında kıyaslama yapabilmek amacıyla, aynı Fakülte’nin 1. ve 4. Sınıflarına devam eden Sınıf Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği ve Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi lisans programlarına kayıtlı 202 öğrenciye uygulanmıştır. Böylece araştırmanın çalışma grubunda toplam 287 öğrenci yer almıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde; cinsiyet ve sınıf düzeyinin zihin engelliler öğretmenliği programına kayıtlı öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumları üzerinde etkisinin bulunmadığı görülmüştür. Ayrıca zihin engelliler öğretmenliği programına kayıtlı öğrencilerin tutumları ile yaşları arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı, zihin engelliler öğretmenliği programına kayıtlı öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının okul öncesi öğretmeni ve bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmeni adaylarının tutumlarından farklılaşmadığı ve bununla birlikte bu grubun tutumlarının sınıf öğretmenliği programına kayıtlı öğrencilerin tutumlarından daha olumsuz olduğu görülmüştür.

Peker Ünal (2010) ‘İlköğretim Öğretmenlerine Yönelik Web Tabanlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı’ başlıklı doktora tez çalışmasında, ilköğretim sınıf öğretmenlerinin (1-5.sınıf) için Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan bir eğitim programı tasarlamayı ve bu programı web tabanlı olarak sunmayı amaçlamıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında, nicel ve nitel veri toplama tekniklerinden; anketler, görüşme formları, başarı testi ve senaryolar kullanılmıştır. Ölçme araçları araştırmacılar tarafından geliştirilmiş; 47 sınıf öğretmeni ve bir devlet üniversitesinin belirli bölümündeki öğretim üyeleri olmak üzere iki ayrı gruba uygulanmıştır. Araştırma kapsamında, web tabanlı olarak hazırlanan eğitim

programını öğretim üyelerine ve öğretmenlere uygulanmıştır. Öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin web tabanlı hazırlanan sunuma ilişkin görüşleri anketler sayesinde edinilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde, araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin ve öğretim üyelerinin web tabanlı eğitim programı hakkında olumlu görüş beyan ettikleri görülmüştür. Araştırma sonucunda eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin ve görüşlerini belirten öğretim üyelerinin önerileri doğrultusunda eğitim programının ve web tabanlı sunumunun geliştirilmesi için yapılacak çalışmalar belirlenmiş ve çeşitli öneriler sunulmuştur.

Biçer (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ‘Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi’ uygulamalarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Araştırma verilerinin elde edilmesinde, demokratik tutumlarla ilgili 12 maddeden oluşan beşli likert tipi bir demokratik tutum ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, farklı ortaöğretim okullarında ve farklı branşlarda görev yapan toplam 508 öğretmene uygulanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde, maddelere verilen yanıtların frekans, yüzde ve aritmetik ortalamaları hesaplanmış, ikili gruplarda t-testi, ikiden fazla olan gruplarda ise tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile hedeflenen tutumları öğrencilere kazandırma düzeyine ilişkin, öğretmenlerin görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın bulunmadığı ancak yükseköğretim kurumu değişkeni açısından öğretmenlerin görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda, projenin işlevselliğinin artırılmasına yönelik olarak da bazı öneriler geliştirilmiştir.

Ersoy (2011) ‘İlköğretim Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Algıları’ isimli araştırmasında, farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelen ilköğretim öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin algılarını, öğrendiği kaynakları ve karşılaştıkları sorunları belirlemeye çalışmıştır. Araştırma, bir il merkezinde alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin öğrenim gördüğü üç ilköğretim okulunda eğitimlerini sürdüren 49’u kız ve 43’ü erkek olmak üzere toplam 92 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri öğrencilerle yapılan dört soruluk yarı-yapılandırılmış görüşmeler ile elde edilmiş ve araştırma verilerinin çözümlenmesinde betimsel ve sürekli karşılaştırma

analiz biçimlerinden faydalanılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin eğitim, oyun ve eğlenme hakkını daha çok dile getirdikleri; saygı görme, eşit davranılma, ilgi ve yeteneklerin gelişimi, düşüncelerini açıklama ve kendini ilgilendiren kararlara katılma gibi haklarından daha az söz ettikleri görülmüştür. Ayrıca araştırma sonucunda, öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin algılarının ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre değişiklik gösterdiğini ortaya koyan bulgulara ulaşılmıştır. Bu doğrultuda alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin daha çok temel yaşam ve gelişim haklarından söz ettiği orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin ise daha çok saygı, özgürlük ve katılım haklarından söz ettiği görülmüştür. Bir diğer sonuç olarak, öğrencilerin, haklarını daha çok öğrenmek istediklerini ve haklarını okulda ve evde daha çok kullanmak istedikleri görülmüştür.

Yurtsever Kılıçgün ve Oktay (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, 6-14 yaş grubu çocuğu olan anne-babaların çocuklarının haklarına yönelik tutumlarını ölçen geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, 6-14 yaş arası çocuğu olan 743 anne ve 743 baba olmak üzere toplam 1486 ebeveynin yer aldığı çalışma grubuna, araştırmacılar tarafından hazırlanan, 63 maddeden oluşan ve 5 dereceli Likert tipi bir tasarıma sahip olan “Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği” ve ailelerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla hazırlanmış olan ‘Aile Bilgi Anketi’ uygulanmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda ve gerçekleştirilen istatistiksel işlemler sonucunda, ebeveynlerin çocuklarının haklarına yönelik tutumlarını etkileyen değişkenlerin ortaya konmasında faydalı olacağı düşünülen bir tutum ölçeği geliştirilmiştir. Ayrıca elde edilen tüm bulgular değerlendirildiğinde, kültürel ve sosyal farklılıkların ebeveyn çocuk hakları tutumları üzerinde farklılaştırıcı bir etkiye sahip olduğu çıkarımında bulunulmuştur.

Koçak ve Büyükgönenç (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, toplumdaki erişkinlerin çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili bilgi düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma verilerinin elde edilmesinde 13 sorudan oluşan kişisel bilgi formu ve araştırmacılar tarafından erişkinlerin çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeylerinin elde edilmesi amacıyla hazırlanmış 35 ifadeden oluşan bir form kullanılmıştır. Bu amaçla 425 erişkinden tanımlayıcı istatistikler ile veriler elde edilmiş

ve Ki-Kare analizi kullanılarak da çoklu karşılaştırmalar gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde; erişkinlerin çocuk istismarına yönelik genel bir duyarlılığa sahip oldukları, çocuk sahibi olmayan ailelerin birçok konuda çocuk sahibi olan ailelere göre daha çok bilgiye sahip oldukları ve eğitim düzeyinin ihmal ve istismar konularında önemli bir unsur olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca araştırma bulgularına dayalı olarak ebeveynlerin ve kamuoyunun konu ile ilgili bilinçlendirilmesi amacına yönelik çeşitli önerilerde gerçekleştirilmiştir.

Nayır ve Karaman Kepenekçinin (2011) gerçekleştirdikleri çalışmada, ilköğretim 1. ve 8. sınıf aralığında okutulan Türkçe öğrenci ders kitaplarında çocuğun katılım hakları konusuna ne düzeyde yer verildiğini ortaya koymayı ve bu konuda karşılaştırmalar yapmayı amaçlamışlardır. Bu doğrultuda araştırma verileri, ilköğretimde okutulan sekiz Türkçe öğrenci ders kitabından edinilmiş ve içerik analizi yöntemiyle veriler analiz edilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, Türkçe ders kitaplarının çocuk haklarının öğretimi noktasında içerik açısından geliştirilmesi gerektiği görülmüştür. Diğer taraftan, Türkçe ders kitaplarında görüşlerini açıklama ve kararlara katılma hakkı kapsamında çocukların fikirlerini açıkça söyleyebileceğine; başta aile, okul ve toplum olmak üzere kendisini ilgilendiren konularda karar alabileceğine veya kararlara katılabileceğine yönelik ifadelerin ders kitaplarında bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gömlüksiz ve Cüro (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ortaöğretim kurumlarında uygulanan okul öğrenci meclislerinin etkililiğine ilişkin öğrenci görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Veri toplama sürecinde öğrenci meclislerinin etkililiğini belirleme amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan öğrencilere yönelik 20 maddelik likert tipi ölçek kullanılmıştır. Veri toplama ölçeği üç farklı lise türüne ait 12 farklı okulda öğrenimlerini sürdüren toplam 1185 11. sınıf lise öğrencisine uygulanmıştır. Araştırma sonucunda okul öğrenci meclisi uygulamalarının öğrencilerde seçme-seçilmenin önemini kavramalarına katkıda bulunduğu, onların karar verme becerilerini geliştirdiği, okul ortamında sahip oldukları hakları öğrenme fırsatı verdiği belirlenmiştir. Ayrıca iletişim kurmada öğrenci görüşlerinin cinsiyet ve okul türü değişkenlerine göre değiştiği belirlenmiş ve erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha fazla iletişim kurma şansına sahip oldukları görülmüştür. Araştırma da, meslek lisesi

öğrencilerinin anadolu ve genel lise öğrencilerine göre iletişimi geliştirmede öğrenci meclislerini daha etkili buldukları sonucuna da ulaşılmıştır.

Erbay (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Türkiye’de çocuk hakları anlayışının ve uygulamalarının var olan durumunu analiz etmek ve bunun sonucunda bir model önerisi geliştirmek amaçlanmıştır. Araştırma nitel araştırma metoduyla yürütülmüş ve bu doğrultuda Türkiye’de konuyla ilgili çalışan akademisyenler, kamu temsilcileri, hükümet dışı örgütlerin temsilcileri ve çocuklardan oluşan 43 kişi ile detaylı görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, medya, sansasyon ve reyting odaklı olması ve çocuk haklarını tanıtmaktan ziyade bizzat çocuk hakları ihlalleri gerçekleştirmesi nedeniyle öznelere tarafından eleştirilmiştir. Diğer bir bulgu olarak, yerel yönetimlerde çocuk hakları bilincinin çok fazla yerleşik olmadığı görülmüştür. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı’nın çocuk haklarını tanıtmaya yönelik uygulamalarının müfredattaki ilgili derslerin bilinç oluşturma yönünde yetersiz kaldığına ve ders işleme metotlarının bu amacı karşılamaktan uzak olmasına yönelik görüşlere ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen tüm bulguların değerlendirilmesi ile de, Türkiye’de çocuk hakları uygulamalarını güçlendirmeye yönelik bir model önerisi ve bu konuda çeşitli öneriler sunulmuştur.

Ersoy (2012) tarafından gerçekleştirilen ‘Vatandaşlık Eğitiminde İhmal Edilen Bir Alan: Evde ve Okulda Çocuk Haklarının Eğitimi’ isimli araştırmasında, ilköğretim öğretmenlerinin ve velilerin çocuk haklarına ilişkin algılarını, çocuk haklarının eğitimi amacıyla evde ve okulda gerçekleştirdikleri uygulamaları ve karşılaştıkları sorunları belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma verileri yarı-yapılandırılmış görüşme ile toplanmış ve verilere tematik analizi yapılmıştır. Görüşmeler farklı sosyo-ekonomik özelliklerdeki öğrencilerin bulunduğu üç farklı okulda gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda 24 öğretmen ve 56 veli ile görüşülmüştür. Araştırma bulguları incelendiğinde, ailelerin ve öğretmenlerin çocuk hakları konusundaki bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu görülmüştür. Araştırma bulguları çocuklar açısından değerlendirildiğinde ise, çocukların haklarını yeterli düzeyde öğrenemedikleri ve buldukları ortamlarda haklarını yeterince uygulayamadıkları görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin ve velilerin çocukların

haklarını öğrenmelerine karşın, sosyal çevrede uygulama olanağı olmadığını ve çocuk hakları eğitiminin sosyal çevre tarafından desteklenmediğini düşündükleri görülmüştür.

Sadık ve Sarı (2012) tarafından gerçekleştirilen ‘Çocuk ve Demokrasi: İlköğretim Öğrencilerinin Demokrasi Algılarının Metaforlar Aracılığıyla İncelenmesi’ isimli araştırmada, ilköğretim öğrencilerinin demokrasi algılarını metaforlar aracılığıyla incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma verilerinin edinilmesinde, Demokrasi Metaforları Anketi (DMA) kullanılmıştır. Anket 6., 7. ve 8.sınıflarına devam eden 167 kız, 165 erkek olmak üzere toplam 332 öğrenciye uygulanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi ve betimsel istatistikler yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin demokrasiye yönelik toplam 75 metafor geliştirdikleri ve demokrasiyi çoğunlukla eşitlik, özgürlük ve adalet kavramlarıyla eş anlamlı bir yönetim biçimi olarak algıladıkları görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin demokrasiye yönelik görüşlerinin okullarında uygulanan öğrenci temsilcisi seçim uygulamalarından etkilenmediği görülmüştür. Ayrıca araştırma sonuçlarında, öğrencilerin demokrasiyle ilgili görüşlerinin en çok aileleri, öğretmenleri ve okul yöneticileri tarafından şekillendirildiği görülmüştür. Araştırmadan elde edilen sonuçlar öğrencilerin demokrasi içinde yer alan eşitlik, özgürlük ve adalet kavramlarının farkında olduğunu fakat demokratik bir toplumda yaşayan birey olarak bu konudaki sorumluluklarını anlamada eksikleri olduğunu ortaya koymuştur.

Kıldan, Ahi ve Uluman (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, öğretmen adaylarının çocuk kavramı hakkındaki düşüncelerinin davranışçı felsefe ve yapısalcı felsefeye göre birinci sınıftaki ve dördüncü sınıftaki değişimini mecazlar yoluyla ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma verilerinin elde edilmesinde, araştırmacılar tarafından hazırlanan ve açık uçlu nitelikte tek kelimelik sorulara sahip olan bir veri toplama aracı kullanılmıştır. Veri toplama aracı 104 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde nitel ve nicel analiz teknikleri kullanılmıştır. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarının çocuk kavramı hakkında kurdukları mecazların felsefi temellerinde dört yıl içerisinde önemli bir değişiklik olmadığı görülmüştür. Ayrıca öğretmen adaylarının programları ile son sınıfta kurdukları mecazların felsefi temelleri arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı tespit edilmiştir.

Batur Musaoğlu ve Haktanır (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk haklarının okul öncesi programında nasıl yer aldığı belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitel nitelikteki bu araştırma doküman analizi yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda öğretmen kılavuz kitabı ve program kitabı içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, program içerisinde çocuğun katılım hakkına ve gelişim hakkına geniş çapta yer verildiği görülmüştür. Ayrıca programda çocuğun korunma hakkına çok az yer verildiği ve programın Çocuk Haklar Sözleşmesi ile uyumlu olmayan yönlerinin bulunduğu görülmüştür. Çalışma sonucunda çocukların insan hakları kültürü ile yetişebilmeleri için programın yeniden yapılandırılmasının gerekli olduğu belirtilmiştir.

Özer (2013) yaptığı çalışma ile dünya da çocuk haklarıyla ilgili gelişmeleri ele almayı ve sonuçta Türkiye ile ilgili de bazı tespitleri ortaya koymayı hedeflemiştir. Ayrıca bu çalışma ile çocukların katılımıyla ilgili literatüre farklı bir bakış açısının getirilmesine de çalışılmıştır. Bir çocuk hakkı olarak ‘Katılım’ hakkının esas olarak ele alındığı bu çalışmada, çocukların katılım hakkını kullanma konusunda yol gösterici nitelikteki Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin, katılım konusundaki vizyonu geniş çapta değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçları esas alınarak, uluslararası alanda çocuk haklarına yönelik yeni sözleşmelerin hazırlanması gerektiği, devletlerin çocuklarla ilgili sosyal politikaları şekillendirmeleri gerektiği, çocukların hizmet alan ama söz hakkı olmayan çizgiden çıkarılmaları gerektiğine ve diğer bazı hususlara ilişkin öneriler sunulmuştur.

Güven, Çam ve Sever (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, demokrasi kültürünü benimsemiş, hoşgörülü, toplumsal yapıya saygılı, milli ve manevi değerlerine bağlı, seçme, seçilme ve oy kullanabilme kültürünü edinmiş öğrenciler yetiştirmeyi amaçlayan ‘Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri’ projesinin geleceğin öğretmen adaylarının ve bu adayları yetiştiren öğretmenlerin görüşlerinin alınarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmış ve bu doğrultuda projenin okul içi uygulamalarında aktif görev alan 7 öğrenci ile ve projenin uygulanmasına rehberlik eden 6 öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşmeler

gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ki bulgular incelendiğinde, öğretmenlerin ve öğrencilerin, demokrasi kültürünün yaşanması ve bu kültürün gerektirdiği davranış örüntülerinin edinilmesi açısından proje hakkında olumlu görüşler beyan ettikleri fakat yeterli bilgiye sahip olmama ve kimi nedenlerden dolayı projeye gerekli önemi gösteremediklerini dile getirdikleri görülmüştür.

Demirezen, Altıkulaç ve Akhan (2013) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretim Öğrencilerine Göre “Çocuk Hakları” isimli çalışmada, ilköğretim öğrencilerinin çocuk haklarını nasıl algıladıklarının ve buldukları ortamlarda bu haklarını nasıl kullandıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma verilerinin edinilmesinde, araştırmacılar tarafından çocuk hakları sözleşmesi temel alınarak hazırlanan ve hepsi de açık uçlu olmak üzere toplam on soruluk araştırma aracı kullanılmıştır. Ayrıca çocuk haklarına yönelik algılarının belirlenmesi için öğrencilere “Çocuklar.....hakkına sahiptir” açık uçlu cümlesi sunulmuş, çocuklardan bu cümleyi tamamlamaları ve bir afiş hazırlamaları istenmiştir. Veri toplama araçları 6. ve 7. sınıfta olup öğrenimlerini farklı okullarda sürdüren toplam 120 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde doküman analizi ve betimsel analizin yanı sıra, öğrencilerin hazırladıkları afişlerin değerlendirilmesi için birde değerlendirme ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, öğrencilerin çocuk haklarına yönelik algılarının oyun, eğlence, eğitim, yaşama ve düşüncelerini ifade etme özgürlüğü üzerine yoğunlaştığı görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin haklarını en fazla aile ortamında kullanabildikleri, okul ve arkadaş ortamında ise haklarını kullanma imkânının daha kısıtlı olduğu görülmüştür. Bir diğer bulgu olarak, öğrencilerin eğlence, oyun, eğitim, yaşama, özgürlük, korunma, kirlenme hakkına sahip olduklarını dile getirmelerine rağmen, öğrencilerin korunma, eğitim, özgürlük, düşünce, yaşama vb. haklar konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür.

Türkoğlu ve Gültekin Akduman (2013) tarafından gerçekleştirilen ‘Üniversitelerin Okul Öncesi Eğitimi Programlarında “Çocuk Hakları” Dersi ve Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi’ isimli çalışmada, okul öncesi eğitimi/öğretmenliği programına sahip yükseköğretim kurumlarının müfredatlarının “Çocuk Hakları” dersi boyutunda

incelenmesi ve değerlendirilmesi ve okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma verileri iki aşamada edinilmiş olup; ilk aşamada 175 üniversitenin eğitim programları çocuk hakları dersine yer verilme durumuna ve dersin statüsüne göre dağılımı açısından incelenmiştir. İkinci aşamada ise 23 okul öncesi öğretmen adayı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistikler ve içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk hakları konusunda bilgiye gereksinim duydukları, buna rağmen çocuk hakları dersinin pek çok üniversitede olmadığı, çok azında ise seçmeli statüde olduğu ve bu durumun dersin kapsamı ve etkinliğini azalttığı görülmüştür.

Torun ve Duran (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın amacı, oyunla desteklenmiş çocuk hakları öğretiminin, öğrencilerin akademik başarılarına, öğrenilenlerin kalıcılığına ve çocuk haklarına ilişkin tutumlarına etkisinin olup olmadığını belirlemektir. Araştırma verileri çeşitli araştırma araçları sayesinde edinilmiştir. Bu noktada öğrencilerin akademik bilgilerini ölçmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan başarı testi kullanılmıştır. Öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarındaki değişimi belirlemek amacıyla da Kepenekçi (2006) tarafından geliştirilen “Çocuk Hakları Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın nitel verilerini elde edilmesi sürecinde ise deney grubu öğrencilerine oynatılan her oyundan sonra yazdırılan günlükler kullanılmıştır. Araştırma 27’si deney, 29’u kontrol grubu olmak üzere toplam 56 öğrenci ile yürütülmüş ve araştırmada ön test – son test kontrol gruplu deneme modeli kullanılmıştır. Elde edilen veriler, SPSS paket programı yardımıyla gerçekleştirilen t-testi ve içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde Çocuk hakları öğretiminde oyunların uygulandığı deney grubunun, yapılandırmacı öğretim uygulanan kontrol grubundan daha başarılı olduğu görülmüştür. Araştırmanın deney grubunda oyunlarla çocuk hakları öğretiminin başarıyı olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Ayrıca araştırma bulguları, araştırmacının uyguladığı oyunla desteklenmiş çocuk hakları öğretiminin, öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında olumlu manada etkili olduğunu destekler niteliktedir.

Kaymak Özmen, Öcal ve Özmen (2014) tarafından gerçekleştirilen ‘İlköğretim Öğrencilerinin Çocuk Hakları Kullanmalarına ve Bilgi Düzeylerine Çocuk Hakları Eğitiminin Etkisi’ başlıklı çalışmada, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çocuk hakları konusunda aldıkları eğitimin çocuk haklarını kullanmalarına ve bu konudaki bilgi düzeylerine etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma; öğrencilere verilecek olan çocuk hakları eğitimi için yine bu konuda daha önce eğitim almış ve çalışma sürecine gönüllü olarak katılan eğitimciler ile 4. ve 5.sınıfta öğrenimlerini sürdüren ve bu eğitimi alacak kitleyi oluşturan toplam 28 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırma verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmış ve elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, öğrencilerin haklarını öğrenmek ve haklarını savunabilme noktasında bu eğitimi bir şans olarak nitelendirdikleri görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin genellikle eğitim, oyun ve şiddetten korunma haklarına sahip olduklarını ifade ettikleri ancak farklı ülkelere gitme ve yeni kimliklere sahip olma gibi haklardan bahsetmedikleri görülmüştür. Araştırma sonucunda bulgulara dayalı olarak da konu ile ilgili çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

2.1.2. Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Hudson (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, genç çocukların karar verme de katılımcı olmaları üzerine uygulayıcı görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışma nitel tarzda gerçekleştirilmiş; araştırma verilerinin edinilmesinde yarı yapılandırılmış görüşme formu ve grup tartışması yöntemleri kullanılmıştır. Bu doğrultuda çocuk bakımı alanında çalışan ve erken çocukluk öğretmenliği yapan yaklaşık 108 uygulayıcı ile odak ve küçük grup formları oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ve açık uçlu sorular kullanılarak elde edilen araştırma verileri tematik analize tabi tutulmuştur. Araştırma bulguları incelendiğinde, uygulayıcıların çocukların karar verme mekanizmalarında yer almalarının nitelikli bir durum olacağını ancak bu durumun önünde bazı sınırlayıcı faktörlerin bulunduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Ayrıca uygulayıcıların karar verme süreçlerine katılım konusunda altı yaş altındaki çocukların gelişimsel kapasitelerinin yeterli olup olmaması hususuna ilişkin farklı görüşler beyan ettikleri görülmektedir.

Lundy (2012) tarafından gerçekleştirilen ‘Çocuk Hakları ve Avrupa’da Eğitim Politikası: Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nin Uygulanması’ isimli çalışmada, Çocuk Haklarına dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nin Avrupa’daki eğitim politikası üzerindeki etkilerine ışık tutulması amaçlanmıştır. Araştırma verileri doküman analizi yöntemine dayalı olarak elde edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmacı tarafından her AB üyesi devletin Çocuk Hakları Sözleşmesine göre eğitim hakkı uygulamaları Çocuk Hakları Komite raporlarına göre incelenmiş ve analiz edilmiştir. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi’nin AB üyesi devletlerin yerel eğitim politikaları üzerinde bir etkiye sahip olduğu ve çocuk hakları çerçevesinde hükümetlerin etkilenmesini isteyenler tarafından sözleşmenin bir koşul olduğu düşünülmektedir.

Almog ve Hazan (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, çocuk hakları kavramsallaştırmasının eğitime uygulanabilirliği yolu ile eğitimde çok kültürlülük kavramının yeniden canlandırılması hedeflenmiştir. Bu amaçla uygulanabilir eğitim hakkının iki boyutu olan çocuk tercihlerine uyum ve çocukların kültürel çevrelerine bağlılıkları analiz edilmiştir. Araştırma içerisinde ayrıca mevcut eğitim, erişilebilir eğitim ve kabul edilebilir eğitimin yanı sıra; ebeveyn hakları ve toplumsal çıkarlar gibi eğitim ve eğitim hakkının diğer özellikleri arasındaki denge ihtiyacına değinilmiştir. Çalışma sonucunda uluslararası insan hakları hukuku tarafından tanımlandığı şekliyle, uyarlanabilir eğitimin bir hak olduğu belirtilmiş ve çok kültürlülüğün bahane edilerek çocukların eğitim hakkına karşı bazı önlemlerin getirilebileceği gibi konulara dikkat çekilmiştir.

Deb ve Mathews (2012) tarafından gerçekleştirilen ‘Hindistan’da Çocuk Hakları: Ebeveynler ve Öğretmenlerin Tutumları, Bilgileri ve Algıları’ isimli çalışmada, ebeveynlerin ve öğretmenlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının, bilgi düzeylerinin ve algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma verilerinin elde edilmesinde, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve algı anketi (Questionnaire for Parents/Teachers) kullanılmış; araştırma 150 öğretmen ve 150 ebeveyn olmak üzere toplam 300 kişiden oluşan bir örneklem ile yürütülmüştür. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, büyük çoğunlukta velinin ve öğretmenin çocuk hakları konusunda (sağlık, eğitim, evlenme ve

çalışma özgürlüğü) olumlu tutuma sahip oldukları görülmüştür. Genel olarak araştırma bulgularının; çocuk hakları ve ihtiyaçları konusundaki bilinç düzeyinin yükseltilmesi gerektiğine işaret ettiği görülmüştür. Çalışmada bu doğrultuda, toplum genelinde ve çocukların yaşam deneyimlerine sahip olacağı anahtar sektörlerde konu ile ilgili bilincin yükseltilmesine ihtiyaç olduğu değinilen önemli noktalar arasındadır.

Tintor (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, çocuk haklarının uygulanması noktasında ortaya çıkan toplum direncinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nitel yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin elde edilmesinde altı sorudan meydana gelen görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların, ebeveynlerin ve öğretmenlerin çocuk hakları kavramını nasıl anladıklarına ilişkin veriler elde edilmiştir. Ayrıca araştırma sonucunda ailelerin, öğretmenlerin ve çocukların; çocuk haklarına ilişkin sahip oldukları algılar ile esneklik kavramına ilişkin bakışları arasındaki farkları ortaya koyan bulgulara da ulaşılmıştır.

Quennerstedt and Quennerstedt (2014) tarafından gerçekleştirilen ‘Eğitimde Çocuk Haklarının Araştırılması: Çocukluk Sosyolojisinin Eğitim Teorisi ile Karşılaşması’ isimli çalışmada, John Dewey’ in eğitim teorisi ve çocukluk sosyolojisi arasında ki karşılaşma neticesinde oluşturulan bir eğitimde, çocuk haklarının araştırılmasına yönelik bir teorik yaklaşımın keşfedilmesi ve geliştirilmesi hedeflenmiştir. Çalışma içeriği incelendiğinde; çocuğun, çocuk haklarının eğitim sistemi içerisinde olmasına ve çocuk haklarına ilişkin araştırma durumlarının oluşturulmasına yönelik bazı yaklaşımların sunulduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, eğitimde çocuk hakları ile ilgili konularda çalışılmasını mümkün kılacak yeni çıkış kapılarının ortaya konmasının mümkün kılınacağı düşünülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, çalışma grubuna, verilerin toplanmasına ve analiz edilmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada, Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisine kayıtlı öğrencilerin, çocuk haklarına ilişkin olası algı gelişiminin ve değişiminin; çocuk meclisinde gerçekleştirilen uygulamalarla ilişkisini ortaya koyma ve bu bağlamda olan bir durumun betimlenmesi amacıyla uygun olduğu düşünülen betimleyici tarama (survey) yaklaşımı benimsenmiştir. Bir konu yada olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin yada ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği genellikle diğer araştırmalara göre görece daha büyük örneklem üzerinde yapılan araştırmalara tarama araştırmaları denir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2011: 231). Tarama modeli temeline dayalı olarak gerçekleştirilen araştırmalarda; geniş kitlelere ulaşma ve mevcut duruma ışık tutarak betimleme yapılması olanaklı iken; araştırmaya katılan kişilerin araştırma sürecinde görüşlerini tam olarak yansıtmaması, cevapların çeşitli etkilere maruz kalınarak verilmesi ve bu modelde yürütülen çalışmaların birçok çevresel etkiye açık olması, bu modelde çalışmalar gerçekleştirecek araştırmacılar tarafından göz önünde bulundurulmalıdır.

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırma 2014-2015 öğretim yılı içerisinde Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisine kayıtlı ve gönüllü olarak araştırmaya katılmak istediklerini beyan eden 126 çocuk meclisi üyesi çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma, çocuk meclisi uygulamalarının; üye çocuklardaki çocuk haklarına ilişkin algı oluşumu veya mevcut algıları üzerinde bir değişime neden olup olmadığını çeşitli değişkenler açısından ortaya koymaya yönelik olarak gerçekleştirilen tarama modelinde bir çalışmadır.

Araştırma 68'i (%54) kız ve 58'i (%46) erkek olmak üzere toplam 126 öğrenci ile yürütülmüştür.

Araştırmaya katılan çocuk meclisi üyesi öğrencilerin cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, okul türü ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre frekans ve yüzde değerleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımları

Cinsiyet	(N)	(%)
Kız	68	54
Erkek	58	46
Toplam	126	100

Tablo 1’de görüldüğü üzere; çalışma 68’i kız ve 58’i erkek çocuk olmak üzere toplam 126 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Yüzde olarak çalışma grubunun %54.0’ünü kız ve %46.0’sını erkek öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 2. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Annenin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımları

Annenin Eğitim Düzeyi	(N)	(%)
İlkokul	18	14.3
Ortaokul	38	30.2
Lise	30	23.8
Önlisans	4	3.2
Lisans	26	20.6
Yüksek Lisans	10	7.9
Doktora	0	0
Toplam	126	100

Tablo 2’de, çalışmaya katılan çocukların; %14.3’ünün ilkokul, %30.2’sinin ortaokul, %23.8’inin lise, %3.2’sinin önlisans, %20.6’sının lisans, %7.9’unun yüksek lisans düzeyinde anne eğitim durumuna sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 3. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Babanın Eğitim Düzeyine Göre Dağılımları

Babanın Eğitim Düzeyi	(N)	(%)
İlkokul	10	7.9
Ortaokul	12	9.5
Lise	42	33.3
Ön Lisans	4	3.2
Lisans	38	30.2
Yüksek Lisans	20	15.9
Doktora	0	0
Toplam	126	100

Tablo 3’de, çalışmaya katılan çocukların; %7.9’unun ilkokul, %9.5’inin ortaokul, %33.3’ünün lise, %3.2’sinin önlisans, %30.2’sinin lisans, %15.9’unun yüksek lisans düzeyinde baba eğitim durumuna sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 4. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Okul Türüne Göre Dağılımı

Okul Türü	(N)	(%)
İlkokul	58	46.0
Ortaokul	60	47.6
İmam Hatip Ortaokulu	8	6.3
Toplam	126	100

Tablo 4’de araştırmaya katılan çocukların; %46.0’sının ilkokul, %47.6’sının ortaokul ve %6.3’ünün imam hatip ortaokulu türünde ki okullarda eğitimlerini sürdürdükleri görülmektedir.

Tablo 5. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyi	(N)	(%)
4. Sınıf	60	47.6
5. Sınıf	14	11.1
6. Sınıf	28	22.2
7. Sınıf	20	15.9
8. Sınıf	4	3.2
Toplam	126	100

Tablo 5 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin; %47.6'sının 4. sınıf, %11.1'inin 5. sınıf, %22.2'sinin 6. sınıf, %15.9'unun 7. sınıf ve %3.2'sinin 8. sınıf düzeyinde eğitimlerini sürdüren çocuklar oldukları görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışma, Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi üyesi çocukların; çocuk meclisinde gerçekleştirilen uygulamaların ve faaliyetlerin, çocukların çocuk haklarına ilişkin algı gelişimine etki durumunu bazı değişkenler açısından ortaya koyma amacı ile gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda araştırma verilerinin elde edilmesinde araştırmacı tarafından geliştirilen 'Çocuk Meclisi Algı Anketi' kullanılmıştır. Anket bireylerin demografik özelliklerini, tercihlerini, belirlemek için ya da bir konu hakkında bilgi toplamak veya bireylerin görüşlerini belirlemeye yönelik çeşitli soruların bir araya getirilmesi ile oluşturulan veri toplama aracıdır (Metin, 2014). Anket maddeleri literatür de yer alan akademik çalışmaların ve dokümanların, UNICEF raporlarının, çocuk meclisi uygulamalarının, çocuk haklarına ilişkin yerel ve uluslararası sözleşmelerin ve bildirilerin incelemesi sonucunda hazırlanmıştır. 4'lü likert tarzda tasarlanan anket üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, çocuk meclisi üyesi çocukların demografik özelliklerinin belirlenmesine yönelik beş soru bulunmaktadır. Bu sorular öğrencilerin; cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, öğrenci okul türü ve öğrenci sınıf düzeyinden oluşan değişkenleri içermektedir. Anketin ikinci bölümünde, çocuk meclisi üyesi çocukların kendi temel hakları ile ilgili olan ve bu haklara ilişkin algılarının çocuk

meclisine katılımlarından sonraki süreçle ilişkisini ortaya koymaya yönelik hazırlanmış olan 41 madde bulunmaktadır. İlk etapta 49 madde olarak hazırlanan bu bölüm, konu ile ilgili doğrudan veya dolaylı olarak çalışmalarda bulunmuş üç uzman tarafından incelenmiş, bu incelemeler neticesinde yapılan düzeltmeler ile ikinci bölümdeki anket maddeleri belirtilen sayıya düşürülmüştür. İkinci bölümde yer alan anket maddeleri, çocuk meclisine katılımın ve çocuk meclisi uygulamalarının çocuk haklarına ilişkin algıların oluşmasında veya değişmesinde bir etki unsuru olduğu düşüncesi ile oluşturulmuştur. Bu bağlamda çalışma başlığında yer alan “*Etki*” sözcüğünün kullanılması; ikinci bölümde yer alan anket maddelerinin “*çocuk meclisi uygulamaları sayesinde*”, “*çocuk meclisine katıldığımdan beri*” ve “*çocuk meclisi uygulamalarında*” tümceleri ile başlaması ve maddelerin bu başlıklar altında gruplandırılması ile ilişkilidir. Bu noktada gerçekleştirilen bu çalışmanın deneysel bir desene sahip olmadığından yeniden vurgulanması gerekli görülmüştür. Anketin son bölümünde ise öğrencilerden cevaplamaları istenen üç açık uçlu soru yer almaktadır. Anketin şekilsel ve dil yönünden de iki uzman tarafından incelenmesi yapılmış, anket formu bazı şekilsel düzeltmelerin yapılması sonrası örnek bir uygulamada kullanılmıştır. Elde edilen pilot uygulama verileri analiz edildiğinde, anket formunun Q-Alfa güvenirlik değeri 0,874 bulunmuş ve sonuç itibari ile anket formu asıl uygulama için son haline kavuşturulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analiz Edilmesi

Bu bölümde araştırma verilerinin edinilmesi ve bu verilerin analizine ilişkin açıklamalarda bulunulmuştur. Araştırma verileri Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi yeni dönem (2014-2015) üyesi 126 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma için gerekli yasal izin Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığına verildikten sonra, ‘Çocuk Meclisi Algı Anketi’ çocuklara uygulanmıştır. Anketin uygulanması öncesinde, araştırma sürecine ve teknik konulara ilişkin gerekli hazırlıklar yapılmış, öğrencilerin çalışmaya katılımları noktasında gönüllülük durumları dikkate alınmış ve anketin örnek uygulaması her komisyon grubunda yinelenmiştir. Anket verilerinin elde edilmesi bir hafta sonunda gerçekleştirilmiş ve çocuk meclisine düzenli devam eden çocukların niceliksel olarak tamamına ulaşılmıştır.

3.4.1. Nicel Verilerin Analizi

Araştırmaya katılan çocukların anket maddelerine verdikleri nicel cevapların analizi SPSS 15.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bu noktada araştırmaya katılan çocukların demografik bilgilerine ilişkin frekans ve yüzdeler hesaplanmıştır. Çocuk Meclisi Algı Anketine verilen cevapların; cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, okul türü ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla non-parametrik bir test olan Kay-Kare testi uygulanmış ve her bir anket maddesi için anlamlılık değerine ulaşılmıştır. Ayrıca anlamlı sonuçlara ulaşılan maddelere verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri her bir likert bölümü için ayrı ayrı hesaplanmıştır.

3.4.2. Nitel Verilerin Analizi

Anket formunun son bölümünde yer alan açık uçlu sorular İçerik Analizi yöntemi ile analiz edilmiş; bu doğrultuda oluşturulan temalara ilişkin frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır.

Araştırmada çocuklardan elde edilen nitel verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik Analizi; İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramalara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). İçerik analizi sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bilimsel bir yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Çocuklara sorulan 3 adet açık uçlu soru yine çocuklardan elde edilen verilere dayalı olarak kategorik hale getirilmiş ve öğrenci cevaplarının doğrudan alıntılanması ile nitel bir çözümleme yoluna gidilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırma alt problemlerinin test edilmesine yönelik olarak gerçekleştirilen istatistiki işlemlere ve bu işlemler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Nicel Verilere İlişkin Bulgular

- *Alt Problem 1:* Çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde; çocuk meclisi uygulamaları, çocukların cinsiyetine göre farklılık oluşturmakta mıdır?

Bu alt probleme ilişkin olarak çocuk meclisi üyesi çocukların anket maddelerine verdikleri cevaplar incelenmiş ve cinsiyet değişkeni ele alınarak Kay-Kare Testi ile maddelere verilen cevaplar doğrultusunda her bir madde için anlamlılık değeri ($p < .05$) hesaplanmıştır. Anket maddelerinden Madde 4 için $p < .002$, Madde 6 için $p < .049$, Madde 8 için $p < .045$, Madde 17 için $p < .004$, Madde 20 için $p < .005$, Madde 22 için $p < .001$, Madde 27 için $p < .001$, Madde 31 için $p < .002$ ve Madde 35 için $p < .002$ değerlerine ulaşılmıştır. Diğer anket maddelerine verilen cevaplara ilişkin yapılan istatistiksel analizlerde anlamlılık ($p < .05$) değerine sahip madde bulunamamıştır. İstatistik işlemler sonucu cinsiyete göre anlamlı farklılık gösteren maddelere ilişkin sayısal bulgulara Tablo 6' da yer verilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Anket Maddelerine Verdikleri Cevapların Cinsiyet Değişkenine Göre Kay-Kare Testi Sonuçları

Anlamlı Farklılık Değerine	D	X²	p
Sahip Anket Maddeleri			
Haklarımın varlığını daha iyi anladım.(Madde 4)	2	12.468	.002
Demokratik yollarla sorun çözme becerisi kazandım. (Madde 6)	3	7.856	.049
Kendime güvenim arttı. (Madde 8)	3	8.064	.045
Her çocuğun saygı görmeyi hakettiğini anladım.(Madde 17)	3	13.534	.004
Ebeveynlerin çocuklar üzerinde sınırsız karar alma hakkına sahip olmadıklarını öğrendim. (Madde 20)	3	12.988	.005
Devletlerin çocukları her türlü zararlı ortamlardan korumakla sorumlu olduklarını öğrendim. (Madde 22)	2	13.566	.001
Çocukların belirli siyasi haklara sahip olması gerektiğini öğrendim. (Madde 27)	3	16.652	.001
Duygu ve düşüncelerimin daha değerli olduğunu hissediyorum. (Madde 31)	3	9.442	.002
Aile içi konularda görüşlerimi daha rahat dile getirebiliyorum. (Madde 35)	3	14.376	.002

*Diğer maddelerde anlamlılık ($p < 0.05$) değerine ulaşılmamıştır.

Anlamlı sonucun elde edildiği maddelere verilen cevapların ayrıca frekans ve yüzde değerlerine bakılmıştır. *Madde 4* de; kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin %46.8'inin kız, %53.2'sinin erkek öğrenciler; katılıyorum cevabı verenlerin %80.0'inin kız, %20.0'sinin erkek öğrenciler oldukları; *Madde 6* da; kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin %56.3'ünün kız, %43.8'inin erkek öğrenciler; katılıyorum cevabı verenlerin %60.0'inin kız, %40.0'inin erkek öğrenciler; katılmıyorum cevabı verenlerin %20.0'sinin kız, %80.0'inin erkek öğrenciler oldukları; *Madde 8* de; kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin %63.6'sının kız, %36.4'ünün erkek öğrenciler; katılıyorum cevabı verenlerin %42.3'ünün kız, %57.7'sinin erkek öğrenciler; katılmıyorum cevabı verenlerin %66.7'sinin kız, %33.3'ünün erkek öğrenciler oldukları; *Madde 17* de; kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin %59.1'inin kız, %40.9'unun erkek öğrenciler; katılıyorum cevabı verenlerin %33.3'ünün kız,

%66.7'sinin erkek öğrenciler; katılmıyorum cevabı verenlerin %33.3'ünün kız, %66.7'sinin erkek öğrenciler oldukları; *Madde 20 de*; kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin %65.0'inin kız, %35.0'inin erkek öğrenciler; katılıyorum cevabı verenlerin %31.3'ünün kız, %68.7'sinin erkek öğrenciler oldukları; *Madde 22 de*; kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin %64.9'unun kız, %35.1'inin erkek öğrenciler; katılıyorum cevabı verenlerin %30.0'unun kız, %70.0'inin erkek öğrenciler; katılmıyorum cevabı verenlerin %66.7'sinin kız, %33.3'ünün erkek öğrenciler oldukları; *Madde 27 de*; kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin %44.1'inin kız, %55.9'unun erkek öğrenciler; katılıyorum cevabı verenlerin %80.0'inin kız, %20.0'sinin erkek öğrenciler; katılmıyorum cevabı verenlerin %33.3'ünün kız, %66.7'sinin erkek öğrenciler oldukları; *Madde 31 de*; kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin %46.2'sinin kız, %53.8'inin erkek öğrenciler; katılıyorum cevabı verenlerin %71.4'ünün kız, %28.6'sinin erkek öğrenciler oldukları; *Madde 35 de*; kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin %69.2'sinin kız, %30.8'inin erkek öğrenciler; katılıyorum cevabı verenlerin %44.0'ünün kız, %56.0'sinin erkek öğrenciler; katılmıyorum cevabı verenlerin %16.7'sinin kız, %83.3'ünün erkek öğrenciler oldukları görülmüştür.

- **Alt Problem 2:** Çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde; çocuk meclisi uygulamaları, çocukların annelerinin eğitim düzeyine göre farklılık oluşturmakta mıdır?

Bu alt probleme ilişkin olarak çocuk meclisi üyesi çocukların anket maddelerine verdikleri cevaplar incelenmiş ve anne eğitim düzeyi değişkeni ele alınarak Kay-Kare Testi ile maddelere verilen cevaplar doğrultusunda her bir madde için anlamlılık değeri ($p < .05$) hesaplanmıştır. İlk analiz sonucunda beklenen değeri 5' ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısı içindeki oranına bakıldığında %20'den fazla olduğu görülmüştür. Büyüköztürk (2013)'ün de belirttiği üzere bu durumda anlamlılık testine ilişkin sonuçların yorumlanması doğru değildir. Bu nedenden dolayı yeniden kodlama işlemi yapılarak anne eğitim düzeyi değişkenine ait kateorilerden 'Yüksek Lisans ile Doktora' kategorileri, 'Önlisan ve Lisans' kategorileri birleştirilerek verilerin yeniden analizi gerçekleştirilmiştir. Anket maddelerinden Madde 9 için $p < .009$, Madde 19 için $p < .024$, Madde 26 için $p < .017$, Madde 27 için $p < .005$, Madde 28 için $p < .017$, Madde 37 için $p < .000$, Madde 38 için $p < .005$ ve Madde 40 için $p < .000$ değerlerine

ulaşmıştır. Diğer anket maddelerine verilen cevaplara ilişkin yapılan istatistiksel analizlerde anlamlılık ($p < .05$) değerine sahip madde bulunamamıştır. İstatistik işlemler sonucu anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık gösteren maddelere ilişkin sayısal bulgulara Tablo 7’ de yer verilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin Anket Maddelerine Verdikleri Cevapların Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kay-Kare Testi Sonuçları

Anlamlı Farklılık Değerine	d	X^2	p
Sahip Anket Maddeleri			
Kız ve erkeklerin aynı haklara sahip olduklarını öğrendim.(Madde 9)	12	26.432	.009
Çocukların daha nitelikli eğlence ve oyun ortamlarına sahip olması gerektiğini anladım.(Madde 19)	8	17.665	.024
Çocukların zararlı maddelerden korunma hakkının olduğunu öğrendim.(Madde 26)	12	24.607	.04517
Çocukların belirli siyasi haklara sahip olması gerektiğini öğrendim.(Madde 27)	12	28.121	.005
Çocukların sağlık hizmetlerinden yeterli derecede faydalanabilme hakkının olduğunu öğrendim.(Madde 28)	12	24.499	.017
Okulda ki konularda görüşlerimi daha rahat dile getirebiliyorum. (Madde 37)	12	35.035	.000
Haklarımı daha iyi savunabiliyorum.(Madde 38)	12	28.042	.005
Oyun oynamanın ve eğlenmenin çocukların temel haklarından birisi olduğunu anladım.(Madde 40)	12	46.640	.000

*Diğer maddelerde anlamlılık ($p < 0.05$) değerine ulaşılmamıştır.

Anne eğitim düzeyi değişkenine ilişkin anlamlı sonucun elde edildiği maddelere verilen cevapların ayrıca frekans ve yüzde değerlerine bakılmıştır. *Madde 9* da; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin,%23.1’ inin ilkokul, %23.1’nin ortaokul; %11.5’nin lise, %30.8’inin ön lisan-lisans, %11.5’ inin yüksek lisans-doktora; katılıyorum cevabı verenlerin %12.0’sinin ilkokul, %32.0’sinin ortaokul, %36.0’sının lise, %14.0’ünün ön lisans-lisans, %6.0’sının yüksek lisans-doktora; katılmıyorum cevabı verenlerin

%50.0'sinin ortaokul, %20.0'sinin lise, %30.0'unun ön lisans-lisans anne eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. *Madde 19* da; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin,%15.8' inin ilkokul, %31.6'sının ortaokul; %23.7'sinin lise, %19.7'sinin ön lisan-lisans, %9.2' sinin yüksek lisans-doktora; katılıyorum cevabı verenlerin %14.3'ünün ilkokul, %33.3'ünün ortaokul, %14.3'ünün lise, %33.3'ünün ön lisans-lisans, %4.8'inin yüksek lisans-doktora; katılmıyorum cevabı verenlerin %75.0'inin lise, %25.0'inin ön lisans-lisans anne eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. *Madde 26* da; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin,%10.0' unun ilkokul, %32.5'inin ortaokul; %25.0'inin lise, %25.0'sinin ön lisan-lisans, %7.5' sinin yüksek lisans-doktora; katılıyorum cevabı verenlerin %33.3'ünün ilkokul, %26.7'sinin ortaokul, %6.7'sinin lise, %23.3'ünün ön lisans-lisans, %10.0'unun yüksek lisans-doktora; katılmıyorum cevabı verenlerin %40.0'ının ortaokul, %40.0'ının lise, %20.0'sinin ön lisans-lisans anne eğitim düzeyine sahip oldukları görülmektedir. *Madde 27* de; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin,%11.8' inin ilkokul, %29.4'ünün ortaokul; %29.4'ünün lise, %22.1'inin ön lisan-lisans, %7.4' sinin yüksek lisans-doktora; katılıyorum cevabı verenlerin %10.0'unun ilkokul, %45.0' inin ortaokul, %15.0'inin lise, %25.0'inin ön lisans-lisans, %5.0'inin yüksek lisans-doktora; katılmıyorum cevabı verenlerin %33.3' ünün ilkokul, %33.3'ünün lise, %33.3'ünün yüksek lisans-doktora anne eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. *Madde 28* de; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin, %12.5' inin ilkokul, %40.0'ının ortaokul; %17.5'inin lise, %25.0'inin ön lisan-lisans, %5.0' inin yüksek lisans-doktora; katılıyorum cevabı verenlerin %20.0'sinin ilkokul, %6.7' sinin ortaokul, %40.0'ının lise, %16.7'sinin ön lisans-lisans, %16.7'sinin yüksek lisans-doktora; katılmıyorum cevabı verenlerin %16.7' sinin ilkokul, %33.3'ünün ortaokul, %16.7' sinin lise, %33.3'ünün ön lisans-lisans anne eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. *Madde 37* de; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin, %13.9' unun ilkokul, %41.7'sinin ortaokul; %22.2'sinin lise, %19.4'ünün ön lisan-lisans, %2.8' inin yüksek lisans-doktora; katılıyorum cevabı verenlerin %10.5'inin ilkokul, %10.5' inin ortaokul, %31.6'sının lise, %39.5'inin ön lisans-lisans, %7.9'unun yüksek lisans-doktora; katılmıyorum cevabı verenlerin %25.0'inin ortaokul, %25.0' inin lise, %25.0'inin ön lisans-lisans ve %25.0' inin yüksek lisans-doktora anne eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. *Madde 38* de; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin, %14.0' ünün

ilkokul, %34.9'unun ortaokul; %25.6'sının lise, %18.6'sının ön lisan-lisans, %7.0' sinin yüksek lisans-doktora; katılıyorum cevabı verenlerin %12.5'inin ilkokul, %25.0' inin ortaokul, %18.8'inin lise, %40.6'sının ön lisans-lisans ve %3.1'inin yüksek lisans-doktora anne eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. *Madde 40* da; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin, %11.4' ünün ilkokul, %34.3'ünün ortaokul; %25.7'sinin lise, %25.7'sinin ön lisan-lisans, %2.9' unun yüksek lisans-doktora; katılıyorum cevabı verenlerin %25.0' inin ortaokul, %31.3'ünün lise, %21.9'unun ön lisans-lisans, %21.9'unun yüksek lisans-doktora; katılmıyorum cevabı verenlerin %50.0'sinin ilkokul, %25.0' inin lise, %25.0'inin ortaokul ve %30.0' unun ön lisans-lisan anne eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

- **Alt Problem 3:** Çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde; çocuk meclisi uygulamaları, çocukların babalarının eğitim düzeyine göre farklılık oluşturmakta mıdır?

Bu alt probleme ilişkin olarak çocuk meclisi üyesi çocukların anket maddelerine verdikleri cevaplar incelenmiş ve baba eğitim düzeyi değişkeni ele alınarak Kay-Kare Testi ile maddelere verilen cevaplar doğrultusunda her bir madde için anlamlılık değeri ($p < .05$) hesaplanmıştır. İlk analiz sonucunda beklenen değeri 5' ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısı içindeki oranına bakıldığında %20'den fazla olduğu görülmüştür. Büyüköztürk (2013)'ün de belirttiği üzere bu durumda anlamlılık testine ilişkin sonuçların yorumlanması doğru değildir. Bu nedenden dolayı yeniden kodlama işlemi yapılarak anne eğitim düzeyi değişkenine ait kateorilerden 'Yüksek Lisans ile Doktora' kategorileri, 'Önlisan ve Lisans' kategorileri birleştirilerek verilerin yeniden analizi gerçekleştirilmiştir. Anket maddelerinden Madde 9 için $p < .033$, Madde 23 için $p < .006$, Madde 27 için $p < .004$, Madde 29 için $p < .009$, Madde 32 için $p < .000$, Madde 33 için $p < .003$, Madde 35 için $p < .002$, Madde 37 için $p < .001$ ve Madde 40 için $p < .004$ değerlerine ulaşılmıştır. Diğer anket maddelerine verilen cevaplara ilişkin yapılan istatistiksel analizlerde anlamlılık ($p < .05$) değerine sahip madde bulunamamıştır. İstatistik işlemler sonucu baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık gösteren maddelere ilişkin sayısal bulgulara Tablo 8' de yer verilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin Anket Maddelerine Verdikleri Cevapların Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kay-Kare Testi Sonuçları

Anlamlı Farklılık Değerine	d	X²	p
Sahip Anket Maddeleri			
Kız ve erkeklerin aynı haklara sahip olduklarını öğrendim.(Madde 9)	12	27.464	.033
Çocuklara haklarını kullanabilecekleri ortamların sunulması gerektiğini anladım.(Madde 23)	8	21.667	.006
Çocukların belirli siyasi haklara sahip olması gerektiğini öğrendim.(Madde 27)	12	21.607	.004
Her çocuğun nitelikli bir eğitim alma hakkına sahip olduğunu öğrendim.(Madde 29)	12	26.452	.009
Boş zamanlarımı daha iyi değerlendiriyorum.(Madde 32)	12	36.636	.000
Sosyal etkinliklere daha fazla katılma fırsatı buluyorum.(Madde 33)	12	29.396	.003
Aile içi konularda görüşlerimi daha rahat dile getirebiliyorum. (Madde 35)	12	23.654	.002
Okulda ki konularda görüşlerimi daha rahat dile getirebiliyorum. (Madde 37)	12	32.195	.001
Oyun oynamanın ve eğlenmenin çocukların temel haklarından birisi olduğunu anladım.(Madde 40)	12	29.270	.004

*Diğer maddelerde anlamlı farklılık ($p < 0.05$) değerine ulaşılmamıştır.

Baba eğitim düzeyi değişkenine ilişkin anlamlı sonucun elde edildiği maddelere verilen cevapların ayrıca frekans ve yüzde değerlerine bakılmıştır. *Madde 9* da; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin,%15.4'ünün ilkokul, %7.7'sinin ortaokul; %26.9'unun lise, %26.9'unun ön lisan-lisans, %23.1'inin yüksek lisans-doktora; katılıyorum cevabı verenlerin %4.0'ünün ilkokul, %12.0'sinin ortaokul, %44.0'ünün lise, %28.0'inin ön lisans-lisans, %12.0'sinin yüksek lisans-doktora; katılmıyorum cevabı verenlerin %10.0'unun ortaokul, %30.0'unun lise, %50.0'sinin ön lisans-lisans ve %10.0'unun yüksek lisans-doktora baba eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. *Madde 23* de;

kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin,%11.1' inin ilkokul, %5.6'sının ortaokul; %36.1'inin lise, %30.6'sının ön lisan-lisans, %16.7' sinin yüksek lisans-doktora; katılıyorum cevabı verenlerin %4.2'sinin ilkokul, %16.7'sinin ortaokul, %29.2'sinin lise, %41.7'sinin ön lisans-lisans ve %8.3'ünün yüksek lisans-doktora; baba eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. *Madde 27* de; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin,%5.9' unun ilkokul, %8.8'inin ortaokul; %41.2'sinin lise, %26.5'inin ön lisan-lisans, %17.6' sının yüksek lisans-doktora; katılıyorum cevabı verenlerin %10.0'unun ilkokul, %10.0'unun ortaokul, %25.0'inin lise, %45.0'inin ön lisans-lisans ve %10.0'unun yüksek lisans-doktora baba eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. *Madde 29* da; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin,%9.4' inin ilkokul, %9.5'inin ortaokul; %33.3'ünün lise, %40.5'inin ön lisan-lisans, %7.1' inin yüksek lisans-doktora; katılıyorum cevabı verenlerin %11.1'inin ilkokul, %22.2'sinin ortaokul, %22.2'sinin lise, %11.1'inin ön lisans-lisans ve %33.3'ünün yüksek lisans-doktora baba eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. *Madde 32* de; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin,%14.7'sinin ilkokul, %11.8' inin ortaokul; %20.6'sının lise, %41.2'sinin ön lisan-lisans, %11.8' inin yüksek lisans-doktora; katılıyorum cevabı verenlerin %9.1'inin ortaokul, %45.5'inin lise, %31.8'inin ön lisans-lisans ve %13.6'sının yüksek lisans-doktora baba eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. *Madde 33* de; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin,%10.5'inin ilkokul, %10.5' inin ortaokul; %34.2'sinin lise, %31.6'sının ön lisan-lisans, %13.2' sinin yüksek lisans-doktora; katılıyorum cevabı verenlerin %5.9'unun ilkokul, %5.9'unun ortaokul, %17.6'sının lise, %52.9'unun ön lisans-lisans, %17.6'sının yüksek lisans-doktora; katılmıyorum cevabı verenlerin %20.0'sinin ortaokul, %40.0'mın lise, %40.0'mın yüksek lisans-doktora baba eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. *Madde 35* de; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin,%3.8'inin ilkokul, %11.5'inin ortaokul; %26.9'unun lise, %46.2'sinin ön lisan-lisans, %11.5' inin yüksek lisans-doktora; katılıyorum cevabı verenlerin %12.0'sinin ilkokul, %12.0'sinin ortaokul, %28.0'inin lise, %32.0'sinin ön lisans-lisans, %16.0'sının yüksek lisans-doktora; katılmıyorum cevabı verenlerin %16.7'sinin ilkokul, %50.0'sinin lise ve %33.3'ünün yüksek lisans-doktora baba eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. *Madde 37* de; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin,%8.3' ünün ilkokul, %11.1'inin ortaokul; %33.3'ünün lise, %38.9'unun ön lisan-lisans, %8.3' ünün yüksek lisans-doktora; katılıyorum cevabı

verenlerin %5.3'ünün ilkokul, %10.5'inin ortaokul, %31.6'sının lise, %31.6'sının ön lisans-lisans ve %21.1'inin yüksek lisans-doktora baba eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. *Madde 40* da; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin,%8.6'sının ilkokul, %11.4'ünün ortaokul; %40.0'ının lise, %31.4'ünün ön lisan-lisans, %8.6' sının yüksek lisans-doktora; katılıyorum cevabı verenlerin %6.3'ünün ortaokul, %18.8'inin lise, %50.0'sinin ön lisans-lisans, %25.0'inin yüksek lisans-doktora; katılmıyorum cevabı verenlerin %20.0'sinin ilkokul, %10.0'unun ortaokul, %20.0'sinin lise, %20.0'sinin ön lisans-lisans ve %30.0'unun yüksek lisans-doktora baba eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

- **Alt Problem 4:** Çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde; çocuk meclisi uygulamaları, çocukların okul düzeylerine göre farklılık oluşturmakta mıdır?

Bu alt probleme ilişkin olarak çocuk meclisi üyesi çocukların anket maddelerine verdikleri cevaplar incelenmiş ve okul türü değişkeni ele alınarak, Kay-Kare Testi ile maddelere verilen cevaplar doğrultusunda her bir madde için anlamlılık değeri ($p < .05$) hesaplanmıştır. Anket maddelerinden Madde 19 için $p < .024$, Madde 26 için $p < .009$, Madde 28 için $p < .013$, Madde 30 için $p < .027$, Madde 33 için $p < .003$, Madde 34 için $p < .034$ ve Madde 35 için $p < .009$ değerlerine ulaşılmıştır. Diğer anket maddelerine verilen cevaplara ilişkin yapılan istatistiksel analizlerde anlamlılık ($p < .05$) değerine sahip madde bulunamamıştır. İstatistik işlemler sonucu cinsiyete göre anlamlı farklılık gösteren maddelere ilişkin sayısal bulgulara Tablo 9' da yer verilmiştir.

Tablo 9. Öğrencilerin Anket Maddelerine Verdikleri Cevapların Okul Türü Değişkenine Göre Kay-Kare Testi Sonuçları

Anlamli Farklilik Değerine	d	X ²	p
Sahip Anket Maddeleri			
Çocukların daha nitelikli eğlence ve oyun ortamlarına sahip olması gerektiğini anladım.(Madde 19)	4	11.206	.024
Çocukların zararlı maddelerden korunma hakkının olduğunu öğrendim.(Madde 26)	6	17.041	.009
Çocukların sağlık hizmetlerinden yeterli derecede faydalanabilme hakkının olduğunu öğrendim.(Madde 28)	6	16.084	.013
Arkadaşlarımla birlikte istediğim kadar vakit geçirebiliyorum. (Madde 30)	6	14.244	.027
Sosyal etkinliklere daha fazla katılma fırsatı buluyorum.(Madde 33)	6	19.623	.003
Kendimle ilgili konularda özgürce kararlar alabiliyorum.(Madde 34)	6	13.673	.034
Aile içi konularda görüşlerimi daha rahat dile getirebiliyorum. (Madde 35)	6	17.160	.009

*Diğer maddelerde anlamlı farklılık ($p < 0.05$) değerine ulaşılmamıştır.

Okul türü değişkenine ilişkin anlamlı sonucun elde edildiği maddelere verilen cevapların ayrıca frekans ve yüzde değerlerine bakılmıştır. *Madde 19* da; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin %55.3'nün ilkokul, %39.5'inin ortaokul ve %5.3'ünün imam-hatip ortaokulunda; katılıyorum cevabını verenlerin %33.3'ünün ilkokul, %61.9'unun ortaokul ve %4.8'inin imam-hatip ortaokulunda eğitimlerini sürdüren öğrenciler oldukları görülmüştür. *Madde 26* da; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin %55.0' nin ilkokul, %42.5'inin ortaokul ve %2.5'inin imam-hatip ortaokulunda; katılıyorum cevabını verenlerin %40.0'min ilkokul, %46.7'sinin ortaokul ve %13.3'ünün imam-hatip ortaokulunda eğitimlerini sürdüren öğrenciler oldukları görülmüştür. *Madde 28* de; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin %57.5' nin ilkokul, %46.7'sinin ortaokul ve %7.5'inin imam-hatip ortaokulunda; katılıyorum cevabını verenlerin %20.0'sinin ilkokul, %73.3'ünün ortaokul, %6.7'sinin imam-hatip

ortaokulunda, katılmıyorum cevabını verenlerin %33.3'ünün ilkokul ve %66.7'sinin ortaokulda eğitimlerini sürdüren öğrenciler oldukları görülmüştür. *Madde 30* da; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin %62.5' nin ilkokul, %31.3'ünün ortaokul ve %6.3'ünün imam-hatip ortaokulunda; katılıyorum cevabını verenlerin %36.0'sının ilkokul, %60.0'ının ortaokul, %4.0'ünün imam-hatip ortaokulunda; katılmıyorum cevabını verenlerin %53.3'ünün ilkokul, %33.3'ünün ortaokul, %13.3'ünün imam-hatip ortaokulunda eğitimlerini sürdüren öğrenciler oldukları görülmüştür. *Madde 33* de; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin %44.7' sinin ilkokul, %50.0'sinin ortaokul ve %5.3'ünün imam-hatip ortaokulunda; katılıyorum cevabını verenlerin %64.7'sinin ilkokul, %29.4'ünün ortaokul ve %5.9'unun imam-hatip ortaokulunda eğitimlerini sürdüren öğrenciler oldukları görülmüştür. *Madde 34* de; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin %60.0'ının ilkokul, %36.7'sinin ortaokul ve %3.3'ünün imam-hatip ortaokulunda; katılıyorum cevabını verenlerin %31.8'inin ilkokul, %59.1'inin ortaokul, %9.1'inin imam-hatip ortaokulunda; katılmıyorum cevabını verenlerin %44.4'ünün ilkokul, %44.4'ünün ortaokul ve %11.1'inin imam-hatip ortaokulunda eğitimlerini sürdüren öğrenciler oldukları görülmüştür. *Madde 35* de; kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin %65.4' ünün ilkokul, %30.8'inin ortaokul ve %3.8'inin imam-hatip ortaokulunda; katılıyorum cevabını verenlerin %36.0'sının ilkokul, %56.0'sının ortaokul, %8.0'inin imam-hatip ortaokulunda; katılmıyorum cevabını verenlerin %33.3'ünün ilkokul ve %66.7'sinin ortaokulda eğitimlerini sürdüren öğrenciler oldukları görülmüştür.

- **Alt Problem 5:** Çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde; çocuk meclisi uygulamaları, çocukların sınıf düzeyine göre farklılık oluşturmakta mıdır?

Bu alt probleme ilişkin olarak çocuk meclisi üyesi çocukların anket maddelerine verdikleri cevaplar incelenmiş ve sınıf düzeyi değişkeni ele alınarak, Kay-Kare Testi ile maddelere verilen cevaplar doğrultusunda her bir madde için anlamlılık değeri ($p < .05$) hesaplanmıştır. Anket maddelerinden Madde 15 için $p < .031$, Madde 19 için $p < .000$, Madde 24 için $p < .001$, Madde 30 için $p < .049$, Madde 35 için $p < .000$, Madde 36 için $p < .001$ ve Madde 37 için $p < .035$ değerlerine ulaşılmıştır. Diğer anket maddelerine verilen cevaplara ilişkin yapılan istatistiksel analizlerde anlamlılık ($p < .05$) değerine

sahip madde bulunamamıştır. İstatistik işlemler sonucu cinsiyete göre anlamlı farklılık gösteren maddelere ilişkin sayısal bulgulara Tablo 10’ da yer verilmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin Anket Maddelerine Verdikleri Cevapların Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Kay-Kare Testi Sonuçları

Anlamlı Farklılık Değerine Sahip Anket Maddeleri	d	X ²	p
Her çocuğun kendi kendi gelişimini destekleyecek etkinliklere katılma hakkının olduğunu öğrendim. (Madde 15)	8	16.949	.031
Çocukların daha nitelikli eğlence ve oyun ortamlarına sahip olması gerektiğini anladım. (Madde 19)	8	33.925	.000
Her çocuğun nitelikli bir yaşama sahip olması gerektiğini anladım.(Madde 24)	8	25.138	.001
Arkadaşlarımla birlikte istediğim kadar vakit geçirebiliyorum. (Madde 30)	12	28.563	.049
Aile içi konularda görüşlerimi daha rahat dile getirebiliyorum. (Madde 35)	12	46.155	.000
İstediğim sosyal faaliyetlere daha rahat katılabiliyorum.(Madde 36)	8	26.338	.001
Okulda ki konularda görüşlerimi daha rahat dile getirebiliyorum.(Madde 37)	12	22.275	.035

*Diğer maddelerde anlamlı farklılık ($p < 0.05$) değerine ulaşılmamıştır.

Sınıf düzeyi değişkenine ilişkin anlamlı sonucun elde edildiği maddelere verilen cevapların ayrıca frekans ve yüzde değerlerine bakılmıştır. *Madde 15* de; kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin %51.4’ünün 4. Sınıf, %11.4’ünün 5. Sınıf, %22.9’unun 6. Sınıf, %8.6’sının 7.Sınıf ve %5.7’sinin 8. Sınıf düzeyinde; katılıyorum cevabı verenlerin %47.6’sının 4. Sınıf, %4.8’inin 5. Sınıf, %19.0’unun 6. Sınıf ve %28.6’sının 7.Sınıf düzeyinde; katılmıyorum cevabı verenlerin %28.6’sının 4. Sınıf, %28.6’sının 5. Sınıf, %28.6’sının 6. Sınıf, %14.3’ünün 7.Sınıf düzeyinde öğrenciler oldukları

görülmüştür. *Madde 19* da; kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin %55.3'ünün 4. Sınıf, %10.5'inin 5. Sınıf, %26.3'ünün 6. Sınıf, %5.3'ünün 7.Sınıf ve %2.6'sının 8. Sınıf düzeyinde; katılıyorum cevabı verenlerin %38.1'inin 4. Sınıf, %9.5'inin 5. Sınıf, %19.0'unun 6. Sınıf ve %33.3'ünün 7.Sınıf düzeyinde öğrenciler oldukları görülmüştür. *Madde 24* de; kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin %43.8'inin 4. Sınıf, %12.5'inin 5. Sınıf, %25.0'inin 6. Sınıf, %15.6'sının 7.Sınıf ve %3.1'inin 8. Sınıf düzeyinde; katılıyorum cevabı verenlerin %55.6'sının 4. Sınıf, %11.1'inin 5. Sınıf, %22.2'sinin 6. Sınıf ve %11.1'inin 7.Sınıf düzeyinde öğrenciler oldukları görülmüştür. *Madde 30* da; kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin %62.5'inin 4. Sınıf, %18.8'inin 5. Sınıf, %12.5'inin 6. Sınıf, %6.3'ünün 7.Sınıf düzeyinde; katılıyorum cevabı verenlerin %36.0'sının 4. Sınıf, %12.0'sinin 5. Sınıf, %32.0'sinin 6. Sınıf ve %20.0'sinin 7.Sınıf düzeyinde; katılmıyorum cevabı verenlerin %53.3'ünün 4. Sınıf, %6.7'sinin 5. Sınıf, %13.3'ünün 6. Sınıf, %13.3'ünün 7.Sınıf ve %13.3'ünün 8. Sınıf düzeyinde öğrenciler oldukları görülmüştür. *Madde 35* de; kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin %65.54'ünün 4. Sınıf, %19.2'sinin 5. Sınıf, %7.7'sinin 6. Sınıf, %7.5'inin 7.Sınıf düzeyinde; katılıyorum cevabı verenlerin %40.0'ının 4. Sınıf, %8.0'inin 5. Sınıf, %28.0'inin 6. Sınıf ve %20.0'sinin 7.Sınıf ve %4.0'ünün 8. Sınıf düzeyinde öğrenciler oldukları görülmüştür. *Madde 36* da; kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin %52.9'unun 4. Sınıf, %11.8'inin 5. Sınıf, %20.6'sının 6. Sınıf, %14.7'sinin 7.Sınıf düzeyinde; katılıyorum cevabı verenlerin %43.5'inin 4. Sınıf, %13.0'ünün 5. Sınıf, %30.4'ünün 6. Sınıf, %8.7'sinin 7.Sınıf ve %4.3'ünün 8. Sınıf düzeyinde öğrenciler oldukları görülmüştür. *Madde 37* de; kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin %52.8'inin 4. Sınıf, %13.9'unun 5. Sınıf, %13.9'unun 6. Sınıf, %16.7'sinin 7.Sınıf ve %2.8'inin 8. Sınıf düzeyinde; katılıyorum cevabı verenlerin %47.4'ünün 4. Sınıf, %10.5'inin 5. Sınıf, %21.1'inin 6. Sınıf, %15.8'inin 7.Sınıf ve %5.3'ünün 8. Sınıf düzeyinde; katılmıyorum cevabı verenlerin %25.0'inin 4. Sınıf, %50.0'sinin 6. Sınıf ve %25.0'inin 7.Sınıf düzeyinde öğrenciler oldukları görülmüştür.

4.2. Nitel Verilere İlişkin Bulgular

Çocuk Meclisi Algı Anketinin üçüncü bölümünde yer alan açık uçlu sorulara verilen cevaplara ilişkin bulgular aşağıdaki bölümde tablolar halinde sunulmuştur. Bu sorulara

ilişkin verilen cevaplar, “Çocuk Haklarına İlişkin Kendilik Gelişimi” teması, “Çocuk Haklarına İlişkin Kavramsal Gelişim” teması, “Çocuk Haklarına İlişkin Yaşam Becerilerindeki Gelişim” teması altında toplanmıştır ve bu temalar aşağıdaki tablolarda yer alan öğrencilerin doğrudan cevaplarına dayalı olarak analiz edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 11. “Çocuk Haklarına İlişkin Kendilik Algısı Gelişimi” Temasına İlişkin Bulgular

	f	%
Kendimle ilgili daha iyi hissediyorum	10	4.5
Kendimi daha iyi ifade ediyorum	48	21.8
Düşüncelerimin daha değerli olduğunu anladım	4	1.8
Kendi özelliklerimi daha iyi tanıyorum	12	5.5
Sorumluluklarıma daha çok dikkat ediyorum	2	0.9
Haklarımı daha iyi savunabiliyorum	36	16.4
Zamanımı daha iyi kullanıyorum	10	4.5
Daha sosyal birisi oldum	32	14.5
Kendime olan güvenim arttı	26	11.8
Derslerimde daha başarılıyım	6	2.7
İnsanlara karşı daha saygılıyım	10	4.5
Kendimle ilgili herhangi bir değişiklik olmadı	8	3.6
Yeni şeyler öğrenmek istiyorum	16	7.3
Toplam	220	100

Tablo 11 incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların çocuk haklarına ilişkin kendilik algı gelişimi teması altında toplanan cevapları görülmektedir. Çocuk meclisi uygulamalarının kişisel gelişimi hangi yönlerde desteklediğine ilişkin çocukların; Kendimle ilgili daha iyi hissediyorum (%4.5), Kendimi daha iyi ifade ediyorum (%21.8), Düşüncelerimin daha değerli olduğunu anladım (%1.8), Kendi özelliklerimi daha iyi tanıyorum (%5.5), Sorumluluklarıma daha çok dikkat ediyorum (%0.9), Zamanımı daha iyi kullanıyorum (%4.5), Daha sosyal birisi oldum (%14.5), Kendime olan güvenim arttı (%11.8), Derslerimde daha başarılıyım (%2.7), İnsanlara karşı daha

saygılıyım (%4.5), Herhangi bir değişiklik olmadı (%3.6) ve Yeni şeyler öğrenmek istiyorum (%7.3) şeklinde cevaplar verdikleri görülmüştür.

Tablo 12. “Çocuk Haklarına İlişkin Kavramsal Gelişim” Temasına İlişkin Bulgular

	f	%
Eğitim	18	9.4
Saygı Görmek	6	3.1
Şiddetten Korunma	16	8.3
Beslenme	18	9.4
Yaşama	28	14.6
Karar Verebilme	14	7.3
Oyun-Eğlence	24	12.5
Barınma	12	6.3
Kendini İfade etme	30	15.6
Sevme-Sevilme	4	2.1
Seçme –Seçilme	4	2.1
Sosyal Etkinliklere Katılma	12	6.3
Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma	6	3.1
Toplam	192	100

Tablo 12 incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların çocuk haklarına ilişkin kavramsal gelişim teması altında toplanan cevapları görülmektedir. Çocuk meclisi uygulamalarının çocuk haklarına ilişkin kavramsal gelişimi hangi yönlerde desteklediğine ilişkin çocukların; Eğitim (%9.4), Saygı görmek (%3.1), Şiddetten korunma (%8.3), Beslenme (%9.4), Yaşama (%14.6), Karar verebilme (%7.3), Oyun–eğlence (%12.5), Barınma (%6.3), Kendini ifade etme (%15.6), Sevme-sevilme (%2.1), Seçme-seçilme (%2.1), Sosyal etkinliklere katılma (%6.3) ve Sağlık hizmetlerinden yararlanma (%3.1) cevaplarını verdikleri görülmüştür.

Tablo 13. “Çocuk Haklarına İlişkin Yaşam Becerilerindeki Gelişim” Temasına İlişkin Bulgular

	f	%
Sosyal Yaşam Faaliyetleri	12	9.2
Boş Vakitlerin Değerlendirilmesi	6	4.6
Sosyal İlişkiler	40	30.8
Kendini İfade Becerisi	36	27.7
Davranışların Kontrolü	8	6.2
Kendine Güven	22	16.9
Ders ve Okul Hayatı	6	4.6
Toplam	130	100

Tablo 13 incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların çocuk haklarına ilişkin yaşam becerilerindeki gelişim teması altında toplanan cevapları görülmektedir. Çocuk meclisi uygulamalarının çocuk haklarına ilişkin yaşam becerilerindeki gelişimi hangi yönlerde desteklediğine ilişkin çocukların; Sosyal yaşam faaliyetleri (%9.2), Boş vakitlerin değerlendirilmesi (%4.6), Sosyal ilişkiler (%30.8), Kendini ifade becerisi (%27.7), Davranışların kontrolü (%6.2), Kendine güven (%16.9) ve Ders ve okul hayatı (%4.6) başlıklarına ilişkin cevaplar verdikleri görülmüştür.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırma sürecinde elde edilen bulgular, araştırma problemi ve alt problemler doğrultusunda tartışılıp yorumlanmıştır.

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin bulgular incelendiğinde, dokuz anket maddesine verilen cevapların cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Diğer otuz iki anket maddesine verilen cevaplar ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmüştür. “Haklarımın varlığını daha iyi anladım, demokratik yollarla sorun çözme becerisi kazandım, kendime güvenim arttı, her çocuğun saygı görmeyi hak ettiğini anladım, ebeveynlerin çocuklar üzerinde sınırsız karar alma hakkına sahip olmadıklarını anladım, devletlerin çocukları her türlü zararlı ortamlardan korumakla sorumlu olduklarını öğrendim, çocukların belirli siyasi haklara sahip olması gerektiğini öğrendim, duygu ve düşüncelerimin daha değerli olduğunu hissediyorum ve aile içi konularda görüşlerimi daha rahat dile getirebiliyorum” maddelerine belirgin derecede olumlu cevapların verildiği görülmektedir. Bu noktada çocuk meclisi uygulamalarının çocuklarının haklarının farkındalığına ulaşmaları, demokratik yollarla sorun çözme becerisine ulaşmaları, öz güven sahibi bireylerin yetişmesi noktasında, her çocuğun saygı görmeyi hak ettiğine ilişkin farkındalığın kazandırılmasında, çocukların zararlı ortamlardan korunmaları konusunda devletlerin sorumluluğa sahibi olduklarının anlaşılması hususunda, çocuklara ihmal edilen bir hak alanı olarak siyasi haklara da sahip olmalarının gerektiğine ilişkin bilincin kazandırılmasında, çocukların duygu ve düşünceleri itibari ile öz değerliliklerinin desteklenmesi noktasında ve aile yaşamı içerisinde bir birey olarak görüşlerini dile getirebilme ve bu görüşleri savunabilme bağlamında çocukların gelişimlerini destekleyen uygulamalar oldukları görülmektedir. Bu noktadan hareketle çocuk meclisi uygulamalarının; çocukların gelişim hakkı çerçevesinde; özgüvenlerinin desteklenmesi, çocukların kendi haklarının farkındalığına ulaşmaları, çocukların katılım hakkı dairesinde; kendi görüşlerini özgürce dile getirebilme becerisinin desteklenmesi, çocukların kendi duygu ve düşüncelerinin değerli olduğunu hissetmelerinin sağlanması

ve her çocuğun saygı görme hakkına sahip olduğu bilincinin oluşturulması noktasında olumlu etkiye sahip uygulamalar oldukları düşünülmektedir. Gömleksiz ve Arkadaşları (2008) yılında gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda; öğrencilerin fiziksel ihmallerle karşı karşıya oldukları, okul disiplini sağlamak amacıyla insan onurunu zedeleyici cezaların uygulandığı, genel olarak da çocuk haklarının öğretmen ve yöneticiler tarafından istismar ve ihmal edildiğini öne çıkaran bulgulara ulaşmışlardır. Bu bağlamda araştırma bulgularından hareketle; çocuk meclisi uygulamalarının çocukların kendi haklarının farkındalığına ulaşmalarının ve her ortamda kendi hakları doğrultusunda hareket edebilmelerinin sağlanmasında, çocuk meclisi uygulamalarının çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde olumlu sonuçlara ulaşmamızı mümkün kılacak ve çocuk haklarına ilişkin mevcut sorunların giderilmesinde önemli işleve sahip merkezler oldukları anlaşılmaktadır.

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin bulgular incelendiğinde, sekiz anket maddesine verilen cevapların anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Diğer otuz üç anket maddesine verilen cevaplar ile anne eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmüştür. “Kız ve erkeklerin aynı haklara sahip olduğunu öğrendim, çocukların daha nitelikli eğlence ve oyun ortamlarına sahip olması gerektiğini anladım, çocukların zararlı maddelerden korunma hakkının olduğunu öğrendim, çocukların sağlık hizmetlerinden yeterli derecede faydalanabilme hakkının olduğunu anladım, okuldaki konularda görüşlerimi daha rahat dile getirebiliyorum, haklarımı daha iyi savunabiliyorum, oyun oynamanın ve eğlenmenin çocukların temel haklarından birisi olduğunu anladım” maddelerine belirgin derecede olumlu cevapların verildiği görülmektedir. Bu noktada çocuk meclisi uygulamalarının; cinsiyet ayrımı olmaksızın her bireyin eşit haklara sahip olduğu bilincinin çocuklara kazandırılmasında, çocuklar için daha nitelikli oyun ve eğlence alanlarının oluşturulması gerektiğine ilişkin, çocukların nitelikli ve kolay ulaşılabilir sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanabilme hakkına sahip olduklarına ilişkin farkındalığın kazandırılmasında, okul ortamında görüşlerini dile getirebilme ve haklarını daha etkin savunabilmeleri noktasında olumlu etkiye sahip uygulamalar oldukları düşünülmektedir. Neslitürk ve Ersoy (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da, okulöncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarının öğretimi amacıyla

geliştirdikleri uygulamalara ilişkin görüşlerinin; çocuklardaki davranış gelişmesine katkıda bulunma, ileride haklarını bilen kişiler olma, kendilerini savunabilme, empati geliştirme gibi amaçlara hizmet etmesi doğrultusunda olduğu görülmüştür. Bu noktada araştırma bulgularından hareketle, çocuk meclisinde gerçekleştirilen uygulamaların içerik ve işlevsellik açısından bu çalışma bulguları ile paralellik gösterdiği söylenebilir.

Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin bulgular incelendiğinde, dokuz anket maddesine verilen cevapların baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Diğer otuz iki anket maddesine verilen cevaplar ile baba eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmüştür. “Çocuklara haklarını kullanabilecekleri ortamların sunulması gerektiğini anladım, her çocuğun nitelikli bir eğitim alma hakkına sahip olduğunu öğrendim, boş zamanlarımı daha verimli değerlendirebiliyorum ve sosyal etkinliklere daha fazla katılma fırsatı buluyorum” maddelerine belirgin derecede olumlu cevapların verildiği görülmektedir. Bu bağlamda çocuk meclisi uygulamalarının; çocuklara haklarını daha etkin kullanabilecekleri alanların sunulması gerektiğine ilişkin farkındalığın kazandırılmasında, her çocuğun hiçbir ayrımsal alan gözetilmeden nitelikli ve eşit fırsatlarda bir eğitim alma hakkına sahip olduğu bilincinin oluşturulmasında, çocuklara boş zamanlarını kendi gelişimlerini destekler nitelikte daha etkin ve verimli kullanabilme becerisinin kazandırılması hususunda ve sosyal alanlara daha aktif katılım gösterebilmeleri noktasında olumlu etkiye sahip uygulamalar oldukları görülmektedir. Güven, Çam ve Sever (2013) tarafından ‘Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri’ projesinin değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmada, öğretmenlerin ve öğrencilerin, demokrasi kültürünün yaşanması ve bu kültürün gerektirdiği davranış örüntülerinin edinilmesi açısından proje hakkında olumlu görüşler beyan ettikleri görülmüştür. Bu çalışma bulgularından hareketle, çocuk haklarına ilişkin olumlu yöndeki algı gelişiminde, çocuk meclisi uygulamalarının etkinliğinin ve işlevselliğinin belirtilen çalışma bulgularının doğrultusu ile paralellik gösterdiği söylenebilir.

Araştırmanın dördüncü alt problemine ilişkin bulgular incelendiğinde, yedi anket maddesine verilen cevapların okul türü değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Diğer otuz dört anket maddesine verilen cevaplar ile okul türü değişkeni

arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmüştür. “Arkadaşarımla birlikte istediğim kadar vakit geçirebiliyorum, kendimle ilgili konularda özgürce kararlar alabiliyorum ve aile içi konularda görüşlerimi daha rahat dile getirebiliyorum” maddelerine belirgin derecede olumlu cevapların verildiği görülmektedir. Bu noktada çocuk meclisi uygulamalarının; çocukların gelişim hakkı içerisinde yer alan çocukların boş vakitlerini verimli değerlendirmeleri konusunda, çocukların katılım hakkı çerçevesinde yer alan sosyal etkinliklere istenildiği kadar katılma konusunda, çocukların sosyal yaşamda kendilerine güvenle fikirlerini özgürce ifade edebilmeleri, kendileri ile ilgili konularda kararlar alabilmeleri ve bu kararları uygulama noktasında özgüven sahibi bireyler olabilmeleri, çocukların kendi haklarının bilincine varmaları, bu hakları içselleştirmeleri ve bu hakları sergileyecekleri alanları kullanma becerilerinin desteklenmesi konularında olumlu etkiye sahip uygulamalar oldukları düşünülmektedir. Gömleksiz ve Cüro (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da, ortaöğretim kurumlarında uygulanan okul öğrenci meclisi uygulamalarının öğrencilerde seçme-seçilmenin önemini kavramalarına katkıda bulunduğu, onların karar verme becerilerini geliştirdiği, okul ortamında sahip oldukları hakları öğrenme fırsatı verdiği belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırma bulgularından yola çıkarak, çocuk meclisi uygulamalarının çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde, okul öğrenci meclisi uygulamalarının öğrencileri destekleyeceği alanlar bakımından benzer düzeyde olumlu etkiye sahip uygulamalar oldukları düşünülmektedir.

Araştırmanın beşinci alt problemine ilişkin bulgular incelendiğinde, yedi anket maddesine verilen cevapların sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Diğer otuz dört anket maddesine verilen cevaplar ile sınıf düzeyi değişkeni arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmüştür. “ Her çocuğun kendi gelişimini destekleyecek etkinliklere katılma hakkının olduğunu öğrendim, her çocuğun nitelikli bir yaşama sahip olması gerektiğini anladım ve istediğim sosyal faaliyetlere daha rahat katılabiliyorum” maddelerine belirgin derecede olumlu cevapların verildiği görülmektedir. Bu bağlamda çocuk meclisi uygulamalarının; hiçbir ayırım olmaksızın bütün çocukların nitelikli bir yaşama sahip olabilmesine ilişkin farkındalığın kazandırılmasında, çocukların gelişim hakları çerçevesinde kişisel gelişimlerinin çok yönlü olarak desteklenmesi, düşüncelerini ve haklarını rahatça savunabilme

becerilerinin geliştirilmesi, sosyal yaşamın gerektirdiği ilişkilerde bulunabilme ve bu ilişkilerde gerekli olan yaşamsal ve sosyal becerilerin kazandırılması hususlarında olumlu etkiye sahip uygulamalar oldukları düşünülmektedir. Kaymak Özmen, Öcal ve Özmen (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, öğrencilerin haklarını öğrenmek ve haklarını savunabilme noktasında çocuk haklarına ilişkin verilecek eğitimi bir şans olarak nitelendirdikleri görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin genellikle eğitim, oyun ve şiddetten korunma haklarına sahip olduklarını ifade ettikleri ancak farklı ülkelere gitme ve yeni kimliklere sahip olma gibi haklardan bahsetmedikleri görülmüştür. Benzer bir şekilde bu çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde; öğrencilerin eğitim, oyun ve şiddetten korunma hakkı konusunda farkındalıklarının olduğuna ilişkin bulgular elde edilmiştir. Ayrıca çocuk meclisi uygulamalarına ilişkin elde edilen bulgularla, belirtilen çalışmada öğrencilerin kendi haklarını öğrenmeleri ve savunabilmeleri noktasında çocuk hakları eğitimine ilişkin getirdikleri olumlu yorumların paralellik gösterdiği görülmektedir.

Araştırmanın nitel bulguları değerlendirildiğinde, çocuk meclisi uygulamalarının; çocuklarda çocuk haklarına ilişkin bireysel gelişim, kavramsal gelişim ve yaşam becerileri alanında gelişim sağlayan uygulamalar oldukları görülmektedir.

Çocuk haklarına ilişkin kendilik algısına ilişkin gelişim teması altında toplanan cevaplar (Tablo11 bkz.) incelendiğinde; çocuk meclisi uygulamalarının, çocukların gelişim ve katılım hakları çerçevesinde ki becerilerini olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Bu olumlu etkinin büyük çoğunlukta; çocukların kendilerini ifade etme, haklarını daha etkili savunabilme, sosyal yaşama daha aktif katılımcı olabilme ve özgüven gelişimini ortaya koyan alanlarda kendisini gösterdiği düşünülmektedir.

Çocuk haklarına ilişkin kavramsal gelişim teması altında toplanan cevaplar (Tablo12 bkz.) incelendiğinde; çocuk meclisi uygulamalarının, çocukların çocuk haklarına ilişkin kavramsal alandaki gelişimi olumlu yönde etkileyen uygulamalar oldukları görülmektedir. Büyük çoğunlukta çocuklarda, çocuk haklarına ilişkin; temel çocuk haklarından birisi kabul edilen yaşama ve oyun, katılım hakkı çerçevesi içerisinde yer alan kendini ifade etme, korunma hakkı dairesinde yer alan şiddetten korunma,

beslenme ve eğitim kavramlarına ilişkin çocuklarda kavramsal gelişimin desteklendiği görülmektedir.

Çocuk haklarına ilişkin yaşam becerilerindeki gelişim teması altında toplanan cevaplar (Tablo13 bkz.) incelendiğinde ise; çocuk meclisi uygulamalarının; çocukların gelişim ve katılım hakları çerçevesindeki davranışları sergileme noktasındaki önemli yaşamsal becerilerden olan sosyal ilişki becerilerinin, yine çocukların katılım becerilerinden olan kendini ifade becerisinin ve çocukların kendilerine olan güven durumlarının olumlu yönde gelişmesine destek olan uygulamalar oldukları görülmektedir.

Yerli ve yabancı literatürde yer alan bilimsel çalışmalar incelendiğinde; çocuk haklarına ilişkin bilgi düzeyinin, algıların, olumlu doğrultudaki tutumların ve becerilerin geliştirilmesinde, çocuk hakları konusunda çeşitli uygulamaları ve eğitim-öğretim süreçlerini bünyesinde barındıran proje çalışmalarının ve kurumsal çalışmaların etkili olduğu görülmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen, çocuk meclisi uygulamalarının çocuk haklarına ilişkin algı gelişimine ve bu konuda bazı bilişsel, duyuşsal ve devinimsel becerilerine olumlu etki etme niteliğine paralel bir sonuç olarak;

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde elde edilen bulgulara dayalı olarak ortaya çıkan sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuç

Araştırma bulguları incelendiğinde, çocuk meclisi algı anketine verilen cevaplar ile araştırmanın alt problemlerine dayanak oluşturan değişkenler arasında büyük çapta anlamlı farklılaşmanın olmadığı görülmüştür. Bu noktada; niceliksel olarak verilen cevapların cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı dokuz madde, anne eğitim durumu değişkenine göre farklılaştığı sekiz madde, baba eğitim durumu değişkenine göre farklılaştığı dokuz madde, okul türü değişkenine göre farklılaştığı yedi madde ve sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaştığı yedi anket maddesi bulunmaktadır. Bu noktada çocuk meclisi uygulamalarının çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde; cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, okul türü ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre büyük çapta farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılabılır. Diğer taraftan çocuk meclisi algı anketinde yer alan maddelere verilen cevapların niceliksel bulguları incelendiğinde; çocuk meclisi uygulamalarının çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde olumlu etki yaratan uygulamalar oldukları sonucuna varılabilir.

Bu noktada, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin her bireyin eşit haklara sahip olduğu ve çocukların temel haklarından biri olarak kabul edilen oyun ve eğlence hakkının nitelikli olarak çocuklara sağlanması gerektiğine ilişkin konularda çocuk meclislerinin öğrenci algısını olumlu yönde etkilediği görülmektedir.

Çocukların tüm zararlı madde ve ortamlardan korunmalarının gerektiğine, halen ihmal edilen bir hak alanı olarak çocukların belirli siyasi haklarının olması gerektiğine ve dini, dili, ırkı vs. farklılıklar gözetilmeden her çocuğun nitelikli bir eğitim alma hakkına

sahip olduğuna ilişkin konularda çocuk meclislerinin öğrenci algısını olumlu yönde geliştirdiği anlaşılmaktadır.

Çocuk meclisi uygulamalarıyla çocukların; sosyalleşmelerinde önemli bir adım olarak arkadaşları ile istenildiği kadar vakit geçirebilmeleri, sosyal birçok faaliyete daha rahat katılabiliyor olmaları, kendileri ile ilgili konularda rahat ve özgürce kararlar alabiliyor olmaları ve okul ortamında bir çekince duymadan düşünce ve duygularını rahatça dile getirebilmeleri konularında algı gelişimlerinin desteklendiği görülmektedir.

Çocuk meclisinde yürütülen faaliyetlerle; çocukların her türlü şiddetten korunmalarının gerektiği, çocukların haklarını kullanabilecekleri ortamların oluşturulması gerektiği ve ebeveynlerin çocuklarının haklarına duyarlı ve saygılı olmalarının gerektiği hususlarına ilişkin çocukların algı gelişimlerinin desteklendiği sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın nitel bulgularına dayalı olarak; çocuk meclisi uygulamalarının çocuk haklarına ilişkin kavramsal gelişimi, bazı yaşamsal ve kendilik algısı ile ilgili bazı alanlardaki gelişimi olumlu yönde destekleyen uygulamalar oldukları söylenebilir. Bu bağlamda çocuk meclisi uygulamalarıyla; çocukların kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri, haklarını daha iyi savunabilmeleri ve daha sosyal bir birey olabilmeleri noktasında çocuk hakları ile ilgili kendilik algılarına ilişkin bazı alanlarda gelişimlerinin olumlu yönde etkilendiği görülmektedir. Bir diğer açıdan bakıldığında çocuk meclisi uygulamalarıyla; çocuk haklarına ilişkin kendini ifade hakkı, yaşama hakkı, oyun ve eğlence hakkına ilişkin kavramsal gelişimin olumlu yönde etkilendiği görülmektedir. Ayrıca bu uygulamalarla; çocukların daha iyi sosyal ilişkiler kurmaları, kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri ve kendilerine güvenleri gibi bazı yaşam becerilerinin gelişiminin desteklendiği görülmektedir.

Sonuç olarak çocuk meclisi uygulamalarının, çocuklardaki çocuk haklarına ilişkin algı gelişimini birçok alanda olumlu yönde etkileyen uygulamalar oldukları; fakat bu uygulamaların çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde belirtilen değişkenler açısından anlamlı farklılık yaratmadığı söylenebilir.

6.2. Öneriler

Yapılan araştırmanın sonuçlarından ve araştırma süresince edinilen deneyimlerden yola çıkarak, konuya ilişkin olarak geliştirilen öneriler şu şekilde sıralanabilir:

1. Çocuk meclislerinin bütün şehirlerde kurulmasına ve meclis uygulamalarının yaygınlaşmasına yönelik çalışmalarda bulunulabilir.
2. Çocuk hakları ve çocuk meclisi faaliyetleri hakkında öğretmenlerin, öğrencilerin ve ebeveynlerin daha çok bilinçlenmelerini sağlayacak faaliyetler yürütülebilir.
3. Yapılan bu çalışmada ele alınan değişkenlerin, kullanılan araştırma yönteminin ve ölçme aracının haricinde; farklı değişkenlerle, farklı araştırma yöntemleriyle ve araçlarıyla alana katkı sağlayacak yeni çalışmalar gerçekleştirilebilir.
4. Bu çalışmadaki mevcut örneklem dışında, farklı şehirlerde faaliyet gösteren çocuk meclislerini de kapsayacak örnekleme sahip çalışmalar gerçekleştirilebilir.
5. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda çocuk meclislerine yönelimi sağlayacak ve öğrencilerin buldukları şehirdeki çocuk meclisinde yürütülen faaliyetler hakkında bilgi almalarını sağlayacak koordinasyon merkezleri kurulabilir.
6. Çocuk meclislerinde gerçekleştirilen uygulamalar içerik olarak daha sistemli ve zengin bir hale getirilebilir.
7. Kitle iletişim araçları yardımıyla (dergi, televizyon, gazete, sosyal medya vs.) çocuk meclisinin aileler tarafından tanınması ve uygulamaları hakkında bilgi edinmeleri sağlanabilir.
8. Üniversite eğitimlerini sürdüren öğrencilere yönelik olarak gerçekleştirilecek faaliyetler sayesinde, üniversite öğrencilerinin çocuk hakları ve çocuk meclisleri hakkında yeterli düzeyde farkındalığa ulaşmaları sağlanabilir.

9. Çocuk meclisinde çalışan görevli personelin çocuk haklarına yönelik tutumları ve bilgi düzeyleri hizmet içi eğitimler yoluyla iyileştirilebilir.
10. Çocuk haklarına yönelik farkındalığın küçük yaşlarda edindirilmesi amacıyla, çocuk hakları ve çocuk meclisi uygulamalarına yönelik bir ders içeriği tasarlanmalı ve bu ders mevcut öğretim programı içerisine kademeli olarak dahil edilmelidir.
11. Çocuk haklarına ve çocuk meclisi uygulamalarına ilişkin farkındalığın artırılması amacı ile kongre, sempozyum, seminer ve benzeri bilimsel içerikli toplantıların sıklığı artırılabilir.

KAYNAKÇA

AFET, İnan, (1968). **Çocuk Hukuku**, İstanbul.

AHİOĞLU, Nihal, (2004). “Çocuklar ve Küreselleşme”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 37, 1, 141-155.

AKBAŞ, Emrah, Reyhan Atasü Topçuoğlu, (2009). “Modern Çocukluk Paradigmasının Oluşumu- Eleştirel Bir Değerlendirme”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, 20, 1, 95-103.

AKTÜRK, Soysal, (2006). “Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’ de Çocuk Hakları ve Güvenliği”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

AKYÜZ, Emine, (1980). “Çocuk Hakları Bildirgesi ve Türk Hukuk Sistemi”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 13, 1-2, 339-360.

AKYÜZ, Emine, (2012). **Çocuk Hukuku**, Ankara: Pegem Akademi.

AKYÜZ, Emine, (2013). “Çocuğun Bilgi Edinme ve Zararlı Yayınlarla Karşı Korunma Hakkı”, **I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi**, Kasım, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 115-132.

ALBAYRAK, Ahmet, (2013). “Çocuğa Saygılı Medya Anlayışı (Psiko-Teolojik Eleştirel Yaklaşım)”, **I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi**, Kasım, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 199-206.

ALMOG, Shulamit, Lotem Perry-Hazan, (2012). “Conceptualizing The Right of Children to Adaptable Education”, **International Journal of Children’s Rights**, 20, 486–500

AVŞAR, Zakir, Eren Öğütoğulları, (2012). “Çocuk İşçiliği ve Çocuk İşçiliği ile Mücadele Stratejileri”, **Sosyal Güvenlik Dergisi**, 9-40.

AY ZÖĞ, Duygu, (2008). “Öğrencilerin Çocuk Haklarını Algılama Düzeyleri İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişki (İstanbul İli Beyoğlu İlçesi Örneği)”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BATUR MUSAOĞLU, Ebru, Gelengül Haktanır, (2012). “Investigation of MONE Preschool Program for 36-72 Months Old Children (2006) according to Children Rights”, **Educational Sciences: Theory and Practice**, 12, 4, 3285-3305.

BİÇER, Baykal, (2010). “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin Öğrencilere Demokratik Tutumları Kazandırmaya Etkisi”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 27, 1-6.

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz, Funda Demirel, (2005). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Pegem Akademi

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener, (2013). **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**, Ankara: Pegem A Yayıncılık

DEB, Sibnath, Ben Mathews, (2012). “Children’s Rights in India: Parents’ and Teachers’ Attitudes, Knowledge and Perceptions”, **International Journal of Children’s Rights**, 20, 241–264.

DEMİREZEN, Serpil, Ali Altıkulaç, Nadire Emel Akhan, (2013). “ “Children’s Rights” According to Primary School Students”, **The International Journal of Educational Researchers**, 4, 1, 39-52.

DOĞAN, İsmail, (2004). **Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları**, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

ERBAY, Ercüment, (2012). “Türkiye’de Çocuk Haklarını Tanıtma, Yaygınlaştırma ve İzlemeye Yönelik Uygulamaların Eleştirel Analizi ve Bir Model Önerisi”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, 23, 2, 47-74.

ERSOY, Arife Figen, (2011). “İlköğretim Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Algıları”, **Elementary Education Online**, 10, 1, 20-39.

ERSOY, Arife Figen, (2012). “Vatandaşlık Eğitiminde İhmal Edilen Bir Alan: Evde ve Okulda Çocuk Haklarının Eğitimi”, **International Online Journal of Educational Sciences**, 4, 2, 359-376.

ERTÜRK, Yıldız, Dilek, (2011). “Çocuk Hakları ve Medya”, **Çocuk Hakları ve Medya El Kitabı**, Mustafa Ruhi Şirin (haz.), İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 47-86.

FAZLIOĞLU, Zübeyde, (2007). “Çocuk Hakları Sözleşmesinde Yer Alan “Çocuk Hakları” Konusunda Öğretmenlerin Ve Yöneticilerin Bilinç Düzeyleri”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

GÖMLEKSİZ, Müfit, Songül Kilimci, Ruken Akar Vural, Özden Demir, Çiğdem Koçoğlu-Meek, Erinç Erdal, (2008). “Okul Bahçeleri Mercek Altında: Şiddet ve Çocuk Hakları Üzerine Nitel Bir Çalışma”, **İlköğretim Online**, 7, 2, 273-287.

GÖMLEKSİZ, Mehmet Nuri, Elif Cüro, (2011). “Demokratik Yurttaşlık Eğitimi Bağlamında Okul Öğrenci Meclisleri”, **Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1, 40, 61-79.

GURBETOĞLU, Ali, (2007). “II. Meşrutiyet Dönemi Çocuk Dergilerinde Çocukluk Anlayışı”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 40, 2, 63-92.

GÜVEN, Meral, Bilge Çam, Demet Sever, (2013). “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi Uygulamalarının ve Kazanımlarının Değerlendirilmesi”, **Electronic Journal of Social Sciences**, 12, 46, 1-23.

HUDSON, Kim, (2012). “Practitioners' Views on Involving Young Children in Decision Making: Challenges for The Children's Rights Agenda”, **Australasian Journal of Early Childhood**, 37, 2, 4-9.

KARAMAN KEPENEKÇİ, Yasemin, Berrin Baydık, (2009). “Zihin Engelliler Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Tutumları”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 42, 1, 329-350.

KAVAK, Yüksel, Hüseyin Ergen, (2007). “Türkiye’ de İlköğretime Katılım ve Okula Gidemeyen Çocuklar”, **Milli Eğitim Dergisi**, 173, 8-26.

KAYA, Saibe Özlem, (2011). “Öğretmen Adaylarının Çocuk Hakları İle İlgili Görüşleri”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KAYMAK ÖZMEN, Suna, Tuğba Öcal, Ahmet Özmen, (2012). “The Effect of Children's Rights Training on Primary School Students' Utilisation and Knowledge Level About Children's Rights”, **Education 3-13: International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education**, 42, 2, 138–153.

KILDAN, A. Oğuzhan, Berat Ahi, Müge Uluman, (2012). “Öğretmen Adaylarının Mecazlar Yoluyla Çocuk Kavramına Bakış Açıları (Boylamsal Bir Çalışma)”, **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, 13, 1, 149-165.

KOÇAK, Cem, Lale Büyükgöncü, (2012). “ Toplumdaki Bireylerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Bilgi ve Görüşleri”, Hitit Üniversitesi **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 4, 1, 89-104.

LUNDY Laura, (2012). “Children’s Rights and Educational Policy in Europe: The Implementation of The United Nations Convention on The Rights of The Child”, **Oxford Review of Education**, 38, 4, 393–411.

METİN, Mustafa, (2014). “Nicel Veri Toplama Araçları”, **Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Mustafa Metin (ed.), Ankara: Pegem A Yayıncılık, 161-214.

MUSAYEVA, Günay, (2013). “Avrupa Birliği, Türkiye ve Azerbaycan Cumhuriyetlerin de Çocuk Hakları”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

NACAROĞLU, Derya, (2011). “Medyada Çocuk Hakları İstismarı”, **Çocuk Hakları ve Medya El Kitabı**, Mustafa Ruhi Şirin (haz.), İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 207-231.

NAYIR, Funda, Yasemin Karaman Kepenekçi, (2011). “İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Çocukların Katılım Hakları”, **Elementary Education Online**, 10, 1, 160-168.

NESLİTÜRK, Seviye, Arife Figen Ersoy, (2007). “Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarının Öğretimine İlişkin Görüşleri” **Eğitimde Kuram ve Uygulama**, 3, 2, 245-257.

ÖRÜN, Emel, Mustafa Mansur Tatlı, (2012). “Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne Göre Türk Çocuklarının Sağlık ve Sosyal Hakları Açısından Durumu”, **Yeni Tıp Dergisi**, 29, 3, 132-137.

ÖZ AKAR, Lütfiye, (2013). “Çocuk Hakları Bağlamında Çocuklarda Eğitim Hakkı”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Mersin: Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZER, Yunus Emre, (2013). “Çocuk Hakları, Katılım ve Yerel Düzeyde Uygulaması: Türkiye Örneği”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 14, 1, 245-258.

PEKER, Ramazan, (2012). “Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumları İle Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi (Manisa İli Örneği)”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Burdur; Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

PEKER ÜNAL, Dilşat, (2010). “İlköğretim Öğretmenlerine Yönelik Web Tabanlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

QUENNERSTEDT, Ann, Mikael Quennerstedt, (2013). “Researching Children’s Rights in Education: Sociology of Childhood Encountering Educational Theory”, **British Journal of Sociology of Education**, 35, 1, 115-132.

SADIK, Fatma, Mediha Sarı, (2012). “Çocuk ve Demokrasi: İlköğretim Öğrencilerinin Demokrasi Algılarının Metaforlar Aracılığıyla İncelenmesi”, **Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi**, 1, 1, 48-62.

SEROZAN, Rona, (2005). **Çocuk Hukuku**, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

SÖZER, M. Akif, (2003). “Çocukluk ve Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi”, **TSA**, 7, 3, 179-183.

ŞİMŞEK, Sedat, (2013). “Duygusal Zekâ Bağlamında Medyada Yayınlanan Reklamların Çocuklar Üzerinde Oluşturabileceği Davranış Biçimleri”, **I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi**, Kasım, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 235-254.

TAVŞANCIL, Ezel, A. Esra Aslan, (2001). “Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri” İstanbul: Epsilon Yayınları.

TORUN, Fatma, Hacı Duran, (2014). “Çocuk Hakları Öğretiminde Oyun Yönteminin Başarıya, Kalıcılığa ve Tutuma Etkisi”, **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 16, 419-448.

TURANLI, Kıvılcım, (2004). “Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Çocuğun Ekonomik Sömürüden Korunma Hakkı”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TÜMKAYA, Songül, (2006). “Çocuk Üniversitesi Projesinin Çocukların Üniversite Algısına Etkisi”, **Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2, 32, 106-115.

TÜRKOĞLU, Didem, Gülümser Gültekin Akduman, (2013). “Üniversitelerin Okul Öncesi Eğitimi Programlarında “Çocuk Hakları” Dersi ve Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi”, **Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi**, 1, 2, 56-58.

TINTOR, Arijana Mataga, (2013). “Community Resilience and The Fulfilment of Child Rights in The Family, School and Community”, **C-E-P-S Journal**, 3, 2, 71-91.

UÇUŞ, Şükran, (2009). “Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin İlköğretim Programlarındaki Yeri ve Sözleşme’ye Yönelik Öğretmenlerin ve Okul Yöneticilerinin Görüşleri”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

WASHINGTON, Ferhan, (2010). “5 – 6 Yaş Grubu Çocuklarına Uygulanan Aile Katılımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programının Etkililiğinin İncelenmesi”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

YALÇIN, Hatice, (2013). “Çocukların Sosyodemografik Özelliklerinin Sağlığı Geliştirme Davranışlarına Etkisi”, **Akademik Bakış Dergisi**, 35, 1-18.

YILDIRIM, Ali, Hasan Şimşek, (2006). “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”, Ankara: Seçkin Kitabevi.

YURTSEVER KILIÇGÜN, Müge, Ayla Oktay, (2011). “Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin Geliştirilmesi ve Standardizasyonu”, **Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, 31, 1-22.

YURTSEVER, Müge, (2009). “Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Anne Babaların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, **Yayınlanmış Doktora Tezi**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ankara Büyükşehir Belediyesi, (2014). “Çocuk Meclisi İç Tüzüğü”, <http://cocukmeclisi.ankara.bel.tr/cocukmeclisi/tanitim/c-tuzuk> (08.09.2014).

Ankara Büyükşehir Belediyesi, (2014). “Çocuk Meclisi”, <http://cocukmeclisi.ankara.bel.tr/> (08.09.2014)

EKLER

EK-1

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME

(Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir)

ÖNSÖZ

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler:

Birleşmiş Milletler Antlaşmasında ilân edilen ilkeler uyarınca İnsanlık ailesinin tüm üyelerinin, doğuştan varlıklarına özgü bulunan haysiyetle birlikte eşit ve devredilemez haklara sahip olmalarının tanınmasının, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu düşünerek,

Birleşmiş Milletler halklarının, İnsanın temel haklarına ve bireyin, İnsan olarak taşıdığı haysiyet ve değere olan kesin inançlarını Birleşmiş Milletler Antlaşmasında bir kez daha doğrulamış olduklarını ve daha geniş bir özgürlük ortamında toplumsal ilerleme ve daha iyi bir yaşam düzeyi sağlama yolundaki kararlılıklarını hatırd tutarak,

Birleşmiş Milletlerin, İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinde herkesin, bu metinlerde yer alan hak ve özgürlüklerden ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuştan veya başka durumdan kaynaklanan ayrımlar dahil, hiçbir ayırım gözetilmeksizin yararlanma hakkına sahip olduklarını benimsediklerini ve ilân ettiklerini kabul ederek,

Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Birleşmiş Milletlerin, çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğunu ilân ettiğini anımsayarak,

Toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğuna inanmış olarak,

Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini kabul ederek,

Çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve Birleşmiş Milletler Antlaşmasında ilân edilen ülküler ve özellikle barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini göz önünde bulundurarak,

Çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliğinin, 1924 tarihli, Cenevre Çocuk Hakları Bildirisinde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisinde belirtildiğini ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde (özellikle 23 ve 24 üncü maddelerinde) ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmede (özellikle 10 uncu maddesinde) ve çocukların esenliği ile ilgili uzman kuruluşların ve uluslararası örgütlerin kurucu ve ilgili belgelerinde tanındığını hatırd tutarak,

Çocuk Hakları Bildirisinde de belirtildiği gibi "çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğu" nu hatırd tutarak,

Ulusal ve uluslararası düzeyde çocukları aile yanına yerleştirme ve evlât edinmeye de özel atıfta bulunan Çocuğun Korunması ve Esenliğine İlişkin Toplumsal ve Hukuksal

İlkeler Bildirisi; Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Beijing Kuralları) ve Acil Durumlarda ve Silahlı Çatışma Halinde Kadınların ve Çocukların Korunmasına İlişkin Bildirinin hükümlerini anımsayarak, Dünyadaki ülkelerin tümünde çok güç koşullar altında yaşayan ve bu nedenle özel bir ilgiye gereksinimi olan çocukların bulunduğu bilinci içinde,

Çocuğun korunması ve uyumlu gelişmesi bakımından her halkın kendine özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önemi göz önünde tutarak,

Her ülkedeki, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşama koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin taşıdığı önemin bilincinde olarak, aşağıdaki kurallar üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: Birinci Kısım, Madde 1-20

Madde 1

Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her İnsan çocuk sayılır.

Madde 2

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırımı veya cezaya tâbi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemi alırlar.

Madde 3

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.
2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.
3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

Madde 4

Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar.

Madde 5

Taraf Devletler, bu Sözleşmenin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babanın, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.

Madde 6

1. Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.
2. Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 7

1. Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.
2. Taraf Devletler, özellikle çocuğun tabiiyetsiz kalması söz konusu olduğunda kendi ulusal hukuklarına ve ilgili uluslararası belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülüklerine uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt ederler.

Madde 8

1. Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dahil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.
2. Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarında veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, Taraf Devletler çocuğun kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunurlar.

Madde 9

1. Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar.

Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmâl edilmesi durumlarında ya da ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgâhının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir.

2. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca girilen her işlemde, ilgili bütün taraflara işleme katılma ve görüşlerini bildirme olanağı tanınır.

3. Taraf Devletler, ana-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, ana babanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler.

4. Böyle bir ayrılık, bir Taraf Devlet tarafından girilen ve çocuğun kendisinin ana veya babasının veya her ikisinin birden tutuklanmasını, hapsini, sürgün, sınır dışı edilmesini veya ölümünü (ki buna devletin gözetimi altında iken nedeni ne olursa olsun meydana gelen ölüm dahildir) tevlit eden herhangi benzer bir işlem sonucu olmuşsa, bu Taraf Devlet, istek üzerine ve çocuğun esenliğine zarar vermemek koşulu ile; ana-babaya, çocuğa veya uygun olursa, ailenin bir başka üyesine, söz konusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında gereken bilgiyi verecektir. Taraf Devletler, böyle bir istemin başlı başına sunulmasının ilgili kişi veya kişiler bakımından aleyhe hiç bir sonuç yaratmamasını ayrıca taahhüt ederler.

Madde 10

1. 9 uncu Maddenin 1 inci fıkrası uyarınca Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terk etme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu, İnsani ve ivedi bir tutumla ele alınacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir başvuru yapılmasının başvuru sahipleri veya aile üyeleri aleyhine sonuçlar yaratmamasını taahhüt ederler.

2. Ana-babası, ayrı devletlerde oturan bir çocuk olağanüstü durumlar hariç, hem ana hem de babası ile düzenli biçimde kişisel ilişkiler kurma ve doğrudan görüşme hakkına sahiptir. Bu nedenle ve 9 uncu maddenin 1 inci fıkrasına göre Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, Taraf Devletler çocuğun ve ana-babasının Taraf Devletlerin ülkeleri dahil herhangi bir ülkeyi terk etmeye ve kendi ülkelerine dönme hakkına saygı gösterirler. Herhangi bir ülkeyi terk etme hakkı, yalnızca yasada öngörüldüğü gibi ve ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığı ve ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacı ile ve işbu Sözleşme ile tanınan öteki haklarla bağdaştığı ölçüde kısıtlamalara konu olabilir.

Madde 11

1. Taraf Devletler, çocukların yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.

2. Bu amaçla Taraf Devletler iki ya da çok taraflı anlaşmalar yapılmasını ya da mevcut anlaşmalara katılmayı teşvik ederler.

Madde 12

1. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

Madde 13

1. Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir

araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

2. Bu hakkın kullanılması yalnızca:

a) Başkasının haklarına ve itibarına saygı,

b) Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörölmek ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

Madde 14

1. Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.

2. Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.

3. Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörölmek ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliğı, düzeni, sağlık ya da ahlâki ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

Madde 15

1. Taraf Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler.

2. Bu hakların kullanılması, ancak yasayla zorunlu kılınan ve demokratik bir toplumda gerekli olan ulusal güvenlik, kamu güvenliğı, kamu düzeni yararına olarak ya da kamu

sağlığı ve ahlâkın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılan sınırlamalardan başkalarıyla kısıtlandırılmaz.

Madde 16

1. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.
2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 17

Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar. Bu amaçla Taraf Devletler:

- a) Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;
- b) Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;
- c) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;
- d) Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;
- e) 13 ve 18 inci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

Madde 18

1. Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler her şey den önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler.

2. Bu Sözleşmede belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.

3. Taraf Devletler, çalışan ana-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 19

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmâl ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Madde 20

1. Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır.
2. Taraf Devletler bu durumdaki bir çocuk için kendi ulusal yasalarına göre, uygun olan bakımı sağlayacaklardır.
3. Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında, bakıcı aile yanına verme, İslâm Hukukunda kefalet (kafalah), evlât edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. Çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir.

Madde 21

Evlât edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarının temel düşünce olduğunu kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir:

- a) Bir çocuğun evlât edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir yasa ve usullere göre ve güvenilir tüm bilgilerin ışığında; çocuğun, ana-babası, yakınları ve yasal vasisine göre durumunu göz önüne alarak ve gereken durumlarda tüm ilgililerle yapılacak görüşme sonucu onların da evlât edinme konusundaki onaylarını alma zorunluluğuna uyararak, kararını verir.
- b) Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlât edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bulunmadığı takdirde, ülkelerarası evlât edinmenin çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğunu kabul ederler.

- c) Başka bir ülkede evlât edinilmesi düşünölen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlât edinme durumuyla eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlarlar.
- d) Ülkelerarası evlât edinmede, yerleştirmenin ilgililer bakımından yasadışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün önlemleri alırlar.
- e) Bu maddedeki amaçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok taraflı düzenleme veya anlaşmalarla teşvik ederler ve bu çerçevede, çocuğun başka bir ülkede yerleştirilmesinin yetkili makam veya organlar tarafından yürütölmesini güvenceye almak için çaba gösterirler.

Madde 22

1. Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve İnsan haklarına veya İnsani konulara ilişkin ve söz konusu Devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası Sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve İnsani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.

2. Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetler arası ve hükümet dışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden bir araya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşmeye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunmayan çocuğa da tanınacaktır.

Madde 23

1. Taraf Devletler zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde buldukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.

3. Özürlü çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2 nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları göz önüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardım; özürlü çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.

4. Taraf Devletler, uluslararası işbirliği ruhu içinde, özürlü çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle göz önüne alınır.

Madde 24

1. Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.

2. Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak uygulanmasını takip ederler ve özellikle:

- a) Bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi;
- b) Bütün çocuklara gerekli tıbbi yardımın ve tıbbi bakımın; temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilerek sağlanması;
- c) Temel sağlık hizmetleri çerçevesinde ve başka olanakların yanı sıra, kolayca bulunabilen tekniklerin kullanılması ve besleyici yiyecekler ve temiz içme suyu sağlanması yoluyla ve çevre kirlenmesinin tehlike ve zararlarını göz önüne alarak, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi;
- d) Anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması;
- e) Bütün toplum kesimlerinin özellikle ana-babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konusunda temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması;
- f) Koruyucu sağlık bakımlarının, ana-babaya rehberliğini, aile planlanması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi; amaçlarıyla uygun önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alırlar.

4. Taraf Devletler, bu maddede tanınan hakkın tam olarak gerçekleştirilmesini tedricen sağlamak amacıyla uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda karşılıklı olarak söz verirler. Bu konuda gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 25

Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alma, bedensel ya da ruhsal tedavi amaçlarıyla hakkında bir yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun, gördüğü tedaviyi ve yerleştirilmesine bağlı diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

Madde 26

1. Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dahil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkını tanır ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alırlar.

2. Sosyal Güvenlik, çocuğun ve çocuğun bakımından sorumlu olanların kaynakları ve koşulları göz önüne alınarak ve çocuk tarafından ya da onun adına yapılan sosyal güvenlikten yararlanma başvurusuna ilişkin başkaca durumlar da göz önünde tutularak sağlanır.

Madde 27

1. Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.

2. Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkânlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.

3. Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, ana-babaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygularlar.

4. Taraf Devletler, Taraf Devlet ülkesinde veya başka ülkede bulunsun; ana-babası veya çocuğa karşı mali sorumluluğu bulunan diğer kişiler tarafından, çocuğun bakım giderlerinin karşılanmasını sağlamak amacıyla her türlü uygun önlemi alırlar. Özellikle çocuğa karşı mali sorumluluğu olan kişinin, çocuğun ülkesinden başka bir ülkede yaşaması halinde, Taraf Devletler bu konuya ilişkin uluslararası anlaşmalara katılmayı veya bu tür anlaşmalar akdinin yanı sıra başkaca uygun düzenlemelerin yapılmasını teşvik ederler.

Madde 28

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

- a) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;
- b) Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;
- c) Uygun bütün araçları kullanarak, yükseköğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;
- d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;

e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun İnsan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 29

1. Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler;
  - a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;
  - b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;
  - c) Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;
  - d) Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm İnsanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;

e) Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi,

2. Bu maddenin veya 28 inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 30

Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların var olduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 31

1. Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.

2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Madde 32

1. Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

- a) İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tespit ederler;
- b) Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar.
- c) Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

Madde 33

Taraf Devletler, çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımladığı biçimde uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlemek amacıyla, yasal, sosyal ve eğitsel niteliktekiler de dahil olmak üzere, her türlü uygun önlemleri alırlar.

Madde 34

Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

- a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;
- b) Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurularak sömürülmesini;

- c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

Madde 35

Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

Madde 36

Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

Madde 37

Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

- a) Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, İnsanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tâbi tutulmayacaktır. On sekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.
- b) Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.
- c) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa İnsancıl biçimde ve İnsan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk,

kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.

- d) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

Madde 38

1. Taraf Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan İnsani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.
2. Taraf Devletler, on beş yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.
3. Taraf Devletler, özellikle on beş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Taraf Devletler, on beş ile on sekiz yaş arasındaki çocukların silah altına alınmaları gereken durumlarda, önceliği yaşça büyük olanlara vermek için çaba gösterirler.
4. Silahlı çatışmalarda sivil halkın korunmasına ilişkin uluslararası İnsani hukuk kuralları tarafından öngörülen yükümlülüklerine uygun olarak, Taraf Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 39

Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, İnsanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

Madde 40

1. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları göz önünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da İnsan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.

2. Bu amaçla ve uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz-önünde tutularak Taraf Devletler özellikle, şunları sağlarlar:

- a) İşlendiği zaman ulusal ya da uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem ya da ihmâl nedeniyle hiçbir çocuk hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ya da ithamı öne sürülemeyeceği gibi böyle bir ihlâlde bulunduğu da kabul edilmeyecektir.
- b) Hakkında ceza kanununu ihlâl iddiası veya ithamı bulunan her çocuk aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:
  - i) Haklarındaki suçlama yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmak;

- ii) Haklarındaki suçlamalardan kendilerinin hemen ve doğrudan doğruya; ya da uygun düşen durumlarda ana-babaları ya da yasal vasileri kanalı ile haberli kılınmak ve savunmalarının hazırlanıp sunulmasında gerekli yasal ya da uygun olan başka yardımdan yararlanmak;
- iii) Yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde adli ya da başkaca uygun yardımdan yararlanarak ve özellikle çocuğun yaşı ve durumu göz önüne alınmak suretiyle kendisinin yüksek yararına aykırı olduğu saptanmadığı sürece, ana-babası veya yasal vasisi de hazır bulundurularak yasaya uygun biçimde adil bir duruşma ile konunun gecikmeksizin karara bağlanmasının sağlanması;
- iv) Tanıklık etmek ya da suç itirafında bulunmak için zorlanmamak; aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya sorguya çekmiş olmak ve lehine olan tanıkların hazır bulunmasının ve sorgulanmasının eşit koşullarda sağlanması;
- v) Ceza yasasını ihlâl ettiği sonucuna varılması halinde, bu kararın ve bunun sonucu olarak alınan önlemlerin daha yüksek yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde yasaya uygun olarak incelenmesi;
- vi) Kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanması;
- vii) Kuvuşturmanın her aşamasında özel hayatının gizliliğine tam saygı gösterilmesine hakkı olmak;

3. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:

- a) Ceza Yasasını ihlâl konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığı kabulü;
- b) Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, İnsan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlemlerin alınması.

4. Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır.

Madde 41

Bu Sözleşmede yer alan hiçbir husus, çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan ve;

- a) Bir Taraf Devletin yasasın da; veya
- b) Bu Devlet bakımından yürürlükte olan uluslararası hukukta yer alan hükümleri etkilemeyecektir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: İkinci Kısım, Madde 42-45

Madde 42

Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

Madde 43

1. Taraf Devletlerin bu Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek amacıyla, görevleri aşağıda belirtilen bir Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur.

2. Komite bu Sözleşme ile hükme bağlanan alanda yetenekleriyle tanınmış ve yüksek ahlâk sahibi on uzmandan oluşur. Komite üyeleri Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından ve kişisel olarak görev yapmak üzere, adil bir coğrafi dağılımı sağlama gereği ve başlıca hukuk sistemleri göz-önünde tutularak seçilirler.

3. Komite üyeleri, Taraf devletlerce gösterilen kişiler listesinden gizli oyla seçilirler. Her Taraf Devlet, vatandaşları arasından bir uzmanı aday gösterebilir.

4. Komite için ilk seçim, bu Sözleşmenin yürürlüğe girişini izleyen altı ay içinde yapılır. Sonraki seçimler iki yılda bir yapılır. Her seçim tarihinden en az dört ay önce, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, Taraf Devletleri iki ay içinde adaylarını göstermeye yazılı olarak davet eder. Daha sonra Genel Sekreter böylece belirlenen kişilerden, kendilerini gösteren Taraf Devletleri de işaret ederek, alfabetik sıraya göre oluşturduğu bir listeyi, Taraf Devletlere bildirir.

5. Seçimler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde, Genel Sekreter tarafından davet edilen Taraf Devletler toplantılarında yapılır. Nisabı, Taraf Devletlerin üçte ikisinin oluşturduğu bu toplantılarda, hazır bulunan ve oy kullanan Devletlerin salt çoğunluğuyla en fazla oy alan kişiler Komiteye seçilir.

6. Komite üyeleri dört yıl için seçilir. Aday gösterildikleri takdirde yeniden seçilebilirler. İlk seçimde seçilmiş olan beş üyenin görevi iki yıl sonra sona erer, bu beş üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra toplantı başkanı tarafından çekilen kura ile belirlenir.

7. Bir komite üyesinin ölmesi veya çekilmesi ya da başka herhangi bir nedenle bir üyenin Komitedeki görevlerini yapamaz hale gelmesi durumunda adaylığını öneren Taraf Devlet, Komitenin onaylaması koşuluyla, böylece boşalan yerdeki görev süresi doluncaya kadar, kendi vatandaşları arasından başka bir uzmanı atayabilir.

8. Komite, iç tüzüğünü kendisi belirler.

9. Komite, memurlarını iki yıllık bir süre için seçer.

10. Komite toplantıları olağan olarak Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde ya da Komite tarafından belirlenecek başka uygun bir yerde yapılır. Komite olağan olarak her yıl toplanır. Komite toplantılarının süresi, gerektiğinde, Genel Kurulca onaylanmak koşuluyla, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin bir toplantısıyla belirlenir veya değiştirilir.

11. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri gerekli maddi araçları ve personeli bu Sözleşme ile kendisine verilen görevleri etkili biçimde görebilmesi amacıyla, Komite emrine verir.

12. Bu Sözleşme uyarınca oluşturulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun onayı ile, Birleşmiş Milletler Teşkilatının kaynaklarından karşılanmak üzere, Genel Kurulca saptanan şart ve koşullar çerçevesinde kararlaştırılan ücreti alırlar.

Madde 44

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakları yürürlüğe koymak için, aldıkları önlemleri ve bu haklardan yararlanma konusunda gerçekleştirilen ilerlemeye ilişkin raporları:

- a) Bu Sözleşmenin, ilgili Taraf Devlet bakımından yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içinde,

b) Daha sonra beş yılda bir, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığı ile Komiteye sunmayı taahhüt ederler.

2. Bu madde uyarınca hazırlanan raporlarda, bu Sözleşmeye göre üstlenilen sorumlulukların, şayet varsa, yerine getirilmesini etkileyen nedenler ve güçlükler belirtilecektir. Raporlarda ayrıca, ilgili ülkede Sözleşmenin uygulanması hakkında Komiteyi etraflıca aydınlatacak biçimde yeterli bilgi de bulunacaktır.

3. Komiteye etraflı bilgi içeren bir ilk rapor sunmuş olan Taraf Devlet, bu maddenin 1 (b) bendi gereğince sunacağı sonraki raporlarında daha önce verilmiş olan temel bilgileri tekrarlamayacaktır.

4. Komite, Taraf Devletlerden Sözleşmenin uygulamasına ilişkin her türlü ek bilgi isteminde bulunabilir.

5. Komite, iki yılda bir Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığı ile Genel Kurula faaliyetleri hakkında bir rapor sunar.

6. Taraf Devletler kendi raporlarının ülkelerinde geniş biçimde yayımını sağlarlar.

Madde 45

Sözleşmenin etkili biçimde uygulanmasını geliştirme ve Sözleşme kapsamına giren alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek amacıyla:

a) Uzmanlaşmış kurumlar, UNICEF ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organları, bu Sözleşmenin kendi yetki alanlarına ilişkin olan hükümlerinin uygulanmasının incelenmesi sırasında, temsil edilmek hakkına sahiptirler. Komite; uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve uygun bulunduğu öteki yetkili kuruluşları, kendi yetki alanlarını ilgilendiren konularda uzman olarak görüş vermeye davet edebilir. Komite, uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve Birleşmiş

Milletler Teşkilatının öteki organlarını kendi faaliyet alanlarına ilişkin kesimlerde Sözleşmenin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir;

- b) Komite, uygun bulduğu takdirde, Taraf Devletlerce sunulmuş, bir istem içeren ya da teknik danışma veya yardım ihtiyacını belirten her raporu, gerekiyorsa Komitenin bu istek veya ihtiyaca ilişkin tavsiye ve gözlemlerini de ekleyerek, uzmanlaşmış kurumlara, UNICEF'e ve öteki yetkili kuruluşlara gönderir;
- c) Komite, Genel Kurula Genel Sekreterden Komite adına çocuk haklarına ilişkin sorunlarda incelemeler yaptırması isteğinde bulunulmasını, tavsiye edebilir;
- d) Komite, bu Sözleşmenin 44 ve 45 inci maddeleri uyarınca alınan bilgilere dayanarak, telkin ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Bu telkin ve genel nitelikteki tavsiyeler, ilgili olan her Taraf Devlete gönderilir ve şayet varsa, Taraf Devletlerin yorumları ile birlikte Genel Kurulun dikkatine sunulur.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: Üçüncü Kısım, Madde 46-54

Madde 46

Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.

Madde 47

Bu Sözleşme onaylamaya bağlı tutulmuştur. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 48

Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açık olacaktır. Katılma belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 49

1. Bu Sözleşme, yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi tarihini izleyen otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.
2. Yirminci onay ya da katılma belgesinin tevdiinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayacak ya da ona katılacak Devletlerin her biri için, bu Sözleşme, söz konusu Devletin onay ya da katılma belgesini tevdi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 50

1. Bu Sözleşmeye Taraf herhangi bir Devlet bir değişiklik önerisinde bulunabilir ve buna ilişkin metni Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edebilir. Genel Sekreter bunun üzerine değişiklik önerisini Taraf Devletlere, önerinin incelenmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler Konferansı oluşturulmasını isteyip istemediklerini kendisine bildirmeleri kaydıyla, iletir. Böyle bir duyuru tarihini izleyen dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte biri söz konusu konferansın toplanmasından yana olduklarını ifade ederlerse Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler Teşkilatı çerçevesinde bu konferansı düzenler. Konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen her değişiklik, onay için Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunulur.
2. Bu maddenin 1 inci fıkrasında yer alan hükümlere uygun olarak kabul edilen bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca onaylandığı ve bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildiği zaman yürürlüğe girer.
3. Bir değişiklik yürürlüğe girdiği zaman, onu kabul eden Taraf Devletler bakımından bağlayıcılık taşır. Öteki Taraf Devletler bu Sözleşme hükümleri ve daha önce kabul ettikleri her değişiklikle bağlı kalırlar.

Madde 51

1. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, onay ya da katılma anında yapılabilecek çekincelerin metnini alacak ve bütün Devletlere bildirecektir.
2. Bu Sözleşmenin amacı ve konusu ile bağdaşmayan hiçbir çekiinceye izin verilmeyecektir.
3. Çekinceler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterince, geri alınacağına ilişkin bildirimde bulunma yoluyla her zaman geri alınabilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, bütün Devletleri haberdar eder. Böyle bir bildirim, Genel Sekreter tarafından alındığı tarihte işlerlik kazanır.

Madde 52

Bir Taraf Devlet, bu Sözleşmeyi, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterine vereceği yazılı bildirim yoluyla feshedebilir. Fesih, bildirim Geneli Sekreter tarafından alınması tarihinden bir yıl sonra geçerli olur.

Madde 53

Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, bu Sözleşmenin tevdi makamı olarak belirlenmiştir.

Madde 54

İngilizce, Arapça, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça metinleri de aynı derecede geçerli olan bu Sözleşmenin özgün metni, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

İhtirazi Kayıt:

Türkiye Cumhuriyeti, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 17., 29. ve 30. maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmaktadır.

EK-2

ÇOCUK MECLİSİ ALGI ANKETİ

Sevgili öğrenciler, bu anket sizlerin Çocuk meclisi uygulamaları ve özellikle bu uygulamaların çocuk hakları konusundaki etkilerini tespit etmek amacıyla düzenlenmiştir. Ankette yer alan cümlelerin sizin için uygunluğunu yan tarafta yer alan bölüme (X) şeklinde işaretleyiniz. Anket içinde **farklı bölümler** bulunmaktadır. İşaretlemelerinizi yaparken lütfen buna dikkat ediniz. Hiçbir maddeyi **boş bırakmamanız** bizim için önemlidir. Adınızı ve soyadınızı yazmayınız. Yardımlarınız için teşekkürler...

Arş.Gör. Erdem HAREKET

Danışman: Prof.Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN

Cinsiyet:

K		E	
---	--	---	--

Anne Eğitim Durumu:

İlkokul		Ortaokul		Lise		Ön Lisans		Lisans		Yüksek Lisans		Doktora	
---------	--	----------	--	------	--	-----------	--	--------	--	---------------	--	---------	--

Baba Eğitim Durumu:

İlkokul		Ortaokul		Lise		Ön Lisans		Lisans		Yüksek Lisans		Doktora	
---------	--	----------	--	------	--	-----------	--	--------	--	---------------	--	---------	--

Okul Türü:

İlkokul		Ortaokul		İmam Hatip Ortaokulu	
---------	--	----------	--	----------------------	--

Sınıf Düzeyi:

4.Sınıf		5.Sınıf		6.Sınıf		7.Sınıf		8.Sınıf	
---------	--	---------	--	---------	--	---------	--	---------	--

Çocuk meclisi uygulamaları sayesinde; ↓		Kesinlikle Katlıyorum	Katlıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Başkalarının haklarına saygı duymayı öğrendim.				
2	Farklı kültürdeki insanlara hoşgörü ile bakmayı öğrendim.				
3	İnsan haklarının farkına vardım.				
4	Haklarımın varlığını daha iyi anladım.				
5	Sorumluluk bilincim daha da gelişti.				
6	Demokratik yollarla sorun çözme becerisi kazandım.				
7	Kendimi ifade etme becerim gelişti.				
8	Kendime güvenim arttı.				
9	Kız ve erkeklerin aynı haklara sahip olduğunu öğrendim.				
10	Her insanın değerli olduğunu anladım.				
11	Çocukların düşüncelerini rahatça ifade edebilmesi gerektiğini anladım.				
12	Çocukların belirli sosyal haklara sahip olduğunu öğrendim.				
13	Her çocuğun haklarını öğrenmesi gerektiğini anladım.				
14	Her çocuğun yaşama hakkına sahip olduğunu öğrendim.				
15	Her çocuğun kendi gelişimini destekleyecek etkinliklere katılma hakkının olduğunu öğrendim.				
16	Ailelerin çocuklarına bakmakla ve onları korumakla sorumlu olduklarını öğrendim.				
Çocuk meclisi uygulamaları sayesinde; ↓		Kesinlikle Katlıyorum	Katlıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
17	Her çocuğun saygı görmeyi hak ettiğini anladım.				
18	Her çocuğun özel hayatının olması gerektiğini anladım.				
19	Çocukların daha nitelikli eğlence ve oyun ortamlarına sahip olması gerektiğini anladım.				
20	Ebeveynlerin çocuklar üzerinde sınırsız karar alma				

	hakkına sahip olmadıklarını anladım.				
21	Çocukların her türlü şiddetten korunma hakkının olduğunu öğrendim.				
22	Devletlerin çocukları her türlü zararlı ortamlardan korumakla sorumlu olduklarını öğrendim.				
23	Çocuklara haklarını kullanabilecekleri ortamların sunulması gerektiğini anladım.				
24	Her çocuğun nitelikli bir yaşama sahip olması gerektiğini anladım.				
25	Her çocuğun mutlu ve huzurlu bir ortamda büyüme hakkına sahip olduğunu öğrendim.				
26	Çocukların zararlı maddelerden korunma hakkının olduğunu öğrendim.				
27	Çocukların belirli siyasi haklara sahip olması gerektiğini öğrendim.				
28	Çocukların sağlık hizmetlerinden yeterli derecede faydalanabilme hakkının olduğunu anladım.				
29	Her çocuğun nitelikli bir eğitim alma hakkına sahip olduğunu öğrendim.				
Çocuk meclisine katıldığımdan beri;		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
					
30	Arkadaşlarımla birlikte istediğim kadar vakit geçirebiliyorum.				
31	Duygu ve düşüncelerimin daha değerli olduğunu hissediyorum.				
32	Boş zamanlarımı daha verimli değerlendirebiliyorum.				
33	Sosyal etkinliklere daha fazla katılma fırsatı buluyorum.				
34	Kendimle ilgili konularda özgürce kararlar alabiliyorum.				
35	Aile içi konularda görüşlerimi daha rahat dile getirebiliyorum.				
36	İstediğim sosyal faaliyetlere daha rahat katılabiliyorum.				

37	Okulda ki konularda görüşlerimi daha rahat dile getirebiliyorum.				
38	Haklarımı daha iyi savunabiliyorum.				
Çocuk meclisi uygulamalarında; ↓		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
39	Farklı düşüncelere sahip insanlara saygı duymayı öğrendim.				
40	Oyun oynamanın ve eğlenmenin çocukların temel haklarından birisi olduğunu anladım.				
41	Haklarımın çoğundan haberdar olmadığımı fark ettim.				

ACIK UÇLU SORULAR

1- Çocuk meclisine katıldıktan sonra, bir çocuk olarak hangi haklara sahip olduğunu öğrendin?

.....

.....

2- Çocuk meclisindeki uygulamaların sana hangi konularda katkı sağladığını düşünüyorsun?

.....

.....

3- Çocuk meclisi uygulamaları ile hayatımızda nasıl bir değişiklik oldu?

.....

.....

İZİN BELGESİ

12

T.C.
ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI
Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı Gençlik ve Çocuk Şube Müdürlüğü

SAYI : 97710421-804 / 1835 - 5401
KONU: Erdem HAREKET Tez Çalışması
İçin Uygulama izni

14.11.2014

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Eğitimi Anabilim Dalı Başkanlığı'na

İlgi: 04.11.2014 tarihli dilekçeniz.

İlgi yazınızda Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Eğitimi Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Erdem HAREKETSİZ'in "Çocuk Meclisi uygulamalarının Çocuk Hakları Gelişimi Etkisi" konulu tez çalışması kapsamında hazırladığı anket çalışmasını Çocuk Meclisimizde yapma izni istenmekte.

Söz konusu öğrenciniz Erdem HAREKETSİZ'in Yüksek Lisans tezi kapsamında hazırladığı anket çalışmasını ilgili birimimizde yapabilmesi Daire Başkanlığımızca uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Adnan SEKER
Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanı

Sn: Erdem HAREKET

14.11.2014 Bür.Sorm. Ş.YİĞİT
14.11.2014 Şb.Md. H.H. DURKAL

e.a.
Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı
Hipodrom Cad. No:5 B Blok Kat : 9 Yenimahalle/ANKARA Tel: 312 507 23 15 Faks: 312 507 2311

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı-Soyadı	ERDEM HAREKET
Doğum Yeri ve Tarihi:	KAYSERİ/05.12.1990
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrenimi	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İş Deneyimi	
Projeler	1- Hareket, E. (2014). ‘ <i>Developing Effective Schools for Inclusion Project</i> ’ European Union Project, Patricipant, Marijampole- Lithuania. 2- Hareket, E. (2014). ‘ <i>Sınıf Öğretmeni Adaylarına Yönelik, İnteraktif Öğretim Etkinliklerinin Geliştirilmesi ve Öğretim Ortamına Uyarlanması Projesi</i> ’ TÜBİTAK, Yardımcı Personel, Kırıkkale Üniversitesi.
Çalıştığı Kurumlar	Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Ödül ve Patentler	
Ödüller	1- Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fakülte Birincilik Ödülü (2013) 2- Erciyes Üniversitesi, Sınıf Öğretmenliği ABD. Birincilik Ödülü (2013) 3- TÜBİTAK Yurt İçi Yüksek Lisans Bursu Ödülü (2013)
İletişim	
E-mail	erdem.hareket@gmail.com